

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MANTIKTA AD HOMİNEM, MERHAMET, OTORİTE VE
KABA KUVVETE BAŞVURMA YANLIŞLARI**

Yağmur YILDIRIM

Danışman

Prof. Dr. İbrahim EMİROĞLU

İZMİR - 2018

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Mantıkta ad Hominem, Merhamet, Otorite ve Kaba Kuvvete Başvurma Yanlışları” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih/....../.....

Adı SOYADI İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Mantıkta Ad Hominem, Merhamet, Otorite Ve Kaba Kuvvete Başvurma

Yanlışları

Yağmur YILDIRIM

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Felsefe Ve Din Bilimleri Programı

Mantıkta konudışılık veya *non sequitur*, tartışılan konuyla ilgili makul, uygun ve yeterli delil getirileceğine onu safdışı veya örtbas etmek, saptırmak yahut o konudan kaçmak amacıyla oldukça yaygın kullanılan bir yanlış çeşididir. Konudışılık, tartışılan konuyla tam bir mantıksal bağın veya ilginin kurulamadığı yahut konuyla alâkalı olanın kavranamadığı, çarpıtıldığı veya gizli tutulduğu genel bir yanlış çeşididir. Tezde incelenen dört yanlış, konudışılık yanlışının altında yer alan ve günlük hayatta sıkça işlenen yanlış türleridir.

Kişiyi hedef alan delil, kişinin savunmuş olduğu tezi değerlendirmek yerine onun kişiliğine veya tutumlarına yönelerek, onun iddiasını çürütmeyi hedef alan konudışılık yanlıştır. Bu yanlış, doğrudan kişiyi hedef alma (*abusive*), özel şartları kişinin aleyhine kullanma (*circumstances*) ve sen de (*tu quoque*) olmak üzere üç şekilde işlenir.

Tezde incelenen ikinci yanlış, uygun bir delil getirme yerine insanların şefkat ve acıma hislerinin kullanıldığı merhamete başvurma (*argumentum ad misericordiam*) yanlıştır.

Tezde ele alınıp incelenen üçüncü yanlış ise “tartışılan bir konu hakkında kişilerin uzman olmadıkları alanlarda ahkâm kesme, fikir beyan etme ya da uygun olmayan deliller ileri sürmeye çalışmaları” şeklinde ortaya çıkan otoriteye başvurma yanlıştır.

Çalışmada son olarak, ileri sürülen iddia ile ilgili sağlam bir delil, uygun bir neden sunulup geçerli bir ilişki kurulacağına, bu fikri karşı tarafa kabul ettirmede gözünü korkutma veya gözdağı verme şeklinde işlenen kaba kuvvete başvurma (*ad baculum*) yanlışı incelenmiş ve bu yanlışıların bir genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar kavramlar: Konudışılık, kişiyi hedef alan delil, merhamete başvurma yanlışı, otorite, otoriteye başvurma yanlışı, kuvvet, kaba kuvvete başvurma yanlışı.

ABSTRACT

Master's Thesis

The Fallacy of ad Hominem, Misericordiam, ad Verecundiam, and Baculum

Yağmur YILDIRIM

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Philosophy and Religious

Philosophy and Religious Program

Irrelevance in logic or *non sequitur* is a commonly used type of mistake which aims to eliminate, obscure, diverge or avoid the subject instead of providing a reasonable, proper and satisfactory evidence. Irrelevancy is a general type of mistake when a full logical correlation or reference cannot be established, or when the idea related to the subject cannot be comprehended when it is distorted or concealed. The four mistakes which have been dealt with all through this dissertation are the ones under the title of irrelevanty mistake and the ones frequently made in daily life.

The evidence which targets the individual is the mistake of irrelevancy which aims to disprove his/her thesis by focusing on his/her personality or attitudes instead of assessing the thesis which the same individual has defended. This mistake can be handled in three following ways; targeting the person directly (abusive), using the special conditions against the individual (*circumstances*), and ‘you too’ (*tu quoque*) .

The second mistake dealt with in the thesis is resorting to mercy(*argumentum ad misericordiam*), where people’s sentiments of affection and pity are abused instead of providing a proper evidence.

The third mistake which has been dealt with and studied is the mistake of resorting to authority showing itself when “people pontificate, declare an opinion on the issues they are not specialized or put forward improper evidence about a subject under discussion.”

Finally in the dissertation, the mistake of resorting to brute force (*ad baculum*), which has been dealt with as commination or intimidation while trying to impose this idea to the opponent instead of providing a hard evidence, a proper reason to conduct a legitimate relation, has been studied, and an overall assessment of these mistakes have been made.

Keywords: Fallacies, Irrelevancy, Argumentum ad hominem, Arg. ad Misericordiam, Authority, Arg. ad baculum.

**MANTIKTA AD HOMİNEM, MERHAMET, OTORİTE VE KABA
KUVVETE BAŞVURMA YANLIŞLARI**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİYİ HEDEF ALAN DELİL (ARG. AD HOMİNEM)

1.1. KİŞİ/BİREY	9
1.2. KİŞİLİK	9
1.3. KİŞİLİK HAKKI	9
1.4. KİŞİNİN KENDİNİ SAVUNMASI	10
1.5. KİŞİYİ HEDEF ALAN DELİL (ARG. AD HOMİNEM)	18
1.5.2. Özel şartları kişinin aleyhine kullanma (<i>Circumstantial</i>)	31
1.5.3. Tu quoque (Sen de)	36

İKİNCİ BÖLÜM

MERHAMETE BAŞVURMA YANLIŞI (ARG. AD MİSERİCORDİAM)

2.1. MERHAMET	52
2.2. AHLÂKÎ AÇIDAN MERHAMET	53
2.3. MERHAMET'İN TANRISAL BOYUTU	54
2.4. MERHAMET DUYGUSUNUN DOĞRU KULLANIMI	55
2.5. MERHAMETE BAŞVURMA YANLIŞI	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OTORİTEYE BAŞVURMA YANLIŞI

3.1. OTORİTE	80
3.2. OTORİTER KİŞİLİK	85
3.3. OTORİTEYİ KÖTÜYE KULLANMA	86

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KABA KUVVETE BAŞVURMA

4.1. KUVVET/ GÜÇ	105
4.2. KUVVET\ GÜÇ ÇEŞİTLERİ	105
4.2.1. Yasal Güç:	105
4.2.2. Uzmanlık Gücü:	106
4.2.3. Bilgi ve Teknoloji Gücü	106
4.2.4. Psiko-Sosyal Güç	106
4.2.5. Sosyo-Ekonomik Güç	107
4.2.6. Ödüllendirici ve\veya Cezalandırıcı Güç	107
4.2.7. Zorlayıcı Güç	107
4.2.8. Siyasal Güç	108
4.2.9. Fiziksel Güç	108
4.2.10. Referans Gücü	108
4.3. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ KAVRAMI	108
4.4. KABA KUVVETE BAŞVURMA (<i>ARG. AD BACULUM</i>)	109
 SONUÇ	 128
KAYNAKÇA	131

KISALTMALAR

Arg.	Argumentum.
Bkz.	Bakınız.
B	Beyit.
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri.
C.	Cilt.
Çev:	Çevirmen.
Dîvân	Dîvân-ı Kebîr.
Fîh	Fîhi Mâ Fîh.
Haz:	Hazırlayan.
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.
M.E.B	Millî Eğitim Bakanlığı.
S:/ Say.	Sayı.
s	Sayfa.
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi.
TOBB Etü	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi.
USA	Amerika Birleşik Devletleri.
vb.	Ve Benzeri.
vd.	Ve Devamı / Ve Diğerleri.
Yay.	Yayınevi.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Penguen Mizah Dergisi Kapağı	s. 6
Şekil 2: Konuşuşılık Yanlışına Örneş Bir İş Yeri Levhası	s. 7
Şekil 3: Can Dünder Konuşuşılık Yanlışı	s. 26
Şekil 4: “Reyhani” Merhamete Başvurma Yanlışı	s. 40
Şekil 5: Merhamete Başvurma Yanlışı	s. 63
Şekil 6: Merhamete Başvurma Hatası	s. 77
Şekil 7: Otorite Hatasına Başvurma	s. 101
Şekil 8: Penguen Mizah Dergisi, Kaba Kuvvete Başvurma Yanlışı	s. 115
Şekil 9: Kaba Kuvvete Başvurma Hatası	s. 119
Şekil 10: Tehdit Yoluyla Kaba kuvvete Başvurma Hatası	s. 121

GİRİŞ

Bizim üzerinde duracağımız ilk üç delil şekli; konudışılık, konuyu saptırma ve konuyla ilgisizlik kısacası *non sequitur* (yani bu öncüllerden bu sonuç çıkmaz) yanlışlarını temel alır. Mantıkta konudışılık veya non sequitur, sofistlik hilelere başvuranların, konuyu saptırma yahut konuyu örtbas etme çabası içinde olanların sıkça başvurdukları bir yanlış türü olarak karşımızda durmaktadır. Haliyle bu yanlışları yapanların mantık ölçülerini zorladıkları ya da ihlal ettikleri görülür. Mantık ölçülerinin ihlal edildiği yerde tutarlılıktan bahsedemeyiz. Hâlbuki mantık, doğru ve tutarlı düşünmenin ölçülerini verir, yol ve yöntemini öğretir. Doğru düşünmek ise, tabiat ve olaylara uygun düşecek, akli düzgün çalışan insanlar tarafından kabul edilecek geçerli ve tutarlı sonuçlara varmaktır.¹ Tüm bilimler, teolojik bir yapı veya konusu ne olursa olsun herhangi bir bilgi sistemi, mantıkça tutarlı olmalıdır. Çünkü bir bilgi sistemi içinde tutarsızlığa ve çelişmeye hiçbir şekilde izin verilemez; tutarsızlık veya çelişki, bir bilgi sisteminin anlaşılabilir ve aktarılabilirlik imkânını ortadan kaldırır.² Bunun için tutarlılığa “zihin ahlâkı”dır desek yanlış söylemiş olmayız.

Çalışmamızda dört konudışı yanlışını ele alıp inceleyerek değerlendireceğiz. Bunlar Latince adlarıyla *Arg. ad Hominem* (Kişiyi hedef alan delil), *Arg. ad Misericordiam* (Merhamete başvurma), *Arg. ad Verecundiam* (Otoriteye başvurma) ve *Arg. ad Baculum* (Kaba kuvvete başvurma) yanlışlarıdır. Bu yanlışlar kısa da olsa çeşitli mantık kitaplarında tanıtıldığından bir orijinallik arz etmekte midir? sorusuna muhatap olursak buna gönül rahatlığıyla şu cevapları vermemiz mümkündür. Bu yanlışları seçmemizin ilk nedeni bilimsel, felsefi, siyasi, sosyal ve günlük hayatta bunların en çok kullanılan yanlışlar olmasıdır. İkincisi, bunlar bu boyutta ayrıntılarıyla incelenip değerlendirilmiş değildir. Örnekleriyle inceleyip tanıtmaya çalışacağımız bu yanlışların bize ilmi hayatta, felsefi alanda, siyasi arenada, pratik ve günlük yaşamımızda birçok faydalar sağlayacağını düşünmekteyiz. Bu yanlışları işlememiz, en azından dili sağlam, nesnel anlamıyla belirli düzlemde, kişilerin hassasiyetine ve psikolojik durumlarına uygun, dil yanlışlarının farkına vararak kullanma; kişilerin psiko-sosyal konumlarını ve

¹ Emiroğlu, İbrahim, **Klasik Mantığa Giriş**, Elis Yayınları, Ankara 2012, s. 21.

² Ural, Şafak, “Aristotelesçi Mantık Anlayışı”, **Felsefe Dünyası**, Ankara, 2017/Yaz, Sayı: 65, s. 5-6.

durumlarını gözetme, kültürel hassasiyetlerini hesaba katma; toplumda saygın veya popüler değerleri fark etme gibi hususlarda bize ışık tutacaktır. Bunun yanı sıra kişileri ikna ederken veya onlara karşı üstünlük sağlamada hatta iknanın da ötesinde yerine göre onları şaşırtıp üstünlük sağlamada; gireceğimiz tartışmalarda muhataplarımıza galebe çalmada destek olacaktır. Bu delilleri işlememiz bize ayrıca muhataplarımızın yeterince desteklenmeyen veya gerekçelendirilmeyen delillerinin yetersizliğini veya açığını görerek onları reddetmede bize yol gösterici olacaktır.

Bir mantık yanlısının ortaya çıkışını bilmenin bize, o husustaki doğru ve uygun delili inceleme gücü kazandıracağı muhakkaktır. Bunun yanı sıra bu tür delilleri ve kuruluş şekillerini bilmek, muhatabın fikrini sağlam bir şekilde değerlendirme gücü verecek, yanlışa düşülmesi muhtemel olan yerlerde bize tedbirli olmayı hatırlatacak ve çeşitli mantık oyunlarına karşı bizi güçlü kılacaktır.³ Bu yanlıklar, onu işleyeni kandırmakla kalmaz, muhatapları veya diğer insanları da yanlışa sevk etmede yanıltma aracı olarak kullanılır. İnsanlar başkalarını kendi fikirleri doğrultusunda düşünmeye ve hareket etmeye ikna etmek amacıyla da bu yanlıkları kullanırlar. Bu sebeplerle de yanlıkları iyi tanımak gerekir.

Bilindiği gibi mantıkta, bir savın, bir fikrin bir iddianın ispatlanması için sunulan delillerin veya öncül-sonuç ilişkisinin tam, uygun ve yeterli olması gerekmektedir. Dolayısıyla delillerin ele alınan konuyla ilgili olması aranır. Bu nedenle, bir delil ileri sürerken, eğer delil ispatı istenen asıl konuyla ilgili değilse, konudışılık yanlışı işlenmiş olur.⁴ Bizim ele aldığımız dört yanlış da temelde konudışılık yanlışı dayandığından veya onun çeşitleri olduğundan önce bu genel yanlışı tanıtıp sonra asıl konularımıza geçmek uygun olacaktır. Bu amaçla, aşağıda sunacağımız birkaç örnekle konudışılık yanlısını daha yakından tanıtmak istiyoruz. İlk örneğimiz, Rum Politis gazetesinin yapmış olduğu haberle ilgili memleket meselesini tartışan iki genç arasındaki kurgusal diyalogla ilgili olacaktır:

“Rum basını yazdı: Türkiye Kıbrıs'ta yüzde 80 asker azaltmaya hazır.

³ Emiroğlu, İbrahim, **Mantık Yanlıkları**, Elis Yayınları, Ankara, 2004, s. 227.

⁴ Emiroğlu, İbrahim, **Yanlış Düşünce ve Karşısında Mevlana**, İnsan Yayınları, 2009, s. 97.

Bilal Şafak: Geçen gün okuduğum Rum Politis gazetesine göre, Türkiye Ocak ayında ilki toplanan zirvede, adaya müdahale hakkı tanıyan garantörlük sisteminin korunmasını istedi, adadaki asker sayısını ise, yüzde 80 azaltmayı taahhüt etti.

Kıbrıs sorununun en son aşaması kabul edilen 28 Haziran'daki 2'nci garantörler zirvesinde, KKTC ve Kıbrıs Rum yönetiminin federasyon çatısı altında birleşmesinden sonra adadaki güvenlik ve garantilerin nasıl olacağı müzakere edileceğinden bahsediliyordu. Ama bizim (Türkiye'deki) gazetelerde bu haberi doğrulayacak ya da yalanlayacak herhangi bir bilgi yok.

Yıldırım: Allah'ım şu habere bakar mısın? Hükümet askerimizin yüzde 80'ini nasıl çeker? Kıbrıs adası Türkiye için büyük stratejik öneme sahip bizim oradan asker çekmemiz Akdeniz karasularında ayak izimizin kaybolması anlamına gelir ve bu durum ülkemiz için büyük kayıp. Ayrıca bu hükümet nasıl siyaset yürütüyor anlamıyorum. Katar için binlerce asker gönderiyor, neymiş efendim; Osmanlı yadigârı olan topraklarımız! Kıbrıs bizim kendi öz toprağımız. Demek ki Kıbrıs'tan asker çekip Katara yollayacak! Çok yanlış dış siyaset yürütüyorlar.”

Burada, Şafak'ın okuduğu Rum Politis gazete haberine göre Türkiye, Kıbrıs'ta var olan askeri gücünün çoğunu çekmeye hazırlanır. Rum gazetesinin bu malumatı nereden aldığına dair kaynak belirsizdir. Ayrıca sözü geçen ada hakkında Türk basın cephesinde de ses yok hatta diyaloga bakılacak olursa Türk basınında gündemin, Katar'la meşgul olduğu görülmektedir.

Yıldırım'ın Rum gazetesi haberine inanıp birdenbire kızması ve olayı hiç alâkası olmayan Katar meselesine bağlaması konudışılık yanlışına güzel bir örnektir. Zira Rum gazetesi haberinin doğru olup olmadığı şüphelidir. Ayrıca belli ki Yıldırım, Ankara hükümetinin politikalarını içten içe beğenmemekte ve eleştirecek yer aramakta, bundan dolayı Katar'ı bahane gösterip Kıbrıs üzerinden Hükümeti mevcut vatan topraklarına sahip çıkmamakla suçlamaktadır.

İkinci örneğimizi Kapitalist sistemi kötülemek için yapılan şu yazıda göstermek istiyoruz.

“Uzun zamandır yağmurlu havada keyifle gülümseyerek yürüyen insanlar göremiyorum. Eskiden etrafta yağmurdan kaçmayan, gülümseyen, damlaların altında keyifli keyifli yürüyen insanlar vardı. Parklardaki çiçeklerle konuşan ve onları

sevgiyle okşayan gece yarısına kadar mahalle banklarında huzurla yıldızları seyreden, sokak köpeklerinin ve kedilerinin başını okşayan, tramvayda huysuzlanan ağlayan bir çocuk olursa veririm, sevinir diye cebinde çikolata bulunduran insanlar vardı. O insanların hepsi şimdi yağmurla ilgili paylaşım yapma, çiçeklerin fotoğrafını çekme, sevimli çocuklarla özçekim yapma derdindeler. Bir çiçeği okşayacak, bir çocukla gülümseyecek, bir köpeğe ağlayarak aşkını anlatacak insanlar yok artık etrafta. Çünkü hepsinin çok işi var ve çok meşguller. Çünkü hepsinin akıllı telefonları, tabletleri ve sınırsız internet bağlantıları var. Ve gittikçe kabaran ölçsüz nefret söylemleri var. Elbette benim de durumum o kızdığım insanlardan farklı değil ben de onlardan biriyim. Birbirimizden nefret ediyoruz artık. Yaşasın kapitalizm! Yaşasın bitmez tükenmez ihtiyaç çılgınlığımız!”

Burada söz konusu yazının tamamını okuduğumuz zaman yazarın, teknolojinin gelişmediği zamanlarda insanların birbirlerine olan samimi ve gerçek ilişkilerini; bir çocuğa, çiçeğe ve hayvana karşı olan merhametlerini hasretle dile getirdiklerine şahit olmaktadır. Ancak günümüzde bu samimi ilişkilerin yerini artık sosyal medya paylaşımlarıyla yapılan sahte ilişkilerin aldığından ve sürekli çalışmak zorunda olan modern insanın zamanın olmadığından dert yanmış ve bu durumun tek sebebi olarak kapitalizmi göstermiştir. Yazarın böyle düşünmesinde kapitalizmin rolü olabilir ama onun, bilimsel, kültürel, psikolojik vb. kaynaklı bütün sorunları göz ardı ederek sadece kapitalizme yüklenmesi konudışılık yanlışı olmaktadır.

Konudışılık yanlışına bir de Nasreddin Hoca'nın “ Merdiven Dediğin” adlı fıkrasını örnek vermek istiyoruz:

“Hoca'nın bir bahçe komşusu varmış. Cimri mi dedin, cimri, pinti mi dedin, pinti imiş. Ağaçları meyveden yıkılmış ya, konu komşuya bir çekirdeğini göstermezmiş. Hoca, bir gün, bahçeye girmeği kurmuş ama duvarı duvar değil, kale gibi mübarek!

Ne yapsın, tutmuş duvarın bu yüzüne bir merdiven dayamış, çıkmış yukarı; sonra çekmiş merdiveni, öteki yüzüne dayamış, inmiş aşağı inmiş ama adamın canı ağaçlarının üstünde, görmez olur mu? Hemen yakasına yapışmış:

- “ Hey babalık, ne arıyorsun burada? Ölümüne mi susadın yoksa? diye sormuş.

Rahmetli hiç oralı değilmış gibi, omuz silkmiş:

- “ Ne arayacağım, merdiven satıyorum!” demiş.

Adamın kafası kızmış:

- “ Haydi be, gözümü küllemeye çalışma; akıl var, yakın var; burada merdiven satılır mı?” deyince, Hoca:

- “Bre avanak, demiş; merdiven dediğin nerde olsa satılır. Sen hiç mi kapıya bacaya çıkmayacaksın.”⁵

Görüldüğü gibi, cimri komşusundan habersiz gizli gizli ağaca merdiven dayayıp kendince göz hakkı / komşu hakkı olan cimri komşusunun meyvelerini gizli gizli toplarken yakalanan Hocanın ‘merdiven satıyorum!’ diyerek cevap vermesi konuyu başka yöne saptırma ve konudışılık yalısına örnek oluşturmaktadır.

⁵ Güney, Eflatun Cem, **Nasreddin Hoca Fıkraları**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1974, s. 136.

Şekil 1: Penguen Mizah Dergisi Kapağı

3 Mart 2016 tarihli Penguen mizah Dergisi Kapağında yer alan bu karikatür, Cumhurbaşkanlığı Erdoğan'ın Anayasa Mahkemesinin Can Dündar ve Erdem Gül hakkında vermiş olduğu tahliye kararı için “ Karara uymuyorum, saygı da duymuyorum” sözleri üzerine çizilmiştir.

Karikatürde, hâkim çaycıdan çay ister çaycı da asık ve sinirli suratıyla “hadi len! Git kendin al” demektedir. Böylelikle karardan hoşlanmadığını dile getiren bir

“çaycı” Anayasa Mahkemesinde Can Dündar ve Erdem Gül’e tahliye kararı veren hâkime fırça çekmekte ve görevini yerine getirmemektedir.

Penguen çizerleri, sevmedikleri anlaşılan Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı eleştirmek isterken aynı zamanda küçümsemekten de geri kalmamışlar ancak onu yermek için mantıksal olarak yeterli kanıtı öne süreceklerine çaycı üzerinden hâkime fırça atmaları konudışılık yanlışına örnek gösterilebilir.

Şu ilanda da tipik bir konudışılık yanlışı görülmektedir:

Şekil 2: Konudışılık Yanlışına Örnek Bir İş Yeri Levhası

Hız. Mevlânâ da, asıl konuya bağlı kalmayanları, konunun hakkını vermeyenleri, hadlerini bilmeyenleri “Bu ne uygunsuzluk, be ne ilgisizlik!” dercesine şöyle kınamaktadır: “Ne güzel söylemişler o hikâyeyi: “İki şeye güleceğim geliyor: Biri, zencinin parmaklarının ucunu siyaha boyaması, diğeri de bir körün dışarıyı seyretmek için pencereden başını dışarıya çıkarmasıdır.”⁶ Yine Mevlânâ, “hiç sarımsakla badem helvası yenir mi? Sen hiçbir bağda bir ağacın, tutup da bir ağacı kucakladığını gördün mü? diye sorarken birbiriyle uygunluk arz etmeyen şeyleri

⁶ Mevlânâ, **Fîhi Mâ Fîh**, Çeviren: Meliha Ülker Anbarcıoğlu, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1990, s. 139.

te'lif etmenin yanlış olacağına işaret etmektedir.⁷ Şu beyitlerde de, benzer bir uygunsuzluk dile getirilerek, bu tür konudışılık yanlışlarını işleyenler kınanmaktadır:

Gölgeyi gündüz ararlar. Sense bulutlu gecede tutmuş, gölge aramaya çıkmışsın.⁸

Burnuna sarımsak tıkamışsın, gül kokusu ararsın!.⁹

Öküz, bülbül gibi ötemez...

Ne kurttan, Yusuf'un güzelim yüzündeki letâfet doğar; ne tavus kuşu, yılan yumurtası yumurtlar.¹⁰

Asıl konumuza girmeden önce ele alacağımız yanlışların bağlı olacağı konudışılık yanlışının ne olduğu hakkında hayli fikir verdikten sonra asıl konumuza geçebiliriz. Bu yanlışları ele alırken önce bunların kavram analizlerini yaptık sonra muhtevalarını incelemeye çalıştık, daha sonra bunların mantıkta işlenişlerini örnekleriyle anlatarak bir genel değerlendirmelerini yaptık. Yanlışların bütün sadeliği ile anlaşılması için dili basit tutmaya çalıştık. Bolca örnek vermekten kaçınmadık. Bazı örnekler zorlama gibi gözükse de yine de sözkonusu yanlışları tanımamız açısından hayli fikir verecekleri kanaatindeyiz.

⁷ Emiroğlu, **Yanlış Düşünce ve Karşısında Mevlana**, s. 99.

⁸ Mevlânâ, **Mesnevî**, Çev. Veled İzbudak (M.E.B. Yayınları), İstanbul, 1991, C. I, s. 284, B. 3483.

⁹ Mevlânâ, **Dîvân-ı Kebîr**, Çev.ve Haz. Abdülbâki Gölpınarlı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, C. V, s. 481, B. 6597.

¹⁰ Mevlânâ, **Dîvân**, C. VI, s. 172, B. 1646-1647.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİŞİYİ HEDEF ALAN DELİL (Arg. Ad Hominem)

Biz bu bölümde önce kişiliğin tarifini verecek, onun yakın anlamında kullanılan bireyden farkını belirtecek, sonra da kişilik ve kişilik hakkını irdedeleyecek, kişilik savunma mekanizmalarını tanıttacak, daha sonra da kişiyi hedef alan delilimizi üç ana çeşidiyle birlikte örnekleriyle tanıttıp, bu yanı sıra düşmekten korunma yollarını teklif edeceğiz.

1.1. KİŞİ/BİREY

Kişi, “kadın ya da erkek farkı gözetmeksizin, somut birey; kendisine hem bedensel karakteristikler ve hem de zihinsel özellikler yüklenebilen öge ya da yapıdır.”¹¹ Birey, bedensel ve zihinsel eylemleri bir arada yürütebildiği bir insan varlığının, dış görünüşü, temel ve özsel benliğidir. Dolayısıyla toplumun oluşmasını sağlayan bireydir.

1.2. KİŞİLİK

Kişilik, bir şahsı diğerlerinden farklı kılan ferdin kendisine has belirleyici özellikleridir. Bu özellikler, şahsın iç dünyası ve çevresiyle etkileşim halinde geliştirdiği his, fikir ve davranış bütünüdür. Diğer bir tabirle şahsiyet, ferdi diğerlerinden farklı kılan, belirli şartlar karşısında hissi ve ameli tepki gösterebilme becerisi, fikri farklılıklar, olayların üstesinden gelme kabiliyeti ve kendini savunma mekanizmalarıdır.¹²

Bireyin hayat boyunca sergilediği genel davranış tarzıdır; kişinin, toplum içinde sergilediği bu davranış şekilleriyle ona değer kazandıran ve onu diğer bireyler arasında farklılaştıran yönlerinin bütününe verilen isimdir.

1.3. KİŞİLİK HAKKI

Genel anlamda kişilik hakkı “özellikleri gereği kişisel varlıklar üzerinde söz konusu olan şahsa bağlı mutlak bir haktır. Yaşam, sağlık, özgürlük, şeref ve haysiyet, özel yaşam, isim, resim, his yaşamı gibi kişisel varlıklar üzerindeki haklar kişilik

¹¹ Cevizci, Ahmet, **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2002, s. 614.

¹² Kahraman, Ferruh, **Kur'an'da Karakter Tasviri**, Tibyan Yayıncılık, İzmir, 2014, s. 7.

hakkını ifade eder.”¹³ Kişilik hakkı, kişisel varlıklar üzerindeki bir hak olduğundan, bu varlıklara yönelik saldırılar kişilik hakkının ihlali sonucunu doğururlar. Bu sebeple kişilik hakkını, “kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesine ortam hazırlayan öğelerin tümü üzerindeki hakları” olarak tanımlamak mümkündür. İnsan içinde yaşadığı toplumu var ettiği gibi oluşan toplum değerlerine katkı sağlayarak, başka bir insanla eşit şartlarda hareket edip aynı sosyal düzeni idame ettirmektedir. Böylece kanun önünde eşitlik ilkesi olarak sosyal düzene intikal etmiştir.

1.4. KİŞİNİN KENDİNİ SAVUNMASI

Psikoloji ilminde bireyin sosyal veya özel hayatta içinden çıkılması zor olan durumlarda kendisini savunmak amacıyla sergilemiş olduğu davranışlar söz konusu edilir. Bu tür davranış sergileyen bireylerin davranışlarının incelenmesi neticesinde ortaya çıkan engelleme, çatışma gibi olumsuzluklar karşısında kalan bireyin bilinçsiz olarak geliştirdiği ve benliğini korumaya yönelik savunma araçları mevcuttur.

Kişi, savunma mekanizmalarını bilinçsiz olarak kullanır. Aynı şekilde psikolojide yer alan bu savunma biçimlerinin bir kaçını kullanan kişi, Mantıkta bunları bilinçsiz olarak kullanmaz. Yani mantık hatasına başvuran kişi bu yanlış, karşıdaki şahsın ortaya atmış olduğu argümanı çürütmek için bilerek başvurur.

Biz burada, psikolojide yer alan başlıca savunma mekanizmalarına ve mantık yanlışlarında yer alan benzer psikolojik savunma yollarını, asıl konumuza ön hazırlık olması amacıyla kısaca yer vermek istiyoruz:

Başlıca Savunma Mekanizmaları:

Mantiğa Büründürme-Bürüme: Mantığa bürünme’de (rationalization) kabul edilebilecek bir güdü, kabul edilemeyecek olanın yerine konur. Başka bir deyişle kişi, “bahaneler bulur” yani, yaptığı bir şey için gerçek nedenden başka bir neden gösterir. Mantığa bürünme, kabul görmeyecek güdülerin yarattığı kaygıyı önlemek ya da ondan kaçınmak için kullanılan en yaygın savunma mekanizmasıdır. Örneğin, kendisini çok beğenip hayran kaldığı kıza çıkma teklif edip de reddedilen bir gencin:

¹³ İlkiz Fikret ve Günaydın Barış, **Kişilik Hakları- Medyada Etik ve Yargı Kararları**, Küresel İletişim Dergisi, S:2 (2006), s. 1-15.

“Önceleri, birbirimize yakışan uyumlu ve mutlu bir çift olacağımızı düşünüyordum ama şimdi onun hantal, şişko ve zeka seviyesinin düşük olduğunu görüyorum!” demesi de buna örnektir.

Yer/Yön Değiştirme: “Eşeğe gücü yetmeyip, semerini dövme” olarak da bilinir. Yer değiştirme’de (displacement), güdünün değişmediği; ancak, kişi güdünün hedefini, asıl hedef yerine başka bir hedef koyarak saptırdığı görülür. Buradaki güdü, çoğunlukla kişinin rahatça göremediği saldırganlıktır. Örneğin, iş yerinde patronuna sinirlenen ve kovulacağı korkusuyla bu duygusunu dışa vuramayan bir adamın, eve geldiğinde çocuklarına kızıp bağırması buna örnek gösterilebilir.

Başkalarını Suçlama(Yansıtma): Bireyin çatışmalarla başa çıkmasının başka bir yolu da kendi güdülerini başkalarını suçlamasıdır. Freud bu davranışa yansıtma (projection) demiştir. Yansıtma, kabul edilemeyecek bir davranışından dolayı duyacağı suçluluk duygusundan, bu davranışı bir başkasına atfederek ya da ona yansıtarak kurtulabilir. İnsan davranışında yansıtmanın sayısız örnekleri vardır. Kendine güvenemeyen bir öğrenci sınavda kopya çekmeyi çok düşünür, bunun planlarını ve hazırlıklarını yapar; ancak yer yer kendisiyle çatışmaya girer ve vicdanı onu rahatsız eder. Kendisi kopya çekmeyen bu öğrenci böylece etrafındaki arkadaşlarına karşı bir kuşku duymaya başlar ve onları, kopya çekmedikleri halde, kopya çekmekle itham eder.

Yüceltme ve Ödünlenme: Freud, birbirine çok yakın olan bu iki savunma biçimini temelde ayırarak bu iki başa çıkma yönteminin farklılığına değinmiştir. Freud’a göre yüceltme (sublimation) cinsel dürtü ya da arzuların, cinsel olmayan davranış ve yollarla doyuma ulaştırılmasıdır. Erkeklerin ilgisini çekmeyen çirkin bir kadın, yaratıcı bir artist ya da sanatçı olabilir; böylece cinsel dürtülerini *yüceltmiş* olur. Ne var ki birincil herhangi bir dürtünün kendi birincil hedefinden başka bir hedef ile doyuma ulaştırılması kuşku götürür.

Bu gibi durumlarda, sanata yönelerek kişinin cinsel düşüncelerden uzaklaştığı ve cinsel uyaranlardan bu yolla kaçınma dayanağı bulunduğu düşünülebilir. Böylece cinsel engellenme de azalmaktadır.

Ödünlenme’de (compensation), kişi, sosyal güdüsünü doyuma ulaştırmak için başka bir faaliyete yönelir. Cinsel alanda başarısız olduğunu hisseden çirkin bir

erkek, tüm gücünü çalışmaya vererek, dikkate değer bir akademisyen olabilir, ya da iki dirhem bir çekirdek giyinebilir. Kısa boylu, bodur bir adam, boksla veya güreşle uğraşarak erkekliğini göstermeye çalışır.

Karşıt Tepki Gösterme(Çarpıtma): Kişinin çatışmalı durumlarla uğraşmasının diğer bir yolu da bir güdüyü, gerçekte olduğunun tam *karşıt*'ı (reaction formation) gibi algılamasıdır. Gerçek güdü, kabul edilemeyecek nitelikte olabilir ve kaygı doğurur. Bu güdüyü gerçek niteliğinin karşıtına dönüştürerek algılama, onu kabul edilebilir hale getirecek ve böylece yüzeysel de olsa, çatışma çözülecektir. Bu genellikle gerçek durumun tam karşıtıdır. Yaşlı annesi ile yaşamak ve ona bakmak, geçimini de sağlamak zorunda olduğundan bir türlü evlenip yuva kuramayan bir kadının durumuna bakılacak olunursa; bu engellenme içinde kadın, annesine içerleyecek ve belki de ondan nefret edecektir. Ancak, kişinin annesinden nefret etmesi kabul edilmeyecek bir düşünce olduğundan, onu bastıracak ve bunun yerine, kendisini, annesini gerçekten çok sevdiğine inandıracaktır. (Bu, birçok kişinin bu tür güdülerini içtenlikle kabullenmeyecekleri anlamına gelmemelidir.)

Gerileme: İnsanlar bazen çocukluğa ya da ilkel davranış biçimlerine gerileyerek (regression) sorunlarıyla başa çıkmaya çalışabilir. Gerileme daha çok çocuklarda görülür; çünkü bu yaşlarda çocuklar gelişme evrelerinde sıkça karmaşıklaşan engellenmelerle karşılaşır. Gerilemede çocuklar sıklıkla bebek konuşmasına döner ya da tüm bebeklik davranışlarını gösterebilir. Yetişkinler, bireylerde karşılaştıkları bir soruna olgunca veya kendilerine yakışacak tarzda uygun çözümler üretemeyince, çocukken kullandıkları davranışlara benzer davranış sergilerler. Somurtmak, dudak ısırma, hatta dil çıkarmak buna örnek gösterilebilir.

Özdeşim Kurma: Engellenme ile başa çıkmanın veya onu alt etmenin bir yolu da, bir başkası ile özdeşim kurmadır. *Özdeşim kurma*'da (identification) diğer bireyler gibi duyma, düşünme ve davranma yoluyla onun ulaşmak istediği amaçlara ulaşılacağı düşünülür. Örneğin, ünlü birisi ile arkadaş olan bir kişi ünlü olduğu duygusunu yaşayabilir. Beden eğitimi dersinde koşma ve takla atma yeteneğinin olmamasından dolayı kendisini engellenmiş hissedenden bir öğrenci, okulun duvar gazetesine yazdığı şiirlerindeki başarısını büyük bir coşkuyla anlatır. Birisi ile özdeşim kurulduğunda kişi, yalnız onun gibi hissetmeye değil, onun gibi davranmaya

da eğilim gösterir. Bu kişi, özdeşim kurduğu şahısla aynı şekilde davranır, giyinir ve konuşmaya çalışır; böylece, başka şekilde ulaşamadığı doyumlara kişinin doyumları aracılığıyla kısmen ulaşmış olur.

Düş Kurma (Fantezi): Tatlı hayaller kurma ya da fantezi (fantasy formation), kişinin çatışmalarını hayalinde çözümleyerek rahatladığı bir başa çıkma yoludur. Düş kurmada kişiler, olayları, gerçekteki şekilleri yerine olmasını istedikleri biçimde hayal ederler. Kişiler, kendilerini kaygıya sokacak ve engelleyecek gerçek durumu düşünmeyi sadece bir yana bırakmazlar, aynı zamanda hiç değilse bir süre için engellenmiş güdüyü de doyururlar. Kızlar arasında itibarı olmayan ama bunu çok isteyen delikanlı, Don Juan fantezisini geliştirir. Sosyal bir ortamda küçük düşmüş olan ve bunu acıyla anımsayan bir genç kız, yapmış olabileceği harika şeylerin hayaliyle doyum sağlayabilir. Fantezi geliştirmeye, özellikle, ergenlerde çok rastlanır.¹⁴ Uzmanlar gençlerin büyük çoğunluğunun zamanlarını düş kurarak geçirdiğine vurgu yaparlar zira belli ölçüde düş kurmanın bir sakıncası olmadığını gençlerin bu şekilde hayatın gerçeklerinden kaçmanın farklı bir yönü olarak değerlendirmişlerdir. Ancak hayal kurmanın gençlerin üzerinde elle tutulur bir faydası olmamakla birlikte fazla hayalciliğin hayatı olumsuz yönde etkilediğini düşünürler.

Yukarıda sıralamış olduğumuz Psikoloji Biliminde yer alan savunma mekanizmalarından Mantık yanlışlarında ağırlıklı üzerinde durulanlar *Yer/Yön değiştirme, Çarpıtma ve Mantiğa Bürünme*dir. Bundan dolayı bu üçü üzerinde örnekleriyle açıklayıcı bilgi vermemiz uygun olacaktır.

Yer/Yön Değiştirme yanlışını birkaç atasözü ile örnekleyebiliriz.

‘Eşeğe gücü yetmeyip semerini dövmek.’ veya ‘ Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla.’ Burada, kişinin tartışırken veya bir konuyu savunurken karşısındaki kişiye güç yetiremeyip kendisinden daha zayıf kişiye veya hedefe saldırması söz konusudur.

Yine bu konuya aşağıda paylaşacağımız Nasreddin Hoca'nın fıkralarından seçtiğimiz birkaç örnekle konuyu daha da açabiliriz:

¹⁴ Bu Savunma Mekanizmaları Hakkında Geniş Bilgi için Bkz. Clifford T. Morgan, **Psikolojiye Giriş**, Haz: Sirel Karataş, Ankara, 2000, s. 325 - 328.

Ver Cüppesini, Al Semerini

Nasreddin Hoca'nın yaşadığı köyde bir adam, eşeğiyle bahçesine doğru giderken ormanın kenarında durmuş; eşeğini de bir ağaca bağlamış; abasını da çıkarıp eşeğin semerinin üzerine koymuş ve abdest bozmak için kuytu bir yer bulmuş. O sırada birisi abayı alıp kaçmış. Köylü geri döndüğünde abasının yerinde yeller estiğini görünce, eline bir sopa alıp, eşeğini hem acımasızca dövmeye, hem de kötü kötü söylenmeye başlamış. O sırada bahçesine gitmekte olan Nasreddin Hoca olayı görmüş, adama;

– “Dur bakalım” demiş, “Ben şimdi ona gösteririm.” Hemen eşeğin semerini indirip yere koymuş; yularını çözüp boynuna sarmış. Sonra eşeğe kuvvetli bir sopa yapıştırarak;

– “Sana semer memmer yok, getir sahibinin abasını, al semerini.” demiş.

Fıkarda eşeği ve eşyalarını bir süreliğine yalnız bırakan adam geldiği zaman eşeğin üzerine bırakmış olduğu abanın kayıp olduğunu fark ettiği sırada eşeğine akıllı adam muamelesi yapıp onu döver aynı zamanda “Sana semer memmer yok, getir sahibinin abasını, al semerini.” diye bir de ders verir. Hâlbuki burada eşeğin bir suçu yoktur. Fıkarda eşeği döverek onu cezalandıran kişinin gerçek hırsı ve öfkesi zavallı eşeğe değildir zira o anda gücünün yettiği varlık eşektir.

Fıkardaki şahıs asıl hırsıza kızacağına, onu döveceğine eşeğe bir köpek gibi bekçi görevi yükleyip aynı zamanda bütün hırsını zavallı hayvandan çıkartmaya çalışarak yer/yön değiştirme yanlışı yapmaktadır.

Bir diğer Nasreddin hoca fıkramız da, Hocamızın cemaatine nefis ile ilgili yapmış olduğu bir vaaz üzerine cereyan eder.

Nasreddin Hoca, “insanlar, nefislerinin istediklerini düşünmeden hemen yapmamalıdır. Nefsinizin beğendiği her şey ahirette önünüze geldiğinde, ondan kaçmak, kurtulmak isterseniz de kurtulamazsınız!” diye bir vaaz etmiş.

Ertesi gün birkaç köylü arkadaşı ile beraber Hoca, kasabaya pazara gitmek üzere yola koyulmuşlar. Tabii o zamanın vasıtası, herkesin eşeği. Yolda giderken konu yine nefsin arzu ve isteklerine gelmiş. Bir kısım köylüler:

– “Ben nefsimi zulmetmem. Nefsime hoş gelen şeyleri yaparım. Benim zevkimdir, hakkımdır” gibi savunmaları biraz da Nasreddin Hoca’yı kızdırmak için yapıyorlarmış.

Hoca, eşeklerinin yoldan daha evvel geçmiş hayvanların pisliklerini koklamak için burunlarıyla o pislığe eğilmelerini değerlendirip, kokladıkları pislikleri, hayvanlarının yem torbalarına doldurmaya başlamış.

Grup, birkaç saat sonra bir çeşme başında mola vermiş. Azıklarını çıkarıp yerlerken, eşeklerinin başına da yem torbalarını takmışlar. Nasreddin Hoca’nın eşiği yem torbası boynuna takılınca kısa bir süre güzelce koklayıp, sonra huysuzlanmağa ve kafasını hızla sallayıp torbadan kurtulmaya uğraşınca:

– “Ne huysuzlanıp, torbadan kurtulmağa çalışıyorsun?” demiş Hoca, “Sen beğendin, ben de doldurup başına astım!”

Görenler: “Hocam bu çok yanlış. O hayvan bunu ne anlayacak.” dediklerinde, Nasreddin Hoca taşı gedğine koymuş:

– “İnsanlar bir de kendilerine baksınlar! Bu dünyadan ahirete hazırladıkları çıkınlarındakiler kendilerine orada ikram edilince ne yapacaklar?”

Yukarıdaki fıkrada Nasreddin Hoca cemaatine nefse hoş gelecek şeyleri etraflıca düşünmeden yapmanın yanlış olduğu hakkında vaaz etmiş ancak cemaati Hoca’nın sözlerini dikkate almamıştır. Bu duruma çok sinirlenen Hocamız sözden anlamayan cemaatine farklı bir taktik uygulayarak ders verme yolunu seçmiştir. İşte tam bu noktada Nasreddin hocanın zekâsını konuşturarak muhataplarına direkt bir söz söylemeden kendisine ait olan merkep üzerinden ders vermiştir.

Hayvanlar doğası gereği çeşitli davranışlar sergilerler; Hoca da yolda giderken kendinden önce geçen hayvanların pisliklerini koklayan merkebinin bu davranışından yola çıkarak cemaatine merkep üzerinden bir mesaj iletmıştır. Nefse hoş gelen her şeyin; dine, ahlâka, töreye uyup uyulmadığı düşünülmeden yapılan şeylerin ebedi hayatta karşılırlarına çıkacak kötülük olacağını ve ebedi hayata hazırlandığımız bu dünyada nefsimize hoş gelen ve düşünmeden yaptığımız her şeyin aslında merkebin kokladığı hayvan pislüğinden bir farkı olmadığını merkep

üzerinden uygulamalı olarak cemaate iletmiştir. Burada şu atasözümüz fıkrayı özetleyecektir: “Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla.”

Aslında hocamızın söylediği bu sözler baştan sona doğrudur, onun haklılığı ve keskin zekâsı su götürmez bir gerçektir, ancak hocamız bu mesajı verirken seçtiği yol yanlıştır, çünkü hocamız yer/yön yanlışı yapmış ve şuur sahibi olmayan bir hayvan davranışından yola çıkarak düşünen, anlayabilen ve akıl yürüten bir varlık olan insana mesajını iletmiştir.

Meclis tartışmalarının hararetli olanlarından birini haber yapan Hürriyet gazetesindeki şu alıntı haber de konumuza bir örnek teşkil etmektedir:

Halk Sana Lanet Okuyor

“Fatih Öztürk (Samsun) - Halk sana lanet okuyor, lanet!

Kamer Genç (Devamla) - Gücünüz varsa gelin halkın karşısına gidelim.

Metin Kaşıkçıoğlu (Düzce) - Haydi, haydi, haydi!

Kamer Genç (Devamla) - Taksim'de yürüyelim, bakalım halk sizin yüzünüze nasıl bakar, göreceğiz. (DSP sıralarından alkışlar)

Fatih Öztürk (Samsun) - Millet sana lanet okuyor, lanet!”¹⁵

Milletvekillerinin aralarında geçen bu tartışmada Fahri Öztürk’ün Kamer Genç’e, “Halk sana lanet okuyor!” cümlesiyle başlayan temelsiz suçlaması ve Kamer Genç’in de ‘Gücünüz varsa gelin halkın karşısına gidelim!’ sözüyle verdiği karşılık, ‘Seçimi dile getirmesi ve dillendirmesi’ diğer tarafta tarafgirlik ve destek nidaları atan bir diğer milletvekilimiz Metin Kaşıkçıoğlu’nun ‘haydi, haydi, haydi!’ ifadeleri ile ortaya çıkan kavga nidaları artık bahsi geçen konu her neyse onunla bağdaşmadığı ortadadır. Üç milletvekilimiz de tartışılan asıl konu üzerinde konuyu yer/yön değiştirmesi yaparak farklı anlam ve sonuçlara götürmüşlerdir.

Burada sözü edilen yer ve yön değiştirme yanlışına sosyal ve siyasal hayatta sıkça karşılaştığımızı belirtmeden geçemeyeceğiz.

¹⁵ <http://www.hurriyet.com.tr/iste-mecliste-yasanan-muthis-diialoglar-9094970> (Erişim Tarihi: 10.05.2015)

Çarpıtma Yanlışı: Ortada net olarak görülen tutum ve davranışların sadece olumsuz yanlarının temel alınarak düştüğü yanlıştır. Kişi açık olan gerçeği görmezlikten gelerek işine geldiği biçimde olay örgüsünü kurar. Bu şekilde tutum ve davranış sergileyen insan yanlış içindedir. Zira, Mevlânâ'nın da özlü ifadesinde gördüğümüz gibi “Güneş balçıkla sıvanmaz; ona göz yuman, ancak kendisini karanlıkta bırakmış olur. Aya düşman olanın karanlıklara düşmesi mukadderdir.”¹⁶ Aşağıda sunacağımız örnekler bu yanlış savunma biçimini açıklar niteliktedir.

‘Az Kullanılan Kalp isimli anonim fıkramızda söz konusu olan yanlış inceleyeceğiz:

“Katı yürekliliğiyle ünlü bir sadrazam paşadan söz ediliyordu. Paşa hastalanmış,

o sırada yanlarında bulunan ünlü bir doktor kendisini tedavi etmişti.

İçlerinden biri doktora sordu :

– Şimdi nasıl?

– İyileşiyor. Maşallah, kalbi yirmi yaşında bir gencin kalbi gibi.

Konuşmaları dinleyen Tefik Fikret kıs kıs güldü :

– Elbette öyle olacak. O kadar az kullanıldı ki...”

Tefik Fikret’in hizmetinde olduğu ve doktor tarafından tedavi gören, sert mizacı ile tanınan bir paşanın kalp sağlığını konu alan bu fıkroda paşanın kalbiyle ilgili “ O kadar az kullanıldı ki...” ifadesiyle espriyle birlikte konu çarpıtılarak tariz yollu ad hominem yanlışı yapılmıştır. Zira doktor fiziksel anlamda sağlık sorununa değinirken Tefik Fikret ima yollu “paşamızın kalbi o kadar sevgiden yoksun ki hiç kullanılmamış gibi sağlıklıdır.” mesajını vermektedir.

Aşağıda yer alan Nasreddin Hoca’nın ‘Acemi Bülbül’ fıkrası mantığa bürünme yanlışına örnek olarak verilebilir:

¹⁶ Emiroğlu, **Yanlış Düşünce ve Davranışlar Karşısında Mevlana**, s. 37.

Acemi Bülbül

Hoca bir gün, hayır amacıyla yol kenarına dikilip büyütülen (hayrat) aēaēlardan birine çıkıp, incir yemeye baēlamıē. Yanından geçmekte olup hocayı aēaēta gören bir yolcu seslenmiē:

- “Hey! Sen kimsin? Ne yapıyorsun orada ?”

- “Ben bülbülüm” demiē Hoca.

Adam:

- “yleyse t bakalım” deyince, Hoca karga gibi acayip sesler ıkarmıē.

- “Bu ne biçim bülbül sesi yahu”, demiē adam. “Bülbül hiç böyle mi ter!?”

- “Ne yapalım” demiē Hoca, “acemi bülbül bu kadar ter!”¹⁷

Burada ēyle bir çıkarımla karēılaēmaktayız:

Acemi, iēini iyi yapamaz (iyi temez);

Ben acemiyim;

Öyleyse ben de iēimi iyi yapamam (iyi temem).

Burada iki öncül de ēeklen doēru olduēu için çıkarım geçerlidir. Böylece Hoca, rtk/drl bir kıyasla kendini zor bir durumdan kurtarmaktadır.

1.5. KİēİYİ HEDEF ALAN DELİL (ARG. AD HOMİNEM)

Latince ‘adama, kiēiye’ (to the man) anlamına gelen ad hominem, “tartıēılan konunun özüne ve ieriēine deēil, iddia sahibi kiēinin kiēiliēine veya bir zelliēine saldırmak” demektir.

Argumentum ad hominem yanlıēı, kiēinin savunmuē olduēu tezi deēerlendirmek yerine onun kiēiliēine veya tutumlarına yönelerek, onun iddiasını çürütmeyi hedef alan konudıēılık yanlıēıdır.¹⁸

Bu, kiēinin neyi savunduēu ēeyi veya kiēinin savunduēu delillerin saēlamlıēını eleētirmek yerine onun kiēiliēi ya da sosyal konumu, durumu ve

¹⁷ Dündar, Orhan ve Erhan, **Nasreddin Hoca**, Milli Eēitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s. 3.

¹⁸ Emiroēlu, **Mantık Yanlıēları**, s. 180.

davranışları göz önüne alınarak ona karşı yapılan saldırıdır. Bu delil, şu formda bir haksızlığı içermektedir:

A Kişisi, Q iddiasında bulunuyor.

B Kişisi, A Kişisi'ne saldırı yapıyor.

Dolayısıyla A Kişisi'nin iddiası yanlıştır.

Ad hominem yanlışlarına gündelik hayatımızda, aile ortamında, arkadaş çevremizde, herhangi bir tartışma ortamında ya da iş hayatımızda hatta okuduğumuz gazete ve dergilerde, tv haberciliğinde ve siyaset arenasında sıkça rastlarız. Aşağıda sunduğumuz örneklerde bu yanlışın kuruluş amacı, yapılış şekilleri, etkisi ve yanlışlığı açıkça görülmektedir. İlk örneğimizde Engin Ardıç'ın 15 Temmuz Darbesi ile ilgili köşe yazısından bir kesit paylaşıp onun mantıksal tutarlılığını inceleyeceğiz.

15 Temmuz 2016 Darbe girişimi etkisi altında olan Türkiye'de, gerek Hükümet gerekse Basın ve hatta tüm Anadolu halkının gündemi bir anda 'Darbe'nin sert rüzgarları altında şekillenmeye başladığı zamanlarda herkesin çok iyi tanıdığı gazetecilerden Engin Ardıç'ın konuyla ilgili Sabah gazetesinde ki sahip olduğu köşesinde paylaştığı yazısında şöyle demektedir:

“ İşin eğlenceli bir boyutu da yok değil: Pek bir demokrat kesiliveren Aydın Doğan gazetesi, yüksek sosyete hanımlarının "darbe günlerinde neler giydiklerini ve neler yaptıklarını" araştırmış!

Örneğin, Melih Altınok'un dâhiyane bir mazmunla "Migros yazarı" olarak nitelediği Ayşe Kulin Hanımefendi, "bazı kızlar pinpon, voleybol veya tenis oynamayı tercih ederken, giyinir kuşanır, kendi grubuyla Boğaz'ı seyretmeye gidermiş".

1960 yılının Mayıs sonları... Ayşe Hanım'ın yaşı da böylece meydana çıkıyor.

Babamın ünlü Beşiktaş çarşısından beş liraya aldığı plastik ayakkabı vardı, ben de onu giyiyordum. Teneke tokası fena halde pas yapar, leke bırakır.

Ayşe Kulin, "darbeye karşı çıkmak üzere meydanlarda toplanan yobazların üzerine saldırmayacaklarına dair" Tayyip Erdoğan'dan teminat istiyormuş.

Aydın Doğan'ın ihvanları bu gibi ilginç araştırmaları çeşitlemelidirler. Örneğin, "ezan sesinden rahatsız oluyorum, bu ne iğrenç bir din" yazan şişman bir subay eskisi vardı, bugünlerde donu ne renktir acaba?

Senin bir dolarlık banknotun hangi seriden koçum? ”¹⁹

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana pek çok kez darbe görmüş ve darbe ile hükümetlerin düşüşüne şahitlik etmiş koca bir toplum ve bu topluma gücü yettiğinde sözcülük etmiş basın yayın organları vardır. Engin Ardıç'ın köşesinde atıfta bulunduğu Aydın Doğanın gazeteleri, Ayşe Kulin ve adını vermediği eski bir subay olan gazeteciyi muhatap alarak köşe yazısında argümanlarını sıralamıştır.

Duayen gazetecimizin köşesindeki yazısını haklılık ya da haksızlık boyutunda bir değerlendirmeye tabi tutmayacağız. Zira bizi ilgilendiren şey bu yazıdaki ad hominem yanlışını tespit etmektir. Engin Ardıç, eski darbe günlerini anarak yukarıda isimleri geçen kişilerin darbe günlerini ve darbeye teşebbüs ettikleri zamanda yaptıkları haberleri eleştirmiştir. Ancak köşe yazarımızın yaptığı bu eleştirileri yalnızca haberin kendisine değil gazete sahibi Aydın Doğan ve gazetesinde haber yapan yazar Ayşe Kulin'e yöneltilmektedir. O, bunu gazete sahibine ve yazara çeşitli isimler takarak bazı göndermelerde bulunarak yapmaktadır. Böylece Ardıç, kendince haklı argümanlarını deliller üzerinden sıralarken aynı zamanda da muhataplarına karşı “ad hominem yanlış” da işlemektedir. Aynı durumu yine aynı yazarın şu yazısında da görmekteyiz. “İbrahim Efendinin Uçkuru” adlı başlıklı yazısında Ardıç, herkesçe bilinen roman yazarı Orhan Pamuk'un müzelerle ilgili bir yazısını şöyle eleştirmektedir:

İbrahim Efendinin Uçkuru

“Romancılığı kadar kendinden menkul müzecilik çalışmalarıyla da ünlü üstadımız Orhan Pamuk bir cevher yumurtlamış:

"Müzeler küçülmeli ve devletlerden ziyade sıradan bireylerin hikâyelerini öne çıkarmalı..." demiş.

Avrupa'da var, herifçioğlu İmparatoriçe Sissi'nin yatağını yastığını da gösteriyor, İmparator Franz Joseph'in yestehlediği özel memişhaneyi de...

¹⁹ Ardıç, Engin, “Fetullah Rengi”, **Sabah**, 27.07.2016.

Madame de Montespan'ın dairesini çoğu zaman kapalı tutuyorlar da kraliçe Marie-Antoinette'in yatak odasına ayrı bilet kesiyorlar. (Bunları nasıl dağıtacaksın, birini şehir içinde bir konağa ötekini bir konağa mı taşıyacaksın?) Bizde belli mi Kösem Sultan'ın yatak odası?

Aklıma bir tek "Deli İbrahim'in kapatıldığı oda" geliyor, onu da ne hikmetse gezdirmiyorlar.

John Freely 1960 yılında bekçiye beş lira rüşvet vermiş de orada bir gece geçirmiş (ben tırsarım.) Atatürk'ün öldüğü oda da belli, yatak da.

Bazı hızlı Kemalist arkadaşlarımız her yıl 10 Kasım'da gidip ibadetlerini yapıyorlar. Fakat sözgelimi, Hamamlar Kethüdası İbrahim Efendi'nin tellak yamağı Karanfil Hasan'ı "attığı" ev nerede?

Al sana birey, bulursan müzesini yap. Adamın çakşırını da bulursan koymamazlık etme.

Biz saçmalasak saçmaladı derler, Orhan saçmalayınca La Stampa gazetesine makale oluyor. ”²⁰

Argümanlarını sıralayan Engin Ardıç kendinden gayet emin ve kendince haklıdır. Özellikle Fransa ve Türkiye'deki müzecilik ve bu müzelerde sergilenen tarihe mal olmuş kişilerin gerek sosyal alanda gerekse toplumsal yaşam farklılıkları üzerinde durup okurlarına bu zıtlığı anlatmaya çalışmıştır. Fransa kraliçesi ve yaşam alanı ile Osmanlıdaki Hanım Sultanlar üzerinde karşılaştırma yapmış ve argümanlarını sunmuştur. O bu konuda haklı görülebilir zira her iki milletin kendine özgü farklı yaşam tarzı, dini inanışı ve kültürel farklılıkları mevcuttur. Ancak Engin Ardıç'ın bu haklılığının yanında ortaya sunmuş olduğu görüş tarzı mantıksal olarak haksız çıkış niteliğindedir.

Köşe yazarımız, Orhan Pamuk'u Türkiye ve Fransa'daki kraliyet sosyal ve siyasal yaşam kültürünü bilmemekle eleştirirken söze ““Romancılığı kadar kendinden menkul müzecilik çalışmalarıyla da ünlü üstadımız Orhan Pamuk bir cevher yumurtlamış” diye başlamış ve bu sözle muhatabını tavuğa benzetip Pamuk'u

²⁰ Ardıç, Engin, “İbrahim Efendinin Uçkuru”, **Sabah**, 09.07.2016.

eleştirirken aynı zamanda konu üzerinden kişiliğine saldırarak ad hominem yanlışına başvurmuştur.

Örnekleri çoğaltacak olursak, İzmir Gündoğdu meydanında protestoda bulunan grubun neye karşı çıktıklarını, protesto ettikleri konuyu ve içeriğini anlamadan gösteriyi yapan kişilerin sadece giyimlerinin ıslaklığı, kirliliği ve eski püskülüğüne odaklanarak protestonun kitlelere vermek istediği mesajı hafife almak bir bakıma ad hominem yanlışı demek olur. Zira kişilerin düşüncelerine değil de onların giyim tarzlarına ve kalitesine bakarak değerlendirmeye kalkarsak mantıksal açıdan zayıf bir mukabelede bulunmuş oluruz.

Yine, sırf ateist olduğu için bir yargıcın hukuki süreç sonunda vermiş olduğu kararların yanlış ve temelsiz olduğunu ileri sürmek de bu yanlışa düşmek olacaktır. Zira bir yargıcın, karar verirken, hukuki normlardan saparak kendi kişisel, siyasi ve dünya görüşünün mahkeme kararına etki etmesi beklenemez.

İş hayatımızda karşılaştığımız haksız bir eleştirinin yer aldığı şu örnek de dikkat çekicidir:

“Patronun seni, müessesenin yılın en çalışkan elamanı olarak seçip ödüllendirmediği için onu acımasızca cimri, çapkın, kaba ve kaprisli ilan ettin!”

Burada eleman belki de ödüllendirilmediğinin nedenlerini kendi başarısızlığında ya da performansında arayacağına patronunun kişiliğini hedef alması söz konusu yanlışa örnek oluşturmaktadır.

“Kaderi mi tartışıyorsun? Senin gibi akıl fukaraları ancak onu tartışır!”

Kaderi sorgulaması kişinin ‘geri zekâlı, akılsız veya aklını çalıştırmayan ahmak’ olduğu anlamına gelmez. Muhatap kaderi tartışmanın gerekçelerini veya inceliklerini ya da muhatabının kaderi anlamada zorlandığı noktaları yahut “alinyazısı” anlamında determinist bir anlayışın yadsınabileceğini savunması onun aklıyla alay edilmesini gerektirmez.

Kişiyi hedef alan delil, yazılı basında sık sık karşımıza çıkmaktadır. Emin Çölaşan’ın aşağıda yer alan köşe yazısını bu yanlış açıdan değerlendireceğiz:

“Mrs. Merve o gün Genel Kurul salonuna Nazlı ablasının kolunda, refakatte giriyor. O ablası ki, geçmiş yaşamını herkes çok iyi biliyor. Yalısında düzenlenen

partiler, verilen içkili davetler, şarap ve rakının su gibi aktığı görkemli sofralar, sauna partileri... Ve kocasını mektupla Demirel'e şikâyet etmekten utanmamış, en sonunda kapağı Fazilet Partisi'ne atıp milletvekili olmayı başarmış bir vatandaşımız!"²¹

Yazarımız Genel Kurul Salonuna Merve Kavakçıya eşlik eden Nazlı Ilıcak'ın bu tutumunu etik, hukuk ve siyaset düzleminde değerlendireceğine ona yazılı saldırıda bulunarak ad hominem yanlışı işlemektedir. Zira Merve Kavakçı ile Genel Kurula kol kola gelmesiyle Nazlı hanımın, içki partili geçmişi ve sonrasında Fazilet Partisinde milletvekili oluşuyla bir bağ kuramamaktayız.

Hüseyin Üzmez'in demokrasiyi sevmemesi ile ilgili yazmış olduğu köşe yazısında da aynı yanlışa düşülmüştür.

"Şahsen ben, demokrasiyi bir türlü sevmiyorum. İnancımın demokrasiye ihtiyaç duyacağına" inanmıyorum. Demokrasi yokken, biz, üç kıtaya 7 denize hâkimdik. Şimdi emperyalistlerin kölesi durumuna düşmüştük. Hindistan'a gitsem, ineğin önünde önümü düğmelerdim. Gerçi bu bana zor da gelmezdi. Zira nice öküzlerin karşısında önümüzü iliklemeye zaten alışmıştık."²²

Akit gazetesi yazarlarından Hüseyin Üzmez Beyin demokrasiyi şahsen sevmemesi kimsenin sorunu değil ve bunu özellikle inancıyla bağdaştıramaması da kendi fikir ve iklim dünyasını ilgilendirir ve kendi kişisel görüşüdür. Ancak kendine özgü dünya görüşünü, cihana altı yüz küsur yıl hüküm sürmüş Osmanlı imparatorluğu ile bağdaştırması mantıksal açıdan yeterince temellendirilmemiş ve yazıda ' öküz' diye nitelendirdiği devlet büyüklerine, isim vermeden aşağılayıcı ifadeler kullanması onu ad hominem yanlışına düşürmüştür.

Can Ataklı da 2000 tarihinde yazmış olduğu köşe yazısında şöyle söylemektedir:

" Yeni Bin Yıl gazetesinde dedikodular yazan bir yazar var. Şeriatçılığı ile tanınan bu yazarın daha önce Yeni Şafak Gazetesi'nde köşesi vardı. Adı Kürşat Bumin. Ses tonu Çetin Altan'a benziyor, herhalde o nedenle kendini entelektüel sınıfına koyuyor."²³

²¹ Çölaşan, Emin, "Merwe", **Hürriyet**, 30.8.2000.

²² <http://safsatakilavuzu.com> (Erişim Tarihi: 02.12.2016).

²³ Ataklı, Can, "Hayalet Kent Sarıyer", **Sabah**, 18.08.2000.

Burada Can Ataklı, muhatabını eleştirirken onun bir dedikodu yazarı olduğunu belirterek hafife almakta, fikri veya kalem gücüyle değil de ilintisel bir durum ile onu tiye almaktadır. Onun eleştirdiği kişi kendisi gibi bir köşe yazarıdır. Ataklı muhatabının siyasi görüşüne kızıp ses tonunu Çetin Altan’a benzeterek olsa olsa bu şekilde entelektüel olur diyerek aşağılamaya çalışmıştır.

Örneklerde görüldüğü üzere ad hominem, kişilerin sosyal hayatta var olmalarını sağlayan değerlerini, kişileri bir birey haline getiren kendilerine özgü fikir, davranış, iş, ahlâk, din, değer ve hatta kişinin kendi geçmişi gibi pek çok konuyu hedefleyen, kişiyi kişi yapan herşey üzerinden haksız eleştiri ve saldırılarla yapılan yanıltır. Kısacası bu yanıltır, kişinin kendisini ifade etmek için ya da bir fikri savunmak amacıyla ortaya attığı argümanları çürütme yerine onun kişiliği üzerinden eleştiri yapmayı içerir.

Ad Hominem yanıltır şu üç şekilden biriyle karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, yukarıdaki örneklerin çoğunda gördüğümüz ve aşağıda daha detaylı biçimde inceleyeceğimiz “doğrudan kişiyi hedef alma” yanıltır ki bu ad hominem en bozuk şeklidir.

1.5.1. Doğrudan kişiyi hedef alma (abusive)

İddia edilen şeyin savunulduğu gibi doğru olmadığını çürütmeye çalışma yerine, bu iddiada bulunan kişiyi hedef almaktır.²⁴ Bu, tartışmak için ortaya atılan konunun dikkate alınmasından ziyade konuyu ortaya atan kişiye karşı dolambaçlı ve uyanıkça yapılan bir hamle ile konunun saptırılarak, dikkati söylenen sözden ziyade sözü söyleyen kişinin konuyla ilgisi olmayan yönüne işaret edildiği bir yanıltır.

Ad hominem bu şeklinin ne derece aldatıcı olduğunu aşağıda sunacağımız örneklerle göstermek istiyoruz.

“Prof. Kutsi hocanın sinir sistemi üzerine yapmış olduğu çalışmayı tartışalım. Profesörün geçen yıl alkollü araç kullanmaktan hüküm giymesi gibi eski yaraları açmayacağım, fakat kendimize sormalıyız ki...”

Burada Prof. Kutsi hocanın otorite olduğu alandaki başarısından bahsedilmektedir. Fakat konuşmacının, kendisine muhatap olarak aldığı Prof. Kutsi

²⁴ Emiroğlu, **Mantık Yanıltıları**, s. 181.

hocanın uzman olduğu alandan sağlam deliller sunmak yerine hocanın geçmişinde alkollü araç kullanmaktan hüküm giymesini dillendiriyor. Kutsi hocanın hayatındaki ayrıntılar ya da geçmişi onun mahrem hayatıyla ilgilidir; bizi, hocanın uzmanlık alanı, onun bilim dünyasına sunduğu çalışmaları ilgilendirir.

Aşağıda siyasi görüş farklılığından dolayı ad hominem karalamasına maruz bırakılan bir örnek görmekteyiz:

“Başbakan bu konuda haklı olmaz. Çünkü o kanının son damlasına kadar Gürcü’dür.”

Örnekte bahsi geçen Başbakanın Gürcü olması onun kendi siyasi görüşü ve icraatlarında haksız olduğuyla ilgili bir hükme varmamıza mantıksal açıdan destek vermemektedir.

Aşağıdaki örnekte yeni ekonomi taslağıyla Mustafa’nın işsizliği arasında kurulan ilişkide de aynı yanlış işlenmiştir.

"İktisat Fakültesini bitirmiş bile olsa Mustafa'nın bu yeni yasa taslağının ekonomiyi düzelterceğıyle ilgili söylediklerine inanmanı aklım almıyor. Zira Mustafa'nın bir işi bile yok!"

İktisat fakültesi mezunu olmasına rağmen Mustafa'nın sosyal hayatta iş sahibi olmaması, ekonomi ve yasalardan anlamayacağı anlamına gelmemektedir. Onun işsiz olması taslak hakkında görüş bildirmesine engel değildir.

"Neslişah'ın otopark cezaları hakkında sistemin değiştirilmesiyle ilgili önerisi çok saçmadır. Zira kendisinin de 2005 yılında yediğı bir otopark cezası bulunmaktadır.

Neslişah'ın bir zamanlar otopark cezası almış olması, onun otopark cezalarıyla ilgili uygun bir öneri sunamayacağı anlamına gelmez. Tartışılan konu otopark cezalarıyla ilgili sistemin değişip değişmemesi olur ve Neslişah da bu konuyla ilgili görüşlerini bildirmektedir. Neslişah'ı muhatap alan kişi onun ortaya attığı argümanı değil de geçmişte bir otopark cezası almış olmasını delil olarak sunmaktadır. Bu yüzden ortaya atılan delilin yeterince mantıksal desteğı bulunmamaktadır.

Örnekler çoğaltılabilir:

"Amy Winehouse alkol zehirlenmesinden dolayı öldü, dolayısıyla yaptığı işler değersizdir."

İngiliz şarkıcı Amy Winehouse'un alkol zehirlenmesinden ölmesi ile yaptığı işler arasında bağlantı kurulması mantığa uygun düşmemektedir.

"Orhan Pamuk, Ermeni Soykırımını savunmaktadır, dolayısıyla kitaplarını okumanın bir anlamı yoktur."

Roman yazarlarımızdan olan Orhan Pamuk'u kendi siyasal fikirleri ile ortaya atmış olduğu eserlerini yargılamamız bizi ad hominem hatasına düşürür.

"Mehmet basketboldan ne anlar ki, o şişkonun teki!"

Örneğinde Mehmet'in şişman olması ile basketbol oynayamaması arasında ortaya atılan delilin mantıksal gerekçesi zayıftır. Nihayetinde Mehmet profesyonel bir basketbol oyuncusu değildir. Basketbolu iyi ya da kötü oynaması ile onun kilosu arasında doğrudan bir ilişki kurulmamalıdır. Dolayısıyla öncül sonuç, iddia ile delil arasındaki bağlantı sağlam ve yeterli değildir.

Sosyal medyada da dolaşan bir haberi sözü edilen yanlış bakımından burada incelemek istiyoruz:

Şekil 3: Can Dündar Konuşulmuş Yanlış

Cumhuriyet gazetesince yukarıda yapılmış olan haberde iki tip erkek üzerinden sonuca varılır. Bunlar sakallı ve sakalsız (düzgün insan) erkeklerdir. Bu habere göre sakallı olan tüm erkeklere IŞİD mensubu dememiz gerekiyor. Sonuç olarak haberi mantık yanlışları üzerinden değerlendirecek olursak, öncül ile sonuç, iddia ile delil arasındaki bağlantı sağlam ve yeterli değildir.

Anlamayan Eşşektir, Yanımıza Bırakırlar mı?

“Artık anlamayan eşşektir: Amerika da Avrupa da Tayyip Erdoğan’ı istemiyor. Çünkü Erdoğan yönetiminde Türkiye silkelenip kendine geliyor, onlara kafa tutuyor. Onlara kuzu gibi pasif bir Türk politikacısı lazım, gel gör ki o da oy toplamıyor! Erdoğan IMF’den borç almayı reddediyor, İstanbul sermayesinin bütün ıkmalarına rağmen... Erdoğan bunalıma girmiş Avrupa’ya parmak ısırtacak temel yatırımlar yapıyor. Erdoğan ‘yerli ve milli’ savaş sanayi kuruyor: Türk topu, Türk tankı, Türk uçağı, Türk denizaltısı üretiyor. Tarihte ilk kez! Erdoğan’ı devirmeyi çok denediler.”²⁵

Gazetecimiz köşe yazısında, Erdoğan liderliğindeki Türkiye’nin dünyada ses getiren konumunu ve ülkemize yapmış olduğu önemli yatırımlarıyla Erdoğan’ın ne denli güçlü bir siyasi lider olduğunu ve bu liderliğinde yapmış olduğu önemli icraatlarını sağlam delillerle ispatlamaya çalışmaktadır. Ancak Erdoğan’ın yapmış olduğu icraatları görmezden gelen muhalefet partileri veya X kişi ya da kişileri kızarak eleştirmektedir. Fakat yazar, eleştirisinde kendi düşüncelerine ortak olmayan kişilere ‘..... eşşektir.’ diyerek hakaret edip kişisel saldırıda bulunmuş ve Ad Hominem yanlışını yapmıştır.

Her yıl mutlaka büyük bir ağız kavgasına giren ve birbirlerini Tv karşısına davet eden Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melik Gökçek ve Gazeteci Emin Çölaşan’ın yıllardır bitmek bilmeyen kavgalarından sadece biri aşağıda yer almaktadır. Emin Çölaşan’ın kaleminden paylaştığımız bu yazının mantıksal tutarlılığını inceleyeceğiz.

²⁵ Ardıç, Engin, “Anlamayan Eşşektir, Yanımıza Bırakırlar mı?”, **Sabah**, 03.08.2016.

Emin Çölaşan: Bilin Bakalım İ. Melih Nedir?

“ Ben bugüne kadar böyle bir şeyi ne duydum, ne de gördüm.

İlk tebligat Ankara 11. Asliye Hukuk Mahkemesi'nden geliyor. Dosya numarası Esas (2000/499)

Dava dilekçesini okuyoruz:

“Emin Çölaşan, müvekkilin (İ. Melih'in) ismini yazarken sürekli “İ. Melih” yazmaktadır.

Emin Çölaşan, bu şekilde yazmakla muradının ne olduğunu bütün Türkiye bilmektedir...

Melih'in önüne getirdiği “İ” harfini “İ***” anlamına gelecek bir şekilde kullandığı kamuoyunda bilinmekte ve konuşulmaktadır...”

* * *

Allah Allaaaaah!.. Vay vay vayyyy!.. Aman aman aman!.. Tövbe tövbe!..

Şimdi ben bu kamuoyunu yakalarsam vallahi çok fena yaparım yani!

Koskoca kamuoyu nasıl olur da bizim İ. Melih'i böyle avukatının dediği biçimde algılar?

Dava dilekçesini okurken “Acaba yanlış mı gördük” diye kuşkuya kapılıyoruz ve hep birlikte bir kez daha okuyoruz.

Vallahi billahi aynen böyle yazıyor.

Sen kalk, avukatı olarak bizim İ. Melih'e bu “sözcüğü” yakıştır!

Sıra geliyor ikinci dava dilekçesine. 24. Asliye Hukuk Mahkemesi 2000/478 sayılı dosya. Bu kez onu okumaya başlıyoruz ve aynı ifade karşımıza bir kez daha çıkıyor...

“Melih'in önüne getirdiği “İ” harfini “İ***” anlamına gelecek bir şekilde kullandığı kamuoyunda bilinmekte ve konuşulmaktadır...”

Eyvah, çok fena! Adamın avukatı, bu dilekçeleri herhalde futbol maçında hakeme bağırırken yazmış!

Bu avukat galiba biraz düşüncesiz... ”²⁶

Yukarıda bahsi geçen köşe yazısında Emin Çölaşan, yazıya konu olan Melih Gökçek arasındaki ‘İ’ harfi polemiği üzerinden bir tartışma yaşadıkları ve bu tartışmanın mahkemeye uzanan serüvenini anlatmaya çalışmıştır. Ancak konuya uzaktan yakından bir bağlantı kuramayan okurların varlığı da göz ardı edilemez.

Siyasi tarihimizin geçmiş tozlu sayfalarına bir yolculuk yapacak olursak Melih Gökçek ve Emin Çölaşan’ın farklı siyasi görüşlere sahip olmalarından kaynaklanan keskin bir fikir ayrılığı yaşadıklarını ve bu fikir ayrılığının her tartışmada kavgayla sonuçlanmış olduğunu düşününce, Gazeteci Çölaşan’ın, Gökçek’in belediyeciliğini veya siyasi icraatını eleştireceğine müstehcen imalarla ona belden aşağı vurması ad hominem yanlışı olmaktadır.

“Saruhan’ın önerisini kabul edemeyiz. Çünkü o muhalefet partiden.”

Örnekte konuşan kişinin Saruhan’ı sevmediği için Saruhan’ın muhalefet partisinde olması onun için yeterli bir sebep olarak görülüyor. Oysa Saruhan’ı kişilik ve insan olarak sevmek ayrı bir durum onun savunduğu siyasi görüşü desteklememek ayrı bir konudur, bu iki durumu birbirine karıştırmamak daha mantıklı olacaktır. Dolayısıyla örnekte Saruhan’ın önerisini kabul etmek istemeyen kişinin gösterdiği sebep mantıksal açıdan zayıf delile dayanmaktadır.

Yine Nasa bilim insanlarını hedef alan bir kişinin yapmış olduğu karalayıcı konuşmada da aynı yanlışı yapılmıştır.

“Nasa’daki bilim adamlarının teorilerinin herhangi bir geçerliliği olduğunu sanmıyorum. Bu teoriler sadece hükümet tarafından verilen ödeneği kaybetmemek ve yapmış olduklarını kurtarmak için ortaya atıyorlar.” Yanlışa başvuran kişi Nasa çalışanlarının yaptığı işi beğenmemekle kalmıyor aynı zamanda çalışmalarını yürüten bilim insanlarına paracı olmakla itham edip hakaret etmektedir.

Engin Ardıç’ın 2000 tarihli köşe yazısında da aynı yanlışı işlediği görülmektedir:

“Dolayısıyla, bizim serserilerin Katmandu özlemi bile, çok gereksiz bir Amerikan özentisi olabilmisti ancak... ‘Ulan, elin Amerikalısının sorunu o, bizi

²⁶ Çölaşan, Emin, “Bilin Bakalım İ. Melih Nedir?”, **Hürriyet**, 06.09.2000.

bağlamaz, biz istediğimiz zaman gider herhangi bir tornacıdan alıveririz plakayı da diyemiyorlardı salaklar... Sonra ne mi oldu? Kimi genç yaşında sebil oldu, ziyan oldu gitti, kimi topluma dönüp çoluk çocuğa karıştı... Burada da, Amerika’da da... Şimdi çıkıp da Katmandu edebiyatı yapmalarına biz ağzımızla gülmeyiz. Hele günümüzde buna hiç gerek yok, çünkü gençlik artık bol ve kolay uyuşturucu da bulabiliyor, şehirli ve paralı kesimi tavşanlar gibi hababam çiftleşebiliyor... Yani bir nevi küçük Amerika olduk bile... Haa, sanayi toplumunun getirdiği özel sorunlardan bunalmak istiyorsanız, önce o sanayiye kurun da sıkıntısını ondan sonra yaşarsınız! Katmandu ha?... Hadi yürüyün be emekliliği gelmiş kart zibidiler.”²⁷

Yazarımız 2000 yıllarda sanayi hamlesiyle ilgili tartışılan bir konu üzerine, “bizimkiler” diye hitap ettiği dönemin aktif siyasetçilerinin (gazeteciler ya da ombudsmanlar) ağır sanayi hakkında beyan ettikleri görüşlerini ağır bir dille köşesinde eleştirmektedir. Asıl mesele Engin Ardıç’ın konu hakkında kamuya sunduğu görüşlerinin haklılığı ya da haksızlığı değildir; bu ayrıca tartışılabilir bir sorundur. Bizim için asıl mesele, yazarımızın kendi haklılığını ispat etmeye çalışırken kendisi gibi düşünmeyen konusunda uzman kişilere karşı ‘ulan, ağzımızla gülmeyiz, emekliliği gelmiş kart zamparalar’ diyerek alçaltıcı veya aşağılayıcı ifadelerle yer vermiş olmasıdır. Haliyle yazar, köşesinde cevap verdiği kişilerin icraatlarını eleştireceği yerde dilini bozarak hatta söverek ad hominem yanlışı yapmaktadır.

Kısacası, yukarıda sıralamış olduğumuz örneklerde görüldüğü üzere, kişi ya da kişilerin genel olarak savunmuş olduğu bir fikri, argümanlar üzerinden sağlam deliller ile tartışarak çürütmeye çalışmak yerine söz konusu kişilerin fiziksel özellikleri, siyasi görüşleri, geçmişte yapmış oldukları yanlışları, sosyal hayattaki statüleri ve savunmuş oldukları değerleri vb. gibi bireyi birey yapan özellikleri üzerinden aşağılamaya, karalamaya çalışma ad hominem yanlısının en bozuk şekli (*abusive*) olacaktır.

Şimdi, ad hominem yanlısının ikinci tipi olan “delil yerine kişinin özel şartlarını kullanma” demek olan “*circumstantial*” yanlısını inceleyeceğiz.

²⁷ Alev Alatl: <http://safsatakilavuzu.com> (Erişim tarihi: 02.12.2016)

1.5.2. Özel şartları kişinin aleyhine kullanma (*Circumstantial*)

Tartışmakta olduğumuz şahsın veya şahısların ortaya atmış olduğu görüşlerini reddetme yerine kişilerin özel koşullarına (kişiliğine, niyetlerine, vasıflarına ve yaptıklarına ...) saldırarak onu reddetmek ve karşı iddiada bulunma yanlıştır. Aşağıda sunacağımız çok sayıda örnek bu yanlıştın mahiyetini ve fasit işleyişini açıklayıcı mahiyettir.

Kendi zevki uğruna masum hayvanları öldürdüğü için barbarlıkla itham edilen bir avcı şu şekilde karşılık verir:

"- Pekâla, siz neden masum sığırların etiyle besleniyorsunuz?!"

Avcının bu şekilde mukabelede veya savunmada bulunması *ad hominem* yanlıştının bu ikinci şekline tipik bir örnek oluşturmaktadır. Çünkü o, insanların beslenme ihtiyaçlarını gidermeleri için hayvan hayatını feda etmenin doğru olacağını kanıtlamaya girişeceğine, kendisini eleştirenin özel şartlarını dile getirerek onu kınamaktadır. Şu iki örnekte de aynı tip yanlıştın işlendiğini görmekteyiz.

"- Pornografik görüntü içeren filmler izleme!"

"- Sen niçin haber izliyorsun?!"

"- Bedenini açma, çıplak gezme!"

"- Sen niçin banyoda soyunuyorsun?!"

Bunun gibi delil getirenler, kendi fikirlerinin doğruluğuyla ilgili uygun deliller sunacaklarına, karşı tarafın özel durumlarını koz olarak ileri sürerler. Böylece onlar, akla veya makul delillere dayanmaktan ziyade, muarızın özel durumuna takılırlar.²⁸ Aşağıda sunacağımız örnekler de *ad hominem* yanlıştının *özel şartları kişinin aleyhine kullanma (circumstantial)* şeklinde yapılan türü hakkında hayli fikir vericidir:

Yıldırım: Hayvanlara zulüm derecesinde bazı uygulamaları görüp de hayvan hakları savunucularına hak vermemek elde değil!

²⁸ Emiroğlu, **Mantık Yanlıştaları**, s. 182.

Ersagun: İyi de abicim şu an üzerinde deri bir ceket giyiyorsun, ayağında kösele ayakkabı, belinde yılan derisinden yapılmı kemer ve elinde de tavuklu sandviç var! Allah bilir buzdolabında balık, et ve süt doludur!?

Yıldırım ile Ersagun arasında geçen bu basit diyalogda Yıldırım'ın ileri sürdüğü fikir ile sergilediği davranış birbiriyle çelişiyor olsa da bu durum Yıldırım'ın iki yüzlü bir davranış sergilediğini ortaya koyar yoksa ortaya attığı düşüncenin yanlışlığını değil.

Norm: Soğuk savaş bitti, Küba ve Birleşik devletlerarasındaki kötü ilişkiler her iki ülkeye de zarar verdi bu sebeple Birleşik devletlerinin Küba ile ilişkilerinin zamanla normal bir şekilde gelişmesi gerekir.

Cliff: Evet, böylece sen de komünistlerden puroları ithal edip demet yapabilirsin.

Cliff'in vermiş olduğu cevap Norm'un söylediği sözün doğru olmasından kaynaklanıyor, onun haklı olduğunu inkâr etmesinden değil bu durum sadece Norm'un güdülerine yönelik yapılmış bir saldırdır.²⁹ Burada Norm'un, Birleşik Devletler ile Küba arasında gelişecek olan normal ilişkiden fayda sağlanacağını samimi biçimde dile getirmesine karşın Cliff'in bu şekilde mukabelesi veya çıkışması tuhaf karşılanacaktır. Haliyle Cliff, Norm'un kişisel düşüncesine takılarak söz konusu yanlışa başvurmuştur.

“Gayr-ı Meşru ilişkilerini gölgelemek için eğlence merkezlerinde tanıştığı dostlarıyla umreye gidip, Metaf'tan bir kaç poz veren –senin gibi- bir “Sebbiye Memuru” için “İşte Adam! Dünyasını da, Ahireti'ni de mamur etti. Hayatını(!) da yaşıyor, Kâbe'ye de gidiyor.” deseydi, kim bilir gelecek Ramazan yazılarında “dinlenilmesi gerekenler” listesine adını yazardın.”³⁰

İlahiyatçı İhsan Şenocak'ın 24 Eylül 2017 de vermiş olduğu vaaz, toplumun pek çok kesiminde tepkiyle karşılanmıştır. Bu tepkilerden biri de Hürriyet gazetesi köşe yazarlarından Ahmet Hakan Coşkun'dan gelmiştir. Ahmet Hakan konuyu 25.09.2017 tarihinde Hürriyet gazetesinde “*İşleri güçleri kızlar ve kızların giydiği*

²⁹ Armstrong, Walter Sinnott; Fogelin, Robert J., **Understanding Arguments An Introduction to Informal Logic**, Eighth Edition, USA, 1976, s. 355.

³⁰ <https://ihsansenocak.com/islam-dusmanligiyla-maruf-gazetenin-sebbiye-memuru-ahmet-hakana/amp/> (Erişim Tarihi 26. 09. 2017)

pantolonlar” adlı başlıkla kendi köşesine taşımış ve konuyla ilgili görüşlerini okurlarıyla paylaşmıştır. Buna karşılık İhsan Şenocak da kendi internet sitesi aracılığıyla Ahmet Hakan Coşkun’a cevap vermiştir.

Paylaştığımız yazı Şenocak’ın, gazeteci Ahmet Hakan’a vermiş olduğu yanıtın sadece küçük bir bölümüdür. Birisi tanınan bir din görevlisi diğeri de kendi okur kitlesince saygı gören bir gazetecidir. Köşe yazarımız, Şenocak’ın vermiş olduğu vaaza kendince haklı sebeplere dayanarak kızmış ve görüşlerini paylaşmak için sadece belli kitleleri memnun edecek bir yazıyı paylaşmıştır.

Şenocak yazısında Ahmet Hakan’a karşı haklılığını ispat etmek isterken gerçek delil sunma yerine Ahmet Hakan’ın yaşam biçimini (umreye gidip poz vermesi) ve onun gibilerin sadece sözde Müslüman görünümlü yaşamlarını hakaret ederek eleştirmiştir. O eleştirilerini aynı yazıda şöyle sürdürür:

“ Kürsüde vaaz eden ben değil de, ‘İslam’ deyince aklına ‘İrtica’, Müslüman deyince ‘Mürteci’ gelen patronunun ‘maaşlı sebbiyecisi’ olsaydı ya da senin gibi, ‘ensest’ ilişkiden bahsederken ‘Tecavüzden, zorlamadan, tasalluttan, aklı ermeyene yönelen cinsel saldırıdan falan söz etmiyoruz.”

Cinsel ilişkiden söz ediyoruz.

Gönüllü beraberlikten söz ediyoruz, diyerek fuhşun en çirkin şeklini, “Ne var bunda ‘Gönüllü beraberlik’ deyimiyle anlatan, kadın tacirlerinin bile kullanmaktan hayâ edeceği bir üslupla, “Normaldir” anlamına gelen cümlelerle meşrulaştırma ahlâksızlığına savrulan bir müftü çocuğu olsaydı “Kadın Haklarına Saygılı Hoca” diye yazardın belki de.”³¹

Şenocak hocanın yazısının devamında yer alan sözlerindeki kızgınlık yalnızca Ahmet Hakan’ın şahsına değil onun çalışmış olduğu gazetenin Medya yayın grubu patronunu da hedef almaktadır. Demek ki Şenocak, Ahmet Hakan’ı yalnızca yazmış olduğu yazıdan dolayı değil aynı zamanda çalışmış olduğu medya grubunu da sevmemekte ve bundan dolayı Ahmet Hakana kızıp bu durumu delil olarak ortaya sunmaktadır. Böylece hocamız kendi haklılığını anlatmaya çalışırken kendisiyle

³¹<https://ihsansenocak.com/islam-dusmanligiyla-maruf-gazetenin-sebbiye-memuru-ahmet-hakana/amp/> (Erişim Tarihi 26. 09. 2017). Bu örnek ad hominem birinci şekline (abusive) de gösterilebilir.

muhatap olmayan belli bir grubu hedef göstererek toplumda keskinleşerek kendisini belli eden fikir ayrılıklarını daha da ayırıştırarak nefret söylemlerine sebebiyet vermektedir.

Hamile bir kadın ve âhlak dışı, cinsel imalarda bulunan bir yürüyüş sergileyen komşusunun kızı arasında geçen konuşma:

Hamile Kadın: Düzgün yürümesini bilmiyor musun canım sen!

Kız: ‘Sen benden daha berbat yürüyorsun’

Burada kızın, hamile kadına anlamsız bir çıkışmada bulunması özel şartlara (*circumstantial*) örnek omaktadır. Zira komşu kızının sergilemiş olduğu ahlâk dışı yürüyüş kendi özgür iradesiyle sergilenmekte, hamile kadının yürüyüşü ise kendi rızasıyla değil özel şartlarından (hamileliğinden ötürü) kaynaklanmaktadır.

Uçakta uzun Kanada yolcuğu sırasında oturduğu yerden dini ibadetini yerine getirmek amacıyla namaz kılan yaşlı bir amca yanındaki gencin kulaklığında dinlediği metallica müziğin ritmine kendisini kaptırıp normalden fazla hareketlenmeye başlayınca ‘yavrum çok hareketlisin biraz sakın olur musun?’ demesi karşısında gencin, yaşlı amcaya ‘sen niye koltuğunda eğiliyorsun’ diyerek mukabelede bulunması bu yanlışa örnektir. Zira yaşlı amca yarı ima ile namaz kıldığından dolayı rükûya eğilmektedir.

Seçim zamanı, yoğun bir propaganda çalışmasında olan bir siyasi gitmiş olduğu X ilçesinde bir esnaf tarafından o gece kendilerinde yatılı kalması için kendisine davette bulunulur.

Esnaf: Sayın vekilim hoş geldiniz sefa getirdiniz, ancak böyle kuru kuru misafirlik olmaz bu akşam buradasınız. Hele biraz soluklanın yiyelim, içelim, dinlenin öyle yolunuza devam edersiniz.

Siyasi: Çok teşekkür ederim, ancak daha pek çok il ve ilçede çalışmamız gerek, nasipse seçimden sonra yatılı kalırız.

Esnaf: Sizin halkçılığınız, siyasetçiliğiniz bu mu? Millet yüzüstü bırakılır mı?

diyerek siyasetçiye çıkışmada bulunur. Esnaf bu tavrıyla söz konusu yanlış işlemektedir. Zira siyasetçinin seçim arefesinde özel şartları her yerde yatmaya geçit vermemektedir.

İki arkadaş soğuk ve karlı havada hem spor yapmak hem de iyi vakit geçirmek amacıyla ava giderler. Soğuk havada dağlarda bir hayli dolaşmalarına rağmen bir şey avlayamazlar. Dağ taş demeden yürüdükleri için iyice acıkları, bu sebeple arkadaşları diğerine dürüm ikram eder. Bir şey avlayamamanın vermiş olduğu sıkıntıyla dürümü alan, “senin gönlün gibi dürümün de soğuk!” diyerek arkadaşına çıkışır. Onun bu davranışı üzerinde durduğumuz yanlış örnek olmaktadır. Zira şartların imkân vermediği karlı ve soğuk havada arkadaşına sıcak yemek ikram etmesi olası bir durum değildir.

Bir inceleme için Orta Afrika’da bir kabile üzerinde kültürel araştırmada bulunan gazeteci terleyince kabileden temiz bir atlet talebinde bulunur. Kabile reisi isteğini yerine getiremeyeceğini söyleyince ‘Allah’ın çıplak yaratıkları’ şeklinde çıkışmada bulunur. Gazetecinin bu tavrının altında karşı tarafın özel şartlarını ‘fakirliğini, kültürel ve iklimsel şartlarını’ bilmeme yanlısı yatmaktadır.

Bir evlilik programında kendisine talip olan gelin adayını bekleyen damat adayımız Namık’ın, program sunucusu ile arasında geçen konuşma:

Sunucu: Nasılsın Namık, heyecanlı mısın?

Namık: Açıkçası heyecanlıyım çünkü bana talip olan hanımı çok merak ediyorum?

Sunucu: Merak ettiğin nedir? Bizimle paylaşmak ister misin?

Namık: Kişiliğini, fiziksel özelliğini kısacası kendisini merak ediyorum.

Sunucu: Kendisini sana anlatamam ama ismini söyleyebilirim.

Namık: Nedir?

Sunucu: Dilruba Tuğba Yarangümelioğlu.

Namık: Adı bu kadar uzun olanın dili de uzun olur herhalde!

Dilruba Tuğba Yarangümelioğlu adlı hanımla görüşecek olan Namık’ın, hanım adayının adının uzunluğuna bakarak dilinin de uzun olduğuna hükmetmesi

yine bu yanlışa örnek olmaktadır. Adının uzunluğundan dilinin de uzun olacağına hükmetmek konudışılık yanlışı olmaktadır.

Son olarak bir örnek daha verecek olursak, düğün günü evlilik hazırlığı telaşında olan Neslişah ve babası arasında geçen ilginç diyalog:

Baba: Neslişah, yemek hazır sofraya gel!

Neslişah: Siz başlayın yemeğe benim düğün için ufak tefek işlerim var baba.

Baba: Yemeği ailece uzun boylu yiyelim sonra yaparsın!

Neslişah: Olmaz baba kuaför için hazırlanacağım ayrıca ayakkabılarım gelmedi daha telefon etmem gerek yoksa düğüne yetişmeyecek.

Baba: Ne acelen var kızım, kocaya doyarsın ama babayı bulamazsın, kulağına küpe olsun bu sözüm.

Neslişah, yemeği ailesiyle uzun boylu beraberce yemediği için babasının ‘Ne acelen var. Kocaya doyarsın ama babayı bulamazsın!’ diyerek çıkışmada bulunması hem düşünce hem de tutum olarak karşı tarafın özel şartlarını değerlendirememeye yanlışı olmaktadır.

1.5.3. Tu quoque (Sen de)

Kişinin eleştirilen hususta kendisine yönelmeyip, bunun yerine muarızın suçunu kanıtlamaya çalışarak suçunu, kusurunu veya açığını kapatmaya çalışması.

"- Tencere, dibin kara;

- Seninki benimkinden kara!"

misâli, bu yanlış şekliyle çok karşılaşılır. Sözgelisi, bir şoförün, arabayı sert kullandığını söyleyen arkadaşına,

"- Sen kendi arabana bak, daha sinyal lambaları yanmıyor!"

şeklinde çıkışta bulunması gibi.³²

Tu quoque, ‘ sen de’ anlamına gelir ve bir olayın tarafının konuştuğu şeyden kendi suçlu olduğu iddiasıyla altı oyulduğunda ortaya çıkar.³³ Bu tip bir

³² Emiroğlu, **Mantık Yanlışları**, s. 182.

³³ Pirie, Madsen, **Girdiğiniz Her Tartışmayı Kazanmanın Yolları**, Çev: İnan Mutlu, Efil Yayınevi, 2011, s. 162.

delillendirme veya savunmada kişinin ortaya attığı argümanlar bizzat kendisini temize çıkartmaya yönelik olur. Onun, muhatabına karşı yaptığı savunma ise tartıştığı kişinin bir açığını yüzüne vurarak konuyu çarpıtmaya ve onu suçlamaya yönelik yapılan, temelinde önyargıya dayanan bir yanlışı içermektedir.

Aşağıda sunacağımız birçok örnek ile bu yanlışın ne derece aldatıcı olduğunu göstermeye çalışacağız.

Aşağıdaki örnekte Kılıçdaroğlu ve Erdoğan arasında geçen ve medyada uzunca bir dönem gündemde olan bir haber yer almaktadır. Bu haberi yukarıda bahsi geçen yanlış ile açıklayacağız.

“Kılıçdaroğlu'nun yaşadıklarını insanlık hali olarak nitelendiren Erdoğan, sözünü de sakınmadı. Kemal Kılıçdaroğlu'nun iyi bir ekip seçmediği için **'merdivende patinaj'** yapacağını vurgulayan Erdoğan, ‘Bunlar tabi insanlık halidir. O kadar ileri gitmeyeyim. Her insanın başına gelir. Kendinize iyi bir ekip seçmezseniz, bu tür hadiseler başınızdan eksik olmaz. Kendinize ekip seçerseniz, iyi bir kılavuz seçerseniz bu tür zorluklar yaşanmaz. Ekip iyi olmazsa patinaj yaparsanız. Koşu bandında enerji tüketir bir adım yol alamazsınız’ demişti.”³⁴

“*Merdivende patinaj*” yanıtına karşılık Kemal Kılıçdaroğlu’nun cevabı ise “**sen de**” örneğine gösterilebilecek en güzel örneklerden birisidir.

‘Dört kişinin tuttuğu attan düştün, bir şey dedik mi?’

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, "Van denizi" ve "merdiven" eleştirilerine, "Kimyası kesinlikle bozuk. İnsanda biraz ahlâk olur. Sen Başbakansın, ahlâk olur. İnsan biraz adam olur. Dürüst olur. Delikanlı olur. Sen Kasımpaşa'yı da perişan ettin. Delikanlı olacaksın, adam olacaksın, yiğit olacaksın" diye yanıt verdi. ³⁵

Yukarıda Cumhuriyet gazetesi ve internet haberciliğinde birbirlerine karşı cevap olarak verilmiş iki ayrı haber alıntısına yer verdik. Gazete haberinde Türkiye’ de yer alan iki büyük parti ve bu partilerin liderleri başroldedir. Bilindiği üzere Chp

³⁴ <http://www.internethaber.com/erdogana-kilicdaroglunun-ahi-tuttu-332387h.htm> (Erişim Tarihi: 05.07.2017)

³⁵ http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/224150/_4_kisinin_tuttugu_attan_dustun_bir_sey_dedik_mi_.html. (05.07.2017)

lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun 16 şubat 2011'de Beşiktaşta düzenlediği bir basın toplantısı sonrası yürüyen merdivene ters binmesi haberi herkese gülümseten anlar yaşatmıştı. Merdiven haberi Türk medyasında büyük ilgiyle karşılanmış ve bu durum hakkındaki görüşlerini almak üzere zamanın Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'a konu hakkındaki görüşü sorulmuştur.

Erdoğan'da bir insanlık hali olduğunu herkesin başına gelebileceğini anlatmış ve aslında muhalefet parti liderinin düşmüş olduğu zor durumu ondan değil de sağlam olmayan ekipten kaynaklandığına değinmiş ve aynı zamanda sağlam olmayan bir ekip ile çalışmanın siyaset arenalarında da aynı sonucu doğuracağını vurgulamıştır. Sonuç olarak Kılıçdaroğlu'nun yürüyen merdivene ters binme olayını yetersiz ekip ile merdivende patinaj çekersiniz diyerek olay hakkında ki görüşünü basına beyan etmiştir.

Başbakan Erdoğan'ın merdivende patinaj açıklamasına karşılık Muhalefet lideri Kılıçdaroğlu'nun cevabı gecikmemiştir. Kılıçdaroğlu'nun, Erdoğan'ın olay hakkında yapmış olduğu basın açıklamasına cevabı ise ' *dört kişinin tutmuş olduğu attan düştün, bir şey dedik mi?* ' diyerek Erdoğan'ın attan düşme olayını hatırlatıp "sen de !" yanlısına düşmüştür. Dahası Kılıçdaroğlu konuşmasının devamında Erdoğan'ın merdivene ters binme olayına yapmış olduğu konuşmaya politik cevaplar vermek ve mantıksal olarak delil getirmek yerine yapılan açıklamaya öfkelenmiş ve önyargıyla yaklaşarak Başbakana hitaben, kimyası bozuk, sen başbakansın ahlâk olur, dürüst olacaksın, delikanlı olacaksın... gibi aşağılayıcı sözler söyleyerek Erdoğanın kişiliğine saldırıda bulunmuştur. Onun bu son tepkisini *ad hominem*in birinci şekline de örnek olarak gösterebiliriz.

Emin Çölaşan, Avrupalılar hakkında yazmış olduğu köşe yazısında şöyle demektedir:

"Bunlar (Avrupalılar) kâğıttan kaplandır. Bunlar sırça köşklerde, kristal kâselerde yaşarlar. Başlarına en ufak bir şey geldiğinde elleri ayaklarına dolaşır. Ama bizim başımıza nice belalar açıldığında nutuk atar, nasihat ederler."³⁶

Gazeteci, Avrupalıların Türkiye'ye karşı almış oldukları tutumu eleştirirken aynı zamanda onların korkak ve beceriksiz olduklarını söyleyerek, Türkiye'ye karşı

³⁶ Çölaşan, Emin, "Çifte Bayram", **Hürriyet**, 19.05.2000.

yapmış oldukları eleştirisinde önemsenmemesi gerektiğini dile getiriyor. Yazar sözü, “Dinime söven bari Müslüman olsa!”ya getirmek istemektedir.

‘Sürekli dinden diyanetten bahsedersin ancak senin alnının da secdeye değdiğini hiç görmüş değiliz!’

Hayra hizmet eden bir vakıf çalışanına karşı verecek cevabı olmayan bir kişinin, haklı gerekçelere dayanacağına muhatabın konuyla ilgili olmayan bir yönünü veya eksikliğini bahane ederek mukabelede bulunması ‘sen de’ yanlışına haliyle yanlış çıkışmada bulunmaya sevketmiştir.

Kevser: Sigaranın içinde katran, nikotin, metanol³⁷ ve karbon monoksit gibi sağlığa zarar veren pek çok madde mevcuttur. Bu yüzden sigara kullanmayı bırakmalısın. Ayrıca Bilim dergisinde okuduğum son makalede tütünün içerisinde bulunan zararlı maddeler yüzünden hanımların ciltlerinde kararma, yaşlılık belirtisi ve lekelenmeler olduğu yazıyordu. Bunlar, sigara alışkanlığını terk etmek için en etkili sebep olsa gerek!

Nil: Eeeee çok güzel, çok anlamlı ve bilimsel konuşuyorsunuz Kevser hanım; yeterince aydınlatıcı oldunuz anladık da sizin de elinizden kola bardağı hiç düşmüyor. Sen de onu bırak!

Kevser ve Nil arasında sigara kullanmanın zararları hakkında geçen bir tartışma yer almaktadır. Kevser konuşmasında tütünün zararlarını içeren bilim dergisinde okuduğu makaleyi Nil’e delil sunarak açıklamaya çalışmıştır. Ancak Nil, Kevserin sunmuş olduğu delil karşısında makul cevap vereceğine ‘*sen de elinde ki kola bardağını bırak*’ karşılığında bulunarak söz konusu yanlışı işlemiştir.

³⁷ Roket Yakıtı

Şekil 4: “Reyhani” Merhamete Başvurma Yanlışı

25.11.2014 Hürriyet : “İran, tepkilere rağmen Reyhani’yi astı.”

Bu fotoğraf ve konuşmada konu edinilen haber İran’da geçmektedir ve tüm dünyada ilgiyle takip edilmiştir. Mahkemede sanık olarak yer alan Reyhani Cebbari Melayeri ve hâkim arasında geçen kısa bir diyaloga yer verilmiştir. Cinayet suçu işlemek ile yargılanan ve kendisini sorgulayan hâkimin sorusuna karşılık kendini savunan sanık, iddiasını delillendirmek yerine konudan saparak hâkimin kişiliğine saldırıda bulunarak “sen de” formunda *ad hominem* hatasına düşmüştür.

“ **Utan ey büyük adam**”

“ Ey büyük adam,

Sen...

Ortadoğu'yu dünyanın en gaddar toprağı haline getiren sen...

Ülkesini babasının çiftliği sanan diktatör... Sen...

Güya ona karşı savaşıyorum diye kendi kininin davasını sürdüren güya Müslüman kardeş,

Sen...

Güya İslam'a hizmet ediyorum diye, insanlık dışı her tür vahşeti gözünü kırpmadan yapan, kafa kesen kara cani... Sen...

Ve komşudaki diktatörü yıkıp yerine kendinin ve kendi adamının heykelini dikeceğim diye elinden geleni yapan güya komşu. Sen de...

Gördünüz mü Ege sahilinde yatan o küçücük masum bedeni...

Vicdansızlığın katarakt gibi çöktüğü gözünüzde bu yavruya dökcek tek damla yaş kaldı mı?

Gevşet biraz Rabia selamıyla takallüs etmiş parmaklarını...

Kara siyasetinin sıkıldığı yumruğunu aç, o eller duaya kalksın biraz...

Bak arkadaş bu çocuğun katili sensin.

Sensin, ey Ortadoğu denilen insafsız, imansız, acımasız mahalle...

Ey güzel ülkemin insanı...

Sen de bil ki, bu yavrunun katili, beş yıldır bizi de içine çekmeye çalıştıkları bu çamur deryasıdır...

Ve siz bu uğursuz mahallenin bütün sakinleri...

Bu küçücük masum yavrunun cansız bedeni Ege'nin sonbahar kıyısına vururken, hepiniz oradaydınız...

Hiç olmazsa utanın biraz be...

Utanın artık bu pis ve gaddar siyasetinizden...

DARBECİYİM, PARALELCİYİM, TERÖRİSTİM ! ”³⁸

³⁸ Özkök, Ertuğrul, “Utan Ey Büyük Adam”, **Hürriyet**, 03.09.2015.

Yukarıda Hürriyet köşe yazarlarından Ertuğrul Özkök'ün gündeme dair okurlarıyla paylaştığı bir köşe yazısının tamamına yer verdik. Bilindiği üzere kaynayan bir Orta Doğu ve hala iç savaş halinde olan Suriye söz konusudur. Yazarımız da bizim hem sınır hem tarih hem de din ve kültür komşumuz olan Suriye'nin içinde bulunduğu bu çıkmaz durumu göz ardı etmeyerek 3 Ağustos 2015 tarihli köşesine taşımıştır.

Yazarımızın konusu Suriye'den yani iç savaştan kaçan mülteci aileler olup bu ailelerin Türkiye'ye sığındıktan bir müddet sonra kaçak yollarla Avrupa'ya Ege denizi üzerinden botlarla geçmeye çalışan mülteci ailelerin dramıdır.

Özkök, cansız bedeni Bodrum kıyısına vuran ve tüm dünya basının da umutların suya gömülüşünü sembolize eden üç yaşındaki Aylan bebeğin ölümünü ve kargaşa içinde olan Orta Doğudaki Müslüman halkın çoğunluk olduğu İslam coğrafyasının içinde bulunduğu içler acısı durumu konu edinmiştir ancak her nasılsa yazarımız Orta Doğu ve Suriye'deki bu kargaşaların ve acıların sebebine sağlam deliller getirmek yerine tüm bu olayların sebebi olarak bir şekilde isim vermeden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı göstermiştir. Zira burada, Türkiye üzerinden Batı Avrupa'ya kaçak yollar ile sığınmaya çalışan mülteci ailelerinden sadece biri olan minik Aylin'in ölümüne çok üzüldüğünü belli etmeye çalışan yazarımız, onun ölümünü Erdoğan'a bağlayıp satır aralarında 'sen de' yanlışına başvurmuştur. Yazının tamamını okuduğumuzda yazarın aslında minik Aylan'ın ölümünü dramatize edip, ileride göreceğimiz gibi, merhamete başvurma yanlışına da düştüğünü görürüz. Sonuç olarak Özkök'ün yazısında öncül-sonuç, iddia-delil arasındaki bağlantı mantıksal açıdan yetersizdir.

2009'da vefat eden Prof. Dr. Türkan Saylan'ın hastalığı üzerine dönemin Vakit yazarlarından Hasan Karakayanın kaleme aldığı şu yazısını da aynı yanlışı açısından incelemek istiyoruz:

“Şimdi onun ardından nutuklar atılıyor!..

Şöyle bilim insanıydı, böyle çağdaştı falan, filân!.. Hep öyle olur ya; kel ölür, sırma saçlı olur ya, Türkan Saylan da kıymete bindi!..

Ama açık ve net söylüyorum:

Türkan Saylan, hayatı boyunca benden, benim gibi düşünenlerden ve inançları gereği örtünen hanımlardan/öğrencilerden hep nefret? etti!.. (...) geçirdiğiniz tüberkülozun, sizde bıraktığı bir izden dolayı böyle bir yola tevessül ettiniz!...”³⁹

Türkiye’de hemen hemen herkes Türkan Saylan’ın kim olduğunu bilir. Ancak Saylan’ın tıp doktorluğundan ziyade o daha çok siyasi kimliği ile tanınmış ve ekranlara bu şekilde yansımıştır. Öyle ki Saylan’ın ekranlarda yapmış olduğu sivri çıkışlar toplum tarafından yer yer tepkiyle karşılanmıştır.⁴⁰

Burada, ülkedeki azınlık ya da çoğunluk olan bir dini ya da siyasi görüşü yok sayan veya görmek istemeyen Saylan’ın anlayışı nasıl doğru değilse, benzer şekilde Hasan Karakaya’nın da sayfasında yer vermiş olduğu yazı doğru değildir. Yazarımız Türkan hanımın hayat boyu örtü düşmanlığı için savaştığını dile getirmeye çalışıyor ancak seçmiş olduğu yol Saylanın hastalığından kaynaklı bir özürdür ancak bunu kendisine bir fırsatmış gibi gören ve değerlendiren Karakaya köşe yazısında bu durumu Saylan’ın başına gelmesine bir delil gibi sunmakta, sözü “en sonunda düşmanı olduğun başörtüsünü, kemoterapiden dolayı dökülen başına) sen de takmak zorunda kaldın”a getirmektedir.

Hanımların Başını Örtmekle Bir Yere Varılmaz, Entari Giy Çık

“*Kamer Genç (Devamla)* - Şimdi bakın, bunları iyi anlamamız lazım. Eğer siz, (bu memleketi dışarıda kötüleyen insanlara karşı) bu insanları metheden kişiler Avrupalılar tarafından tutuluyorsa, demek ki bu Türkiye'nin lehine olan bir davranış biçimi değildir.

Şimdi, gazeteler yazıyor: "Diyanet İşleri Başkanlığı, Müslümanlığı yeniden yorumlayan bir sistem getiriyor." Bunu biri çıksın söylesin. Yani, bunlar önemli şeyler. Yani İslam'ı modern esaslara göre yorumlayan bir yorum getiriyor. Şimdi,

³⁹ Karakaya, Hasan, “ Saylan’ın Ölümü... O, Milletten Özür Diledi Mi Ki?”, **Vakit**, 19.05.2009.

⁴⁰ Prof.Dr. Türkan Saylan, 28 Şubat süreci içerisinde Üniversitelerdeki başörtü yasağının en sıkı savunucuları arasında yer almış, yasağı düzenlemek için çalışan Meclise çirkin ithamlarda bulunarak ‘böylesine totaliter gibi gözüken meclisin var olmasını utanç verici görüyorum’ çıkışında bulunması; bir konuşmasında İslam ile Bale karşılaştırması yapıp ‘Biz çocuklarımızın, kızlarımızın erkeklerimizin sıralar üzerinde namaz kılmasını değil bale yapmasını istiyoruz.’ gibi yersiz karşılaştırmada bulunması, ayrıca kendi ve kendi gibi düşünenleri entelektüel görüp, ‘Biz ne istersek olur, yalnızca bizim görüşümüz asıldır!’ anlayışıyla kendisine benzemeyen büyük bir çoğunluğu yok saymasıyla hem toplumun büyük bir kesimi hem de kendisi gibi düşünmeyen entelektüeller tarafından tepki toplamıştır.

dünkü gazetelerde vardı. Abdullah Gül'ün 1995 yılında verdiği beyanat var, diyor ki: "Efendim, İslam'ı, cami içinde hapsedmeye çalışıyorlar. Hâlbuki bu millet, İslam'ı bütün hayatında yaşamak istiyor." Bunun anlamı ne? Yani, bunun anlamı ne? "Sokakta benim giyimim?" diyor? Git, işte, Suudi Arabistan Kralı gibi giyin, Kuveyt Kralı gibi giyin; o uzun entarileri giy, çık. Yani, yalnız hanımların başını örtmekle bir yere varılmaz ki?

*Nurettin Canikli (Giresun) - Entari sana yakışır, sana! Çok güzel olur, sen giyin! Sana yakışır!"*⁴¹

Türkiye'de uzun bir zaman sorun olarak yaşanan ve tartışılan başörtüsü ve dinin görünürde yaşanması özellikle kılık kıyafet sorunu yine her zamanki gibi meclis gündeminde tartışma konusu olmuştur. Burada, milletvekili Kamer Genç'in, 1995 yılında Abdullah Gül'ün gazetelere vermiş olduğu bir beyanata cevap olarak mecliste kılık kıyafet ve din görüşüyle ilgili yapmış olduğu bir konuşmayı aktardık. Ancak Kamer Genç konuşmasında Abdullah Gül'ü hedef almakta ve ortaya sağlam deliller sunmak yerine ne anlama geldiğini bilmediği hanım giysisi olarak adlandırılan 'entari'yi Kuveyt, Arap krallarına giydirmiş ve bu krallara dikkat çekerek konuduşına taşımıştır.⁴² Diğer taraftan bir diğer milletvekili Nureddin Canikli de "entariyi sen giy, sana yakışır!" diyerek söz konusu ettiğimiz *Tu quoque (Sen de)* yanlışını işlemiştir. Halbuki her iki milletvekili de Arap kültürüne ait 'kandura, savb, sob, dışdaşa' adı verilen erkek elbisesini, kadın elbisesine benzeterek yanlış adlandırmalarda bulunmuşlardır.

"28 Şubat döneminin medyadaki aktör isimlerinden Fatih Altaylı, başörtülülere özgürlük için direnen üniversite öğrencilerine 'f***' diye hakaret etmiş; bununla da yetinmeyerek 'şerefsiz, satanist, aşağılık köpek' gibi alçaltıcı, aşağılayıcı ifadelerle de imza atmıştı. Altaylı'ya o dönemde cevap, merhum Genel Yayın Koordinatörü Hasan Karakaya'dan gelmişti.

⁴¹ <http://www.hurriyet.com.tr/iste-mecliste-yasanan-muthis-diyaloglar-9094970> (Erişim Tarihi: 10.05.2015).

⁴² Kamer Genç, "Efendim, İslam'ı cami içinde hapsedmeye çalışıyorlar. Hâlbuki bu millet, İslam'ı bütün hayatında yaşamak istiyor." Bunun anlamı ne? Yani, bunun anlamı ne? "Sokakta benim giyimim?" diyor? Git, işte, Suudi Arabistan Kralı gibi giyin, Kuveyt Kralı gibi giyin; o uzun entarileri giy, çık..." ifadeleriyle, Maksadını Taşarak Geniş Kapsamlı Alma Yanlışı'na da düşmektedir. (Yanlış için bkz. Emiroğlu, **Mantık Yanlısları**, s. 203.

Gazeteci Fatih Altaylı her ne kadar pişman olmuş ve sonrasında Hasan Karakaya ile arayı düzeltmeye çalışmışsa da; o dönemin şartlarını ve İnancını yaşamak isteyen insanlara yapılan baskıları, hakaretleri daha yakından hatırlamak için Karakayanın konuyla ilgili yazısını burada aktararak mantıksal tutarlılığını incelemek istiyoruz.⁴³

Karakaya 10.10.1999 tarihli yazısına, "Kendimde değilim bugün" diyerek başlamış ve özellikle hanım okurlarının o yazısını okumamasını istemişti.

Fatih Altaylı'nın inancından dolayı başörtülü hanımlara çirkin ithamlarda bulunması dikkat çekmektedir. Ayrıca bir diğer dikkat çeken nokta da başörtüsü (İslam) ile satanistliğin arasında nasıl bir bağ kurduğu da ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte İslam'ı satanistliğe uyarlaması da ayrı bir garabet arz etmektedir. Yine Altaylı'nın eylem yapan başörtülü öğrencilerin bu hareketlerini gerekçelerle eleştireceğine onlara hakaret etmesi "siz az değilsiniz, çok fenasınız!" imasında (argo tabirle) belden aşağı vurması *ad hominem* hatasına örnek olmaktadır.

Hasan Karakaya'nın Fatih Altaylıya Cevabı

" Bugün yazmak gelmiyor içimden... Sövmek istiyorum - Öncelikle; böyle bir yazıyı kaleme almış olmaktan dolayı hepinizden, özellikle de hanımlardan özür diliyorum.

Bugün; "seviye" beklemeyin benden... Çünkü "çukur"ların seviyesine inmek ve kulaklarına bağırarak istiyorum.

Ahlâk, edep, medeniyet, hoşgörü de beklemeyin.

Zira; kendimde değilim bugün.

Son derece öfkeli, kızgın ve kendimi kaybetmiş durumdayım.

Vücut kimyam bozuk.

Ağızma geleni, kâğıda döküyorum.

Kusura bakmayın... Özür diliyorum hepinizden...

Bugüne kadar;

⁴³ Yazılar baştan sona *ad hominem* hatasıyla dolu olduğundan kısaltma yapmadan aynen uzunca aktarmayı uygun gördük. Yazı okunurken dönemin şartlarının da hatırlanması gerekir.

Bu köşeyi hanımlar da okuyor diye, mümkün olduğu kadar “argo” kullanmamaya, mümkün olduğu kadar “sövmemeye” özen gösterdim.

Ne var ki;

Okuma hakları ellerinden alınan “Başörtülü” öğrenciler için “f**” diyebilecek kadar adileşen, pespayeleşen bir “o..... çocuğu”na, hak ettiği dilden cevap vereceğim.

Dikkat edin;

“O.....’nun çocuğu” değil, “o..... çocuğu” diyorum.

Çünkü; “ana”sının kabahati yok.

Bilseydi, büyüyünce böyle bir “Mahlûkat” olacağını hiç doğurur muydu onu?..

Evet;

O, kafası o.....laşmış bir f***!..

O, bir o..... çocuğu!..

O, mümkün değil ki, anasının rahminde büyümüş bir “Cenin” olamaz!..

Olsa olsa; ‘9 ay 10 gün çektiği kabızlıktan sonra makatından defettiği bir “b***”tur!..

.....

Düşünüyorum da;

Bir “insan”dan, mümkün değil, böyle bir “yaratık” çıkamaz!..

Bir kadın, böyle bir “enik” doğuramaz!

Aklım, havsalam almıyor.

Hiçbir ana-baba, böylesine bir “pislik”, böylesine bir “mikrop” üretmez!.. Hele hele; 9 ay boyunca taşıyamaz bünyesinde!..

O halde, nereden çıktı bu mahlûk?..

“İnsan” desen, insana benzemiyor!..

“Hayvan” desen, tüm mahlûkata hakaret olur!..

Kendi dışkısını yiyen “Domuz” bile temiz kalır bu “necaset”in yanında!..

İyi de;

Kim bu alçak?..

Nereden çıktı bu şerefsiz?..

Öyle bir “necaset parçası” ki, hiçbir “ana”nın rahminden çıkması mümkün değil!..

.....

Onun gözünde;

Okumak için üniversite kapısında bekleyen “başörtülü” öğrenciler birer “f**!..”

Hem de;

“Bellenmesi gereken bir f***!..”

Depremde çektikleri “acı”ların üzerine, bir de “okula girememe” baskısıyla karşılaşan bir “depremzede öğrencinin zulmü protesto için açtığı “7.4 yetmedi mi?” pankartına takmış kafayı.

Diyor ki;

“Size neyin yetip yetmediğini ben biliyorum da, size değmez!.. Onu yapmaya bile değmezsiniz!.. Sizi gidi alçak fahişeler sizi!..”

Ben de diyorum ki;

Hayır; böyle bir “şey”e “insanca” cevap vermek mümkün değil...

Ona neyin yetip-yetmeyeceğini ben de çok çok iyi biliyorum ama, değmez!..

Çünkü;

Yazdığı kalem bile “küçük” gelir ona!..

O ki;

Oturduğu “Cola Şişesi”nden bile zevk alan bir “homoseksüel”dir!..

Dolayısıyla; “kalem”ler, “şişe”ler değil, “budaklı odun” lâzım, bu alçak homoseksüele!..

Ya da, çok iyi bildiği “çarpyışan mızrak”lardan ikisi!..

Bu “necaset” var ya;

Program yaptığı “kanal-izasyon”dan aradım kendisini:

“O şimdi burada yok, denize doğru akıyor o b**!” dediler!..

Ağzından “kusmuk” kaleminden “irin” dökülen bu it, asla “yazar” olamaz.

Büyük bir ihtimalle ya “boynuzlu” bir “p***”, ya da en yakınlarını pazarlayan bir “deyyus”tur!..

Sırf “başörtülü” oldukları için okuma hakkı gasp edilen kız öğrenciler için “200 milyonu bastır soyunsunlar, 300 milyonu ver başka şey yapsınlar” diyebilecek kadar bayağılaştığına göre, merak ediyorum;

Böyle bir hayvana tahammül edebilmesi için, karısına ne kadar “vizite parası” ödediler?..

Ya da;

Karısı kaç milyona soyunuyor?..

“Yatak ücreti” kaç paradır?..

Yoksa;

“Lüks yaşantısını, debdebeli hayatını, karısının “vizite ücretleri”nden kazandığı paralara mı borçlu bu p***?..

Rıdvan Dilmen’in sözünü ettiği “yazar”lar arasında bu “boynuzlu”da var mı acaba?.

“Daha fazla maaş” için, o da “patron”larına gönderiyor mu karısını?..

Öyle ya;

“Kimin kaç soyunacağı” konusunda bu kadar “uzman” olduğuna göre!..

Ne demiş eskiler;

“Kişi, başkalarını da kendisi gibi bilirmiş!..”

.....

Zaman zaman; bazı hanım okurlarımın “hassasiyet”lerine duyarlı davranır ve bu “pespaye tetikçi”lere daha ağır ifadeler kullanmamak için kendimi zor tutardım.

Hayır; bugün çıkaracağım ağzımdaki baklayı.

İster kızın, ister darılın, isterse telefonlara sarılın; ama n’olur, bu kafasındaki “irin”leri satarak para kazanan “o..... çocuğu”na, bugün olsun anladığı dilden cevap vereyim.

Böyle “it oğlu it”lere az bile yazıyorum.

Bunlar “balans ayarı”ndan hoşlanır...

Elleri kızarıncaya kadar alkış tutarlar bütün “dayatma”lara!..

Bunlara var ya;

Balans ayarı değil, aslında iyi bir “alyans ayarı” yapacaksın!..

Bol taşlı, büyük başlı “yüzük”leri geçireceksin “büzük”lerine, döndüre döndüre ayar yapacaksın!..

Hayır; bunlara karşı “anladığı dilden” konuşmak da çare değil.

Bundan böyle;

Anladıkları “stil”den konuşmalı bunlarla!..

Nasıl “bellenmek” istiyorlarsa,

Öyle bellemeli!..

Hem de “gazete” diye çıkardıkları “paçavra”ların üzerinde!..

Görsünler bakalım;

“Allah’ın emri” olan başörtüsünü taktığı için namus timsali olan o mağdur öğrencilere “f***” demek neymiş!..

Görsünler;

Budaklı odun, “cola şisesi”nin üzerine oturmaya benziyor muymuş?..

Görecek!..

Bir gün gelecek, cümle âlem görecek bu “homo”ların rezilliğini!..

Bakalım “o gün” geldiğinde nereye kaçacaklar?..

Ama;

Dünyanın öteki ucuna da kaçsalar, en ücra köşeye de sinseler, girdikleri delikten çıkarıp, teşhir edeceğim bunları!..

Tıpkı; “Yahudi”lerin, “Naziler”i arayıp, bulduğu ve yargılattığı gibi!..

Bu “kazurat takımı”nın yaptıkları asla yanlarına kâr kalmayacak.

“Adalet” önünde verecekler hesabını.

Verdirtmezsem, şerefsizim!..”⁴⁴

Bu yazılarında, 28 Şubat ile Türkiye gündemine damga vuran ve bugün post modern darbe adı altında tartışmalara hâlâ konu olan bir darbenin getirdiği olumsuzluklara şahit olmaktayız. Sözü geçen darbenin ülkemiz insanlarının sosyo-kültürel yapısına ve değerlerine ne denli olumsuz etki yaptığı inkâr edemeyeceğimiz bir gerçektir. Yukarı da iki farklı dünya görüşüne sahip, tüm ülke insanının tanıdığı olduğu iki büyük gazeteci olan Hasan Karakaya ve Fatih Altaylı’nın birbirlerini siyasi ve dini görüş farklılıklarının dolayı düşmüş oldukları mantık yanlışlarını yazılarına bakarak irdeleyeceğiz.

Fatih Altaylı’nın kız öğrencilere siyasi ve dini görüşünden dolayı hakaret etmesi ad hominem yanlışının en bariz örneklerinden biridir. Zira hiç kimseyi dünya görüşü bizim kendi fikir anlayışımız ile örtüşmüyor diye bize, onlara hakaret edip alçaltıcı sözler söyleyerek kişiliklerine saldırma hakkı tanımaz.

10.10.1999 yılı Hasan Karakaya’ nın Fatih Altaylı’ya geçmişten gelen bir cevabı vardır. Sözünü ettiğimiz köşe yazısı ile Hasan Karakaya, Fatih Altaylı’ya çok kızgın ve kendince çok haklıdır. Ancak mantıksal açıdan değerlendirme yaptığımız anda Hasan Karakaya’nın da Fatih Altaylı kadar mantık hatası yaptığını görüyoruz, çünkü Hasan Karakaya yazmış olduğu yazı ile Fatih Altaylı kadar ağza alınmayacak sözleri ve hakaretleri birbiri ardına muhatabı olan Altaylı’ya sıralamış ve bu tutumu ile ad hominem’in ‘sen de’ yanlışına tipik bir örnek oluşturmuştur.

⁴⁴ Karakaya, Hasan, “ Kendimde Değilim Bugün.”, **Vakit**, 10.10.1999.

Bu yanlış şekli kişiye, itham konusuna cevap vermekten kaçınmaya; karşı tarafa atağa geçmeye ve onun suçlamasını baştan savmaya sevkeder. Bu tür bir delilin geçerli olabilmesi için şu öncülün eklenmesi gerekir.

“Eğer bu X’i yapma yanlış değilse benim de X’i yapmam aynı şekilde yanlış değildir.”

Bu her ne kadar makul bir öncül görünse de

“O halde benim X’i yapmam doğru olacaktır”

sonucunu geçerli olarak çıkarmak için yeterli değildir.

Sonuç olarak söyleyecek olursak, *Ad Hominem* yanlış daha ziyade önyargıya dayalı bir delillendirme yanlıştır. Bu tür yanlışlara karşı korunmak için, kişiye yapılan hücumun, bahis konusu olan meseleyle irtibatının olmadığını göstermek gerekir.⁴⁵

⁴⁵ Emiroğlu, **Mantık Yanlışları**, s. 183.

İKİNCİ BÖLÜM

MERHAMETE BAŞVURMA YANLIŞI (Arg. ad Misericordiam)

Bu bölümde biz, önce *merhamet* kavramının ne anlama geldiğini ve merhamet gibi kutsal, güçlü ve soylu bir duygunun ahlâki ve teolojik boyutunu ele alıp inceleyecek, sonra da bu duyguyu kendi amaçları için kullanan insanların düşmüş oldukları yanlışın mahiyeti, işleyişi ve bozukluğu hakkında bilgi verip bu yanlışın bir değerlendirmesini yapacağız.

Bilindiği üzere merhamet soyut bir kavram olup, duygu boyutu itibarıyla kişiden kişiye değişir. Günümüzde insan davranışlarını çok iyi okuyabilen, kişilerin bu soylu duyguyu kullanarak insanların masumiyetlerinden faydalanıp kişisel çıkar elde eden birçok fırsatçı vardır. Aynı şekilde merhameti sosyal hayatta, kitle iletişim araçlarında verilen yazılı, görsel ve işitsel yayımlarda, özellikle reklam, tanıtım ve yardım kampanyalarında hatta ebeveyn ve evlât arasındaki kişilerarası iletişim kurulan her türlü sosyal alanlarda görmemiz mümkündür. Elbette merhamet sahibi olmalıyız zira merhamet gayet insani bir duygudur ancak merhametin çıkara veya savunmaya araç kılınan bir kanıt olarak kullanılması doğru değildir. Bir başka ifadeyle, delil getireceğimiz/sunacağımız yerde merhamet duygusuna hitap etmek, bu güzel duyguyu istismar etmek doğru bir delillendirme olmayacaktır. Bundan dolayı biz bu bölümde bu soylu duyguyu kötü amaçlarına âlet olarak kullanıp kendi kişisel menfaatleri için kullanan fırsatçılara karşı kendimizi savunmayı ve bu yanlışa düşmemeyi örnekler vererek açıklamaya çalışacağız.

2.1. MERHAMET

Merhamet, başka bir ifadeyle acıma, "yaratıkların iyiliğini isteyip onlara yardım etme arzusunu duymaktır. Merhamet, herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma anlamına gelmektedir."⁴⁶

Merhamet, başkasının güçsüzlük haline, sıkıntı ve derdine ilgi duyma, onun durumuna acıma, şefkât gösterme ve onunla birlikte ıstırap çekmedir. Bu duygu,

⁴⁶ **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1988, C. 2, s. 1009; Ayverdi, İlhan, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2005, C. 2, s. 2014.

lâyık olmadıklarını sandığımız bir kötülükten ıstırap çektiğini gördüğümüz kimselere karşı duyduğumuz şefkat, iyi niyetle karışık bir üzüntü halidir.⁴⁷

Merhamet, dert ve sıkıntı içerisine düşen kişinin derdine ortak olma, üzüntüsüyle üzülmeye ve ona yardımcı olmaya çalışmadır. Yine merhamet, yaratılmışlardan hiçbirine zulüm ve haksızlığı reva görmeyip ve bunların içlerinde zararlı olmayan güçsüzlerin zayıf hallerine acıyıp onlardan gelen imdat çağrılarına ve yardımlarına yönelmedir.

2.2. AHLÂKÎ AÇIDAN MERHAMET

Bir mantık çalışmasını doğrudan ilgilendirmiş olmasa da bir sosyal bilimci olarak merhametin ahlâkî boyutunu ve ahlâktaki işleyişini kısaca ele almanın yararlı olacağını düşünmekteyiz.

Merhamet, çaresizlerin hallerine içten gelen bir acıma duygusuyla karşımızdaki yardıma muhtaç olan herhangi bir canlıya karşı hissedilen yardım ve iyilik etme arzusunda bulunmaktır. İnsanların sevinç ve kederlerine ortak olmak, bu bağlamda ele alınabilecek güzel tutum ve davranışların başında gelmektedir.

Merhamet duygusu her devir ve millet için hususi bir üstünlük sebebidir.⁴⁸ Merhamet duygusunun geliştiği toplumlarda, sosyal ilişkiler ve sosyal dayanışma gibi millî birlik ve bütünlüğü temsil eden unsurlar, belli bir otorite tarafından teşviki olmaksızın daha belirgin olarak kendiliğinden ortaya çıkmakta ve sosyal ilişkilerin önemli bir kaynağı hâline gelebilmektedir.

Merhamet aslında insanı, hak ve halk adamı kılan, güzel söze, davranışa ve işe yönelten, bütün mahlûkata (insanlara ve hayvanlara) iyilik ve yardım etmeye yönlendiren fitrî ve ahlâkî bir duygudur. Geniş bir toplumsal yaklaşımla merhamet, insanların birbirlerine karşı yapmaları gerekli olan, onlara teklif olunan maddî ve manevî bütün yardımlaşma vazifelerini içine alan ahlâkî bir mükellefiyettir. Merhamet, insanların sevinç ve kederlerine ortak olmak, bu bağlamda ele alınabilecek güzel tutum ve davranışların başında gelmektedir. Merhamet duygusunun geliştiği toplumlarda, sosyal münasebet ve sosyal dayanışma gibi millî birliği temsil eden unsurlar, devlet teşviki olmaksızın daha belirgin olarak

⁴⁷ Hökelekli, Hayati, **Merhamet**, Değerler Eğitim Merkezi Bülteni Dergisi, say. 4, 2008, s. 78-85.

⁴⁸ Turgut, Ali, **Kur'an-ı Kerim'e Göre Ahlâk Esasları**, İstanbul, 1980, s. 100.

kendiliğinden ortaya çıkmakta ve sosyal sermayenin önemli bir kaynağı hâline gelebilmektedir.

2.3. MERHAMET'İN TANRISAL BOYUTU

Yine bir mantık çalışmasını doğrudan ilgilendirmese de yanlışıma giriş olarak merhametin teolojik veya kelâmî boyutuna değinmek istiyoruz.

Kaynağını ilahi kaynaktan alan merhamet duygusu semavi dinlerde önemli bir yere sahiptir.

Merhamet Musevilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık'ta Tanrı'nın en büyük vasıflarından kabul edilir. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah'ın rahmet, re'fet, mağrifet, fadl ve ni'met sıfatlarından biridir. Kur'ân ve hadislerde merhamet, Yüce Allâh'ın sıfatlarından birisidir. Bilindiği gibi Allah, Çok Merhamet Edici / Çok Acıyan, Çok Esirgeyen anlamına gelen er-Rahîm'dir. O'nun er-Rahmân sıfatı ise, rahmet ile vasıflanan, rahmet sıfatını Yüce Zâtında bulunduran anlamına gelmektedir.⁴⁹ Rahmeti herşeyi kuşatan Allah'ın bu sıfatı, insanlara cüz'i bir duygu olarak bahşedilmiş ve bunun geliştirilmesi istenmiştir.⁵⁰

Merhamet, inanç sahibi olan insanların temel vasıflarındandır. İslam'da her hayırlı işe “Bismillahirrahmanirrahim” (Şefkatli(rahim) ve merhamet eden(rahman) Allah'ın adıyla) diye söylenerek başlanılan bereketli ve kutsal bir söylemdir, daha doğrusu ilahi bir bildiri/mesajdır. Bu mesaj İslam'da şefkat ve merhamet dolu bir Tanrı tasavvurunu da deklare etmektedir. Rahim olan Allah, Rahmanın kullarından da şefkatli ve merhametli olmalarını istemektedir.⁵¹ Haliyle şefkat ve merhamet duygusunun kaynağı ilahidir.

Rahmet, Kur'an'da Allah'ın en çok bahsedilen vasfıdır.⁵² Kur'ân-ı Kerîm'de; Rahmet kökünden türeyen yaklaşık 328 âyet yer almaktadır ve bunlarda, Yüce Allâh'ın merhametli olduğu, insanların hem kendilerine hem de diğer canlılara karşı

⁴⁹ Bu konuda fazla bilgi için bkz. Elmalılı M. Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'ân Dili**, Eser Neşriyat, İstanbul 1979, I, 33 18/81 vd.; Süleyman Ateş, **Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri**, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1988, I, 67 vd.

⁵⁰ Turgut, Ali, **Kur'an-ı Kerim'e Göre Ahlâk Esasları**, s.100.

⁵¹ Furkan, 25/63.

⁵² Bu âyetlerin çoğunda, rahmet ve merhametin kaynağının ilahi olduğu da belirtilmektedir. Bkz. Bakara, 2/64, 178, 247; Âl-i İmrân, 3/73, 157; Nisa, 4/83, 175; En'am, 6/12, 154; A2râf, 7/157; Yunus, 10/57; Hûd, 11/9, 63, 73; Nahl, 16/89; Kehf, 18/65, 98; Meryem, 19/50; Nûr, 24/20; Neml, 27/63; Rûm, 30/33, 36; Ahzâb, 33/17; Zümer, 39/38, 53; Şûrâ, 42/8, 28; Zuhuruf, 43/32; İnsan, 76/31.

merhametli olmaları gerektiği anlatılmaktadır. Kur'an, mü'minlerin birbirlerine karşı merhametli olduklarını belirtir.

“Sonra da iman edenlerden olup birbirine sabrı tavsiye edenlerden, birbirine merhameti tavsiye edenlerden olanlar var ya, işte onlar Ahiret mutluluğuna erenlerdir.”⁵³

“Muhammed Allah'ın Resulüdür. Ve onunla birlikte olanlar da kafirlere karşı zorlu, kendi aralarında ise merhametlidirler. Onları rüku edenler, secde edenler olarak görürsün.”⁵⁴

Yukarıda sıraladığımız, Kur'anı Kerim'de yer alan Beled suresinin 17. ve 18. ayeti ve Fetih suresinin 29 ayetinde mü'minlerin birbirlerine karşı merhametli olduklarını belirtmektedir. Öyle ki dünya hayatında merhamet sahibi olan mü'minlerin ahirette mükâfatlarını alacakları belirtilmiştir. Sadece yukarıda sıraladığımız iki suredeki âyetler bile merhametin Allah katında ne yüce bir değer olduğu ve İslam'ın bu Rahmanî duyguya nedenli önem verdiğini belirtmeye yeterlidir.

2.4. MERHAMET DUYGUSUNUN DOĞRU KULLANIMI

Merhamet / acıma duygusu yüce yaratanın insanoğlunda bulundurduğu en belirgin insani özelliklerden biridir. İnsanoğlu bu yüce duyguyu kelime oyunları ile kötüye kullanıp muhatabından çeşitli çıkarlar elde edebilir. Bunun aksine biz burada, merhamet duygusunun doğru kullanımıyla ilgili tarihten bir örnek vermek istiyoruz. Olay, Osmanlı İmparatorluğunun en şanlı padişahlarından Kanuni Sultan Süleyman ile Damat Rüstem Paşa arasında geçmektedir. Her ne sebeptendir bilinmez Rüstem Paşa Yahudilerin ülkeden kovulması ve ülke halkını tek bir din üzerine olmasını iknaya çabalamaktadır. Ancak Sultan Süleyman, Rüstem Paşanın bu isteğini yerinde bulmaz. Onun bu talebine karşı Kanuni, çiçek bahçesinden sarı ve beyaz yapraklı bir çiçek koparıp paşaya, bu çiçeği beğenip beğenmediğini sordu. Paşa da elbette beğendiğini, çünkü Allah'ın onu bu şekilde güzelce yarattığını söyler. Padişah çiçeğin bütün sarı yapraklarını yolar ve bu şekilde nasıl gördüğünü sorar. Paşa da

⁵³ Beled, 90/17-18. Merhametle ilgili diğer âyetler için bkz. Âl-i İmrân, 3/159; En'am, 6/12; İsra, 17/24; Kehf, 18/81; Meryem, 19/13; Fetih, 48/29; Rûm, 30/21; Hadid, 57/27; Beled, 90/12-17.

⁵⁴ Fetih, 48/29.

cevap olarak artık bütünlüğünden yoksun ve renksiz olduğunu söyler. Kanuni Sultan Süleyman bunun üzerine Rüstem Paşa'ya şu konuşmayı yapar:

“Madem çiçeklerin renkli olmalarını bir mükemmeliyet olarak kabul edip bundan hoşlanıyorsun, neden Allah'ın yaratmış olduğu insanların da çeşitliliklerini kabul etmiyorsun? Bir çiçekte ne kadar çok renk olursa, o kadar güzel görünür. Tıpkı bunun gibi Türkler beyaz, Müslümanlar yeşil, Rumlar mavi, Ermeniler beyaz, kırmızı ve mavi veya siyah renklerin karışımı, Yahudiler de sarı renkte sarık kullanırlar. Bu renklilik nasıl hoş gidiyorsa, Allah da dinlerin çeşitliliğinden hoşlanır!”⁵⁵

Çiçeklerdeki var olan renk cümbüşünü ve bu renk cümbüşünün onları bu farklılıklarıyla mükemmel bir bütünlük kıldığını öyle ki çiçeklerde var olan uyumun Allah'ın güzelliğinin bir tecellisi olduğunu düşünen Sultan Süleyman yeryüzünde var olan farklı ırk, dil, din ve düşünceye sahip olan insanların çeşitliliğinden yine Allah'ın yeryüzüne katmış olduğu bir mükemmellik olduğunu görmekte ve bu durumu Allah'ın yaratmış olduğundan dolayı merhamet edilmesini ve onların bu farklılıklarından dolayı kabul edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Bu soylu duyguyu doğru kullanan kişilerin, aile ve devlet adamlarının ne kadar doğru davrandıkları ve kazançlı çıktıklarıyla ilgili yüzlerce örnek vermek mümkündür. Ancak bizim konumuz bu duygunun doğru değil de yanlış kullanımıyla ilgili olduğundan asıl konumuza dönmemiz uygun olacaktır. Şurasını önceden belirtelim ki, şefkate başvurma veya merhamet için yalvarma, bir neticeye inanmada mantıksal neden olarak gösterilmedikçe bir yanlış değildir; bunun dışında, delil yerine ikame edildiğinde yanlış olur.

2.5. MERHAMETE BAŞVURMA YANLIŞI

(Merhametin Kötüye Kullanımı)

Uygun bir delil getirme yerine şefkat ve merhamete başvurmaya *argumentum ad misericordiam* yanlış denir. Bu, merhamete muhtaç olanların, bundan mahrum

⁵⁵ <https://foyuk.wordpress.com/tag/kanuni-sultan-suleyman/> Kehle-i İkbāl | Damat Rüstem Paşa (Erişim tarihi: 10.09.2017)

birakıldıklarında çok daha perişan olacakları gerekçesiyle, belirli bir sonucun doğru olması gerektiği hususunda delil getirmeleri yanlıştır.⁵⁶

İnsanı insan yapan en yüce duygulardan biri olan merhametin toplumsal, siyasal, adli, kişisel ya da özel alanlarda veya okuduğumuz bir haber sayfasında yahut izlediğimiz bir programda yer yer kötüye kullanıldığına şahit oluruz. Örneğin mahkeme salonlarında, emniyet sorgulamalarında, sokak veya cami önlerindeki dilenciliklerde, işlediği suçtan dolayı ebeveynine kendisini affettirmek isteyen gençlerin yalvarışlarında bu yanlışın kullanıldığını görürüz. Birçok dilenci, kör gözüne veya sarıllı sakat eline yahut yarasına dikkat çekerek, yoldan geçenlerin merhametini istismar ederek, para teminine çalışır.

Merhameti kötüye kullanma yanlış yalnızca duygu yüklü kelimelerle sınırlı değildir, kişinin giyimi ve buna ek olarak bu yanlıştan bir fırsat doğurmaya çalışanların profesyonel anlamada kişilerarası iletişimi çok iyi kullandıkları bir gerçektir. Merhamet gayet insani bir özellikken, bir argüman için en iyi temeli oluşturmaz. Belli bir münazarayı desteklerken mantıksal söylem yerine merhameti kullandığımızda, *argumentum ad misericordiam* yapmış oluruz.⁵⁷

Şurasını tekrar belirtmekte fayda vardır: Şefkate başvurma veya merhamet için yalvarma bir neticeye inanmada mantıksal neden olarak gösterilmedikçe bir yanlış değildir; bunun dışında, delil yerine ikame edildiğinde yanlış olur. Aşağıda sunacağımız çok sayıda örnek bu yanlışın mahiyetini ve bozuk işleyişini açıklayıcı mahiyettedir.

Bu soylu duyguyu yani merhameti, çoğu zaman mahkeme salonlarında müvekkilini beraat ettirmeye çalışan avukatların izlediği yollardan birisi olarak görmemiz mümkündür.

“Güzel ve tane tane konuşması, ağırbaşlı duruşu ve tertemiz giyimiyle karşınızda şerefiyle duran bu adam sosyal hayata mükemmel uyum sağlamış, saygın bir işe, sıcacık bir yuvaya ve üç evlada sahiptir. Böyle bir insan nasıl katil suçlamasıyla itham edilebilir. Yüzüne bir bakın, yüzünde canıye benzeyen bir ifade var mı hiç? Ne kadar masum bir duruşu vardır!”

⁵⁶ Emiroğlu, **Mantık Yanlışları**, s. 194.

⁵⁷ Pirie, **Girdiğiniz Her Tartışmayı Kazanmanın Yolları**, s. 107-108.

Yukarıdaki cümlede sosyal hayata gayet iyi uyum sağlamış eli yüzü düzgün iyi bir ailesi olan ama bunun yanı sıra katillikle suçlanan bir kişinin mahkemeye suçla ilgili kanıtlar sunulacağına insanlar da acıma hissi yaratan argümanlar sunulmuştur. Oysa ki mahkemeye acıma hissi değil kişinin katil olmadığına dair kanıtların sunulması gerekmektedir.

Arg. Ad Misericordiam yanlısının yapılış amacını, işleyişini ve mantıksal yönden zayıflığını aşağıda sıralamış olduğumuz örneklerde daha açık bir biçimde göreceğiz.

Chp’li Şafak Pavey: “Türbanlı Vekillerden Beklentim Büyük”

“Size bu konuşmayı her şeyin yasak olduğu genel kurulda yapıyorum. Turist olarak bile gitmediğiniz coğrafyalarda yıllarca türban takmak zorunda kalmış biri olarak sesleniyorum. Mecliste pantolon giymesi engellenmiş bir kadın vekil olarak yapıyorum. Olmayan bacağı siyaset sohbetine dönüştürülmüş bir kadın olarak yapıyorum. AKP’yi iktidara taşımış asıl kadınların meclis koltuklarına alınması gerektiğine inanıyorum. Ülkemle ilgili çok endişelerim var. Ben polisin başında türbandan bana şiddet geleceğinden korkuyorum.

Yani bir inancın ibadet hakkını diğer bir inanca bağlayan anlayıştan korkuyorum. Kadın özgürlüklerinden asla korkmam. Özgür bir hayat zor kurulur zor yıkılır. Sevgilisiyle öpüşen genç kıza özgürlüğünü Mustafa Kemâl’e borçlu olduğunu hatırlatmak istiyorum. Kimi kendiliğinden örtünürken kimi aile baskısıyla örtünmüştür.”⁵⁸

Bu örnek, Şafak Pavey’in 1 Kasım 2013 tarihinde TBMM de kadın ve özgürlük ile ilgili yapmış olduğu konuşmasından alınmıştır. Pavey’in mecliste kadın hakkındaki konuşmasına sebep ise Ak Partiden dört türbanlı milletvekilinin meclise girmesidir. Haliyle meclis gündeminde konu türbandır. Ancak Pavey gündemi türban üzerinden pantolon giymesinin yasak olduğunu anlatırken kendisinin tek bacağı olmadığını dile getirmiş, olmayan bacağının siyasete konu olmasından yakınmıştır. Bacağının olmaması elbette üzücü bir durumdur ancak bunu bu bağlamda merhamet duygularını harekete geçirecek biçimde kullanması mantıksal olarak uygun görülmemektedir.

⁵⁸(<http://www.hurriyet.com.tr/tbmmde-tarihi-konusmalar-25018365>) (Erişim Tarihi: 27.10.2015)

Yine Pavey'in konuşmasının devamında kadına sevgilisiyle öpüşme hakkını Mustafa Kemâl'in verdiğini hatırlatmasıyla da ayrıca konudışına taşmaktır. Türban özgürlüğünü öpüşme ile romantizme bağlamıştır. O halde başörtüsünü tercih eden hanım ve hanım milletvekillerimiz de almış oldukları kararı tekrar gözden geçirmeli mesajı alıyoruz. Şafak Pavey'in öncül sonuç, iddia ile delil arasındaki bağlantı sağlam ve yeterli değildir.

"Tayyip Erdoğan Karşısında Resetlenmiş Olabilirsiniz"

Muharrem İnce:

“Siz Allah karşısında resetlendiğinizi söylüyorsunuz ama maalesef resetlenmediniz. Fakat Tayyip Erdoğan karşısında resetlenmiş olabilirsiniz. Sizler bu kürsüde bir kadın arkadaşımızı savunmadınız. Üzerine biber gazı sıkılan kırmızı giysili mağdur kadını bir kez burada savunmadınız.

Kıyafetinden dolayı işten atılan sunucuyu hiçbir zaman savunmadınız. Türbanla meclise girme savaşını verdiniz ama yolsuzluğun savaşını vermiyorsunuz. Kevser suresini bilen, meydanlarda “soy önemli soy!” demez başbakan. Kardeşini çapraz danışman yapıp maaşı cebe atıp sonra hacca gidenlerden inşallah hesap sorarsınız diye düşünüyorum. İnşallah milletin hakkını savunur başbakanın karşısına çıkarsınız. Şimdi Başbakana işsizlik sorununu konuşalım diyecek misiniz? Seçim yaklaşırken mağdur edebiyatı yapmanıza izin vermeyeceğiz! ”⁵⁹

Muharrem İnce bu konuşmasını 1 Kasım 2013'te yapmıştır. Sayın İnce'nin konuşmasına ayrıntılı olarak bakınca birden fazla mantık hatasına düştüğünü görürüz. Ancak biz, konumuz itibariyle merhamete başvurma yanlısına dikkat çekeceğiz. İnce, gündem konusu olan türban ve kadın üzerinden zamanın Başbakanına yüklenmektedir. Başbakanı sadece türbanlı hanımları savunmakla itham etmekte buna delil olarak da gezi olayının sembolü olan mağdur kırmızı elbiseli hanım ve giyimi yüzünden işten atılan bir sunucuyu dile getirmektedir. Vekilimiz kendince haklı olabilir, ancak TBMM'nin gündeminde olan konu 28 Şubat ile yasaklanan başörtüsü sorunudur ve İnce'nin savunduğu kırmızı elbiseli bir kadın gibi Türkiye gündemini bir süre meşgul eden olaylarda rol almış kadınlar değil milyonlarca kadını ilgilendiren bir sorundur. Ancak burada mantık açısından

⁵⁹ (<http://www.hurriyet.com.tr/tbmmde-tarihi-konusmalar-25018365>) (Erişim Tarihi: 27.10.2015)

memnun edici bir durumla karşılaşmaktayız ki o da Muharrem İnce'nin "Seçim yaklaşırken mağdur edebiyatı yapmanıza izin vermeyeceğiz!", son sözüyle merhamete başvurma yanlısının farkında oluşunu hissettirmesidir.

İntihar...

" İntihar, Ahmet Hakan'ın iddia ettiği gibi kesinlikle yenilgi, cesaretsizlik, korkaklık değildir. Keşke öyle yazmasaydı Ahmet Hakan. Çünkü ölen genç adamın bir ailesi var. Ve sevdikleri yazılanlardan, oğullarıyla ilgili, özellikle o öldükten sonra, korkak, cesaretsiz, anormal olduklarını okumak istemezlerdi sanırım. Hele cinayet işlemiş olduğunu düşünmeyi kesinlikle istemezlerdi sanırım. Ben Ahmet Hakan'ın bu konuyla ilgili özür dileyeceğini düşünüyorum; zira o duyarlı bir insan olup kimseyi bilerek üzmemek istemez.En azından ben öyle olduğunu düşünüyorum." ⁶⁰

Yukarıda Ahmet Hakan Coşkun'a karşı cevap olarak yazılan köşe yazısı yer almaktadır. Biz, yukarıda yer alan yazının duygusal boyutunu değil mantıksal geçerliliğinin olup olmadığını inceleyeceğiz. İntihar'ın yenilgi, cesaretsizlik, korkaklık olmadığını savunan Alper Hasanoğlu haklı olabilir zira o, bir psikiyatrist olarak uzmanlaşmış olduğu alanda söz sahibi bir kişidir. Buna karşın onun, Ahmet Hakanın geçmiş günlerde yazmış olduğu yazıya karşı verdiği cevap kendi uzmanı olduğu alandan çok uzaktır. Ahmet Hakan intihar sonucu ölen bir kişinin ardına "korkaklık, cesaretsizlik, yenilgi" gibi olumsuz sözlerinin yanlışlığı elbette eleştirilecek kadar vardır ancak hocamız bu eleştiriyi yaparken Coşkun'a bilimsel kanıtlar sunacağı yerde intihar eden kişinin ardında kalan ailesinin bu yazıyı okuduğu andaki düştükleri durumu duygu yüklü sözlerle Ahmet Hakanın gözü önüne getirtip düşündürmeye çalışması, sıralamış olduğu duygusal cümleler sağlam delil görünümünden öte merhamete başvurma örneği niteliğindedir.

Kar Altında 100 Sene | Sarıkamış Harekâtı

" Enver Paşa'nın da gidişiyle Hafız Hakkı Paşa tamamen bir enkazla baş başa kalmıştır. Büyük ümitlerle giriştiği taarruz planının başarılı olmaması, bölge halkının ve askerlerin gün geçtikçe perişan olması zaman geçtikçe sinirleri bozmuştur. Hafız

⁶⁰ Hasanoğlu, Alper, "İntihar", **Radikal**, 19.10.2014.

Hakkı Paşa bozgundan sonra günlüğünde kendisini savunmaya çalışmış, aynı zamanda çalkantılı ruh halini de ortaya koyan bir olay kaleme almıştır:

“Hastaların yemekleri ve hâli bir türlü düzelemiyor. Bugün yine birçok adam dövdüm ve zannederim artık düzeliyor derken yine bir felâket karşısında bulundum:

Hastane yanında bir hasta nefer, titrek ayaklarıyla matarasını doldurmaya gidiyor! “Niçin gidiyorsun?” (diye) sordum.

– Ne yapayım efendim, para ile su satıyorlar. Benim param yok!

– Kim satıyor?

– Hademe.

– Haydi göster.

Yürüdük. Zavallı, sanki canlı cenaze gibi. Elli metrelik mesafeyi beş dakikada katedebildi. Hastane denilen ahıra girdik. Yine iki ölü vardı.

İçeride bir telâş! Su değil, ekmek satılıyordu. İri yarı bir çavuş. 60 para: Beş kuruşa ekmek satıyordu. Öldüresiye dövdüm. Taşla kafasını ezdim. Firara koyuldu (kaçmaya çalıştı). Yanımda Küçük Münir, mülâzım (teğmen) yetiştim! Münir herifi altına aldı. Bir kasatura buldum, kafasını gözünü parçaladım. Hastalar ağasını da berbâd ettim.

Of, hele muhacirlerin sefaleti... Ağlayan, el ve ayağı donmuş çocuklar, ihtiyarlar, kadınlar, ihtiyarlar... Yarabbi! Ben bu sefalete sebep oldum. Ben bu harbi için çalıştım. Ben bu muzafferiyeti tam yapmak için uğraştım. Olsun! Bu felâketleri de tamire çalışacağım ve elbette muvaffak olacağım.” (6 Ocak 1915)

İşin enteresanı bozgun öncesi süreçte sürekli olarak taarruz etmenin gerekli olduğunu söyleyen, bunu kendi günlüğüne de yazan Hafız Hakkı Paşa, bozgundan sonra olaylardan Enver Paşa’yı şu sözlerle suçluyor: “Ah Enver! Ah! Bu kış seferini ta’cil etmek (hızlandırmak), sonra da bu parlak taarruzda 9. Kolordu’yu dörtnala kaldırmakla yüz bin masumun kanına girdin!⁶¹ Allah seni affetsin.”⁶²

⁶¹ Bu paragrafta yüz bin sayısı abartılı görünmektedir. Harekâta katılan asker sayısı 100 bin değildir. Doğuda Sarıkamış Harekâtı, taarruz gücünden mahrum olan Osmanlı ordusunun oldukça iyi ayarlanmış bir harekât planıdır. Bu planın başarılı olamamasında en büyük etkenlerden biri plana uyamayan Hafız Hakkı Paşa’nın harekât planını yolda değiştirmesi, daha sonra da bu değişikliğe

Yukarıda Hafız Hakkı Paşanın liderliğinde Sarıkamış harekâtını konu alan bir yazı ve Hafız Hakkı Paşanın kendi anılarından bir demeç yer alıyor. Okuduğumuz yazıdan, Osmanlı İmparatorluğunun en zor dönemlerinde görev yapan bir paşa ve üst üste mağlubiyet alan Osmanlı ordularının başındaki paşalardan sadece biri olan Hakkı Paşanın yıpranmış sınırlarını ve zor durumda olduğunu anlayabiliriz. Sarıkamış harekâtının kış ayına denk gelmesiyle ve Osmanlı imparatorluğunun yıkılış dönemindeki bu harekât ile yıpranan ve yorulan ordu yenilmek üzeredir.

Burada, Hakkı Paşa, gelecek olan yenilgiyi kendi başarısızlığı olarak görmek yerine zamanın Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili olan Enver Paşayı yaşanacak olan yenilgiden sorumlu tutmakta, onu pek çok şehidin kanına girdiğini ve sefil olan memleket halkının durumunu acıyarak, duygu dolu sözcüklerle dramatize ederek dile getirmektedir. Böylece Hakkı Paşa bozulan sınırlarını, ordunun yenilgisini, boşa çıkan emekleri ve şehit olan askerler ile sefalet çeken halkın düştüğü durumu elle tutulur gözle görülür kanıtlarla sunmak yerine hatıratında duygusal cümlelerle kendinden sonrakilere bırakmıştır.

uymamasıdır. Ayrıca 3. Ordu'nun içinde bulunduğu zor şartlar ve orduda hızla yayılan tifüs hastalığının da taarruzda bulunan ordumuzun direncinin çok kolay kırılmasına yol açmıştır.
⁶² <https://foyuk.wordpress.com/category/tanzimat-sonrasi-osmanli/> (Erişim Tarihi: 10.09.2017)

Şekil 5: Merhamete Başvurma Yanlışı

Yeni Asya karikatüristlerinden İbrahim Özdeğirli'ye ait 31.01.2016 tarihli bir çizimi burada gösterip, konumuz açısından değerlendirmek istiyoruz.

Televizyon ve gazete haberlerinden gündemi takip eden herkesin, bu paylaşılan karikatüre bakınca mültecilerin trajik, içler acısı hatta insanı kahreden durumlarını anlamaması mümkün değildir. Bu karikatür, 2011 yılı patlak veren Suriye iç savaş ve sonrasında olanlar hakkında bir tek yazılı kanıt olmamasına rağmen bize pek çok şey anlatmaktadır. Bu, görüldüğü gibi, Suriye'de çıkan iç savaşın ardından Avrupa'ya geçmek isteyen mültecilerin coğrafi konum itibarıyla bir köprü vazifesi gören Türkiye ve sonrasındaki deniz yolculuğunu konu almaktadır.

2 Eylül 2015' te başta Türkiye olmak üzere dünyanın dikkati bir anda Bodrum kıyılarına yönelmişti. Yasadışı yollarla Avrupa'ya geçmek isteyen bir grup mültecinin içinde bulundukları fiber teknenin batması sonucu Bodrum Fenerburnu sahiline minik Aylan bebeğin cansız bedeni vurmuştu. O haber tüm dünyayı yasa boğmuştu, öyle ki Suriye iç savaşının adeta bir simgesi halini almıştı. İşte yukarıda yer alan karikatür de ona benzer bir konu içermektedir. Karikatüre bakınca savaş mağdurlarının bir kısmı botta bir diğer kısmının da cansız bedenlerinin deniz kıyısında yer aldığını görmekteyiz. Karikatür bize bu şekilde mültecilerin düşmüş oldukları zor durumu anlatmaktadır. Ancak bu zor durumu ve bunun arka planı

anlatmada mantıksal (sözsüz vaz’i delalet) olarak yeterince açıklamamaktadır. Zira bunu çizen kişi, Aylan bebeğin kıyıya vuran cansız bedeninin dünya ve Türkiye gündemini sarsan büyük yankıdan yola çıkarak onun merhamete dayalı etki psikolojisini kullanmaktadır.

Beşir Fuad

Döneminin tartışmalı, gergin ortamları içerisinde bunalan ve peş peşe ailevi, özel hayat ve maddi sıkıntılar yaşayan Beşir Fuad psikolojisini bozar ve ruhsal olarak âdetâ dibe vurur. Kendisinin anlatımıyla hayatın zorluklarından ve bunaltısından kurtulmak için 5 Şubat 1887 gecesı bileklerini keserek ölümü seçer.

Yazdıklarıyla, düşünceleri ve hayat tarzıyla aykırı bir portre çizen Beşir Fuad ölümüyle de aykırılığını sürdürecektir. O, soğuk kış gecesinde evinin banyosunda damarını keser ve damarından akan kanla da ölümünün nasıl gerçekleştiğini yazar. O böyle yapmakla bu kanlı mektubuyla insanlara ölümün nasıl bir şey olduğunu anlatmak istemiştir. Bu isteğini ve intiharının diğer sebeplerini intiharından önce arkadaşı Ahmet Mithad Efendi’ye yazmıştır. Bu mektup ölümünden sonra Ahmet Midhat Efendi’nin *Tarik* isimli gazetesinde şöyle yayımlanır:

“İntiharımı fenne tatbik edeceğim; şıryanlardan birinin geçtiği mahalde cildin altına klorit kokain şırınga edip buranın hissini ibtal ettikten sonra orasını yarıp şıryanı keserek seyelan-ı dem tevlidiyle terk-i hayat edeceğim.

Kan akmakta iken her zaman şıryanı sıkıca tutarak vesair tedbire müracaat ederek muhafaza-i hayat mümkün olduğu halde azmimden nükûl etmeyeceğim!”

24 Kanun-ı Sani sene 1302, Beşir Fuad

Beşir Fuad, “İntihar niyeti bende iki seneyi mütecâviz oluyor ki, mevcuttur. Yalnız vakt-i merhûnuna talik etmiş idim. Ancak şairlerin tarizâtını cevapsız bırakmamak için bir hafta daha tehirine mecbur oldum. Gerçi bazı tarizat daha varsa da, onları şayân-ı ehemmiyet görmediğim için niyetimi kuvveden fiile çıkarıp daha ziyâde te’cil etmeyi münâsip görmedim.”

Ahmet Mithad Efendi bu üzücü intiharı iki gün sonra kendisine yazdığı Mektubu, *Tarik* gazetesindeki haberler arasında ‘Mezardan bir Seda’adlı yazı

başlığıyla bu üzücü durumdan ahaliyi haberdar etmek ve neler hissettiğini bildirmek suretiyle gazetesinde yayımlamıştır.

Fuad'ın bu intiharı pek çok söylentiye sebep olmuştur. Bileklerini kesmeden önce kendisine şırınga vasıtasıyla uyuşturucu enjekte ettiği ve bundan sonra bileklerini kestiğini anlatmıştır. Bu sebepten Fuad'ın intihar haberi basında geniş yer alınca haberle çalkalanan İstanbul sokaklarında adeta bir intihar salgınının baş gösterdiği söylenir. Dönemin yetkilileri bu olayları durdurabilmek için eczanelerde ağrı kesici gibi birçok tıbbi malzemenin yasaklanması yönünde pek çok fikirler ortaya sunarlar ancak dönemin padişahı II. Abdulhamid devreye girer ve yazılı basında intihar haberlerinin ve intihar hakkındaki yazıların yayımı yasaklanır.

Beşir Fuad 35 senelik kısa ömrü boyunca vaktini boş geçirmemiş bol bol okumuş ve yazmıştır. Ancak hayatı, sonunda acılarla, bunalımlarla ve üzücü bir intiharla kendi rızasıyla son bulmuştur. Burada, yazının sonunda Beşir Fuad'ı ve intiharını daha iyi anlayabilmek için, ölürken kendi kanıyla yazdığı 'sebeb-i intiharım'da aldığı notları ve intihar anında yazmış olduğu notunu paylaşıyoruz.

“Ameliyatımı icra ettim. Hiçbir ağrı duymadım. Kan aktıkça biraz sızlıyor. Kanım akarken baldızım aşağıya indi. Yazı yazıyorum, kapıyı kapadım diyerek geri savdım. Bereket versin içeri girmedim. Bundan daha tatlı bir ölüm tasavvur edemiyorum. Kan aksın diye hiddetle kolumu kaldırdım. Baygınlık gelmeye başladı.

Canib-i zabıtanın gelecek tahkik memuruna size anlatmağa mecbur olmadığım bazı esbabdan dolayı terk-i hayata mecburiyet gördüm. Kendi kendimi öldürdüm. Benim yazım ve imzam âlem-i matbuatta bulunan muharrirlerce malumdur. Binaenaleyh beyhude işgüzarlık edeceğim diye zaten matem içinde bulunacak familyam azası hakkında bi-lüzum tahkikata girişip de onları iz'ac etmeyiniz. Şu itirafnamem intiharın vukûsunu müsbittir. Sizin vazifeniz kâğıdı alıp bir jurnal ile makama takdim etmekten ibarettir.

Vücudumu teşhir olunmak üzere Mekteb-i Tıbbiyye'ye teberrüan bahşettim. Cenaze oraya naklolunmalıdır.”

Örnekte yer alan yazıda 35 yıllık kısa bir hayata özellikle edebi çeviriler, felsefe ve din bilimleri dalında büyük başarılarla sahip olan Beşir Fuad'ın kısa bir öyküsü ve intihar ettiği andan ölümüne kadar süren zaman aralığında vücudunda varolan değişimi kendi kalemiyle aktarmış olduğu bir mektup yer almaktadır.

Beşir Fuad'ın ailesi ve özellikle annesi hakkında çok bilgi sahibi değiliz ancak babası Hurşit Bey'in bir paşa olduğu ve kendisinin bu sayede varlıklı bir yaşam sürdüğü ve iyi bir eğitime sahip olduğu bilinir. Bunun yanında Almanca ve İngilizceyi iyi derecede bilmesi ile felsefe, fen, fizyoloji ve askerlik alanında başarılı çeviriler ve bu alanda yazılar yayımladığı bilinir. Ancak annesinin zayıf sinirlere sahip olduğunu ve bu sebepten akli dengesinin bozularak kendisine zarar vermesinden dolayı sinir hastalıkları hastanesinde vefat ettiğini ve kendisinin de bir gün annesi gibi aynı akıbete uğrayacağı korkusunu yakın arkadaşı Ahmet Mithat Efendi ve çevresindekilere sık sık dile getirdiği söylenir. Nitekimki yazıları kadar yaşam tarzıyla da marjinal bir kimliğe sahip olan Beşir Fuad soğuk bir kış günü evinde kendisini intihara hazırlar. Ancak bizi bu mektupta alâkadar eden şey yazarın intiharı değil intihar şekli ve bu süreçteki yazmış olduğu nottur.

Kanlı mektuba göz attığımızda yazar, sıralamış olduğu intihar çeşitlerinin geri dönüşü olurken kendi seçmiş olduğu ölüm şeklinin bir dönüşü olmadığını vurgular. Bileklerini keserek ölümü seçen yazarın bu süreçte vücudunda meydana gelen her bir değişimi soğukkanlılıkla ve ayrıntılarıyla anlattığını görmekteyiz.

Bu mektupta bir mantıkçı olarak bizi ilgilendiren şey Beşir Fuad'ın intihar şekli değildir elbette ancak bu süreçte hayatın kasvetinden boğulmuş biri olarak kendisini annesi gibi yıpranmış sinirlerinin hayatına mal olacağını evham yapmış biri olduğu ve kendine ölümü yakıştırması ve intihar sürecinde vücudunda meydana gelen her bir değişiklikte acı olan hayattan kendisini ölümün merhametli kollarına bırakıyormuşçasına ölümü mutlu bir şekilde anlatması ve bu süreçte mektubun gazetede yayımlanması istemesiyle yaşadığı bu dramı herkesin kendisi ahirete intikal ettiği zamanda okumasını vasiyet etmesi, ölümünden ailesinin üzüleceğini ve

⁶³ Okay, M. Orhan, **Beşir Fuad İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002, s. 70 - 71.

soruşturma ile onların üzerine gidilmemesini istemesi ki o zamanın şartlarında (şer'i bir sistem: intihar ve kutsal görülen insan bedeni) vücudunu bilime bağışlaması söz konusu ettiğimiz merhamete başvurma yanlışı açısından dikkat çeken hususlardır. Zira o, ölümü ile ilgili olarak yazdığı notta kendisini intihara sürükleyecek herhangi bir gerçek neden veya delil sunmamıştır.

Nazım'ın Atatürk'e yazdığı mektup:

“Türk Ordusunu "isyana teşvik" ettiğim iddiasıyla 15 yıl ağır hapis cezası giydim. Şimdi de Türk Donanmasını isyana teşvik etmekle suçlanıyorum!

Türk inkılabına ve senin adına ant içerim ki suçsuzum!

Askeri isyana teşvik etmedim.

Kör değilim ve senin yaptığın her ileri dev hamleyi anlayabilen bir kafam, yurdumu seven bir kalbim var.

Askeri isyana teşvik etmedim.

Yurdumun ve senin karşında alnım açıktır.

Yüksek askeri makamlar, devlet ve adalet, küçük, bürokrat gizli rejim düşmanlarınca aldatılıyorlar.

Askeri isyana teşvik etmedim.

Deli, serseri, satılmış, mürteci, inkılap ve yurt haini değilim ki bunu bir an olsun düşünebileyim.

Askeri isyana teşvik etmedim.

Sana ve senin eserine aziz olan Türk dilinin inanmış bir şairiyim. Sırtıma yüklenen ve yükletilecek hapis yıllarını taşıyabilecek kadar sabırlı olabilirim.

Büyük işlerinin arasında seni bir Türk şairinin felaketi ile alakalandırmak istemezdim.

Bağışla beni. Seni bir an kendimle meşgul ettimse, alnıma vurulmak istenen bu "inkılap askerini isyana teşvik" damgasını ancak senin ellerinle imha edilebileceğine inandığımdandır.

Başvurabileceğim en inkılapçı baş sensin.

Kemalizm'den ve senden adalet istiyorum.

Türk inkılabına ve senin başına ant içerim ki suçsuzum.”⁶⁴

Başarılı Türk şairlerinden 1902 doğumlu Nazım Hikmet Cumhuriyetin ilk yıllarında siyasi görüşünden dolayı defalarca tutuklanmış ve Türkiye'nin çeşitli cezaevlerinde 12 süreyle cezaevinde yatmıştır ve bu dönem boyunca yazdığı kitap ve şiirler zamanın hükümetleri tarafından pek çok kez yasaklanmıştır. 1951 yılında da Moskova'ya kaçmasıyla Türk vatandaşlığından çıkarılmıştır. Yukarıda kendisinin bizzat Atatürk'e yazmış olduğu mektuba yer verdik. Bu mektubun hikâyesi ise şöyledir: Nazım Hikmet yine bir yazısından dolayı tutuklanır ve 15 yıl ceza alır. Bunun üzerine Silivri cezaevinden Atatürk'e bir mektup yazar ve bu mektup Çankaya Köşkünün tozlu raflarında 2011 de ortaya çıkar.

Mektubun tamamını okuduğumuzda yazarın kendisini masum göstermek için duygu yüklü sözcüklere başvurduğuna şahit oluyoruz. Hikmet, şair olması sebebiyle kendisine itham edilen suçları yazıp ardından Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyetine yapmış olduğu ilke ve inkılapları şiirsel bir dille ve duygu yüklü ifadelerle övmüştür. Nazım Hikmetin, Atatürk hakkında yazmış olduğu yenilikler doğrudur ancak bu ifadelerin kendi davasına kanıt olacak bir özelliği yoktur. Dolayısıyla Nazım Hikmet'in, kendisine yüklenen suç ile Atatürk'ün ülke için yapmış olduğu ilke ve inkılaplar arasında öncül sonuç, iddia ile delil arasındaki kurulacak sağlam ve yeterli bir bağlantı görülmemektedir.

24 Ekim 2014 tarihinde İran'da dünya gündemine oturan ve tartışmalı bir şekilde idam edilen Reyhaneh Jabbari'nin ölmeden hemen önce annesine yazdığı mektup yayımlandı. Kendisine yöneltilen tüm suçlamaları reddeden Jabbari'nin, annesinden en son isteği organlarının bağışlanmasıydı. Mektubun tam metni aynen şöyle:

Sevgili Sholeh,

Öğrendim ki bugün kisasla tanışma sırası benimmiş. Yaşam kitabımın son sayfasına geldiğimi senden öğrenemediğim için kırgınım. Bilmem

⁶⁴<http://www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/622967-iste-nazimin-ataturke-yazdigi-mektup> (Erişim Tarihi: 25.05.2016)

gerektiğini düşünmüyor muydun? Üzgün olduğun için ne kadar mahcup olduğumu biliyorsun. Neden senin ve babamın elini öpme şansını bana vermedin?

Dünya bana yaşamak için 19 yıl verdi. O uğursuz gecede ölmeliydim. Bedenim şehrin bir köşesine atılmalı ve birkaç gün sonra polis beni teşhis etmen için seni tecavüze uğradığımı da orada öğreneceğin adli tıp doktorunun ofisine götürmeliydi. Biz onların gücü ve servetine sahip olmadığımız için, katilim asla bulunamayacaktı. Hayatına utanç ve ıstırapla devam edecek, birkaç yıl sonra da bu ıstırap seni öldürecek.

Her nasılsa bu lanetlenmiş hikâye değişti. Bedenim bir köşeye atılmadı, ama Evin Hapishanesi ve onun tek kişilik hücre sine gömüldü, şimdi de mezarlığa benzeyen Şehr-e Ray hapishanesine. Ama kaderim buymuş, şikâyet etme. Sen benden iyi bilirsin ki ölüm yaşamın sonu değildir.

Sen bizlere okula giderken bir kavga ya da şikâyet karşısında bir hanımefendi gibi olmamızı öğretmiştin. Nasıl davranmamız gerektiğinin altını ne kadar çok çizdiğini hatırlıyor musun? Senin deneyimlerin yanıştı. O kaza başıma geldiğinde, öğrendiklerimin bana yardımı olmadı. Mahkemede beni soğukkanlı ve zalim bir suçlu gibi anlattılar. Hiç gözyaşı dökmedim. Hiç yalvarmadım. Kanunlara güvendiğim için ağlamadım.

Ama kayıtsız olmakla suçlandım. İşte, sivrisinek bile öldüremez, hamam böceklerini antenlerinden yakalayıp dışarı atardım. Taammüden cinayetle suçlanıyorum. Hayvanlara yaptığım muamele bir erkeğe eğilim olarak yorumlandı ve hâkim kazanın yaşandığı sırada tırnaklarımın uzun ve ojeli olduğu gerçeğine bile bakma zahmetine katlanmadı.

Kendisinden adalet beklenen bir hâkim için ne kadar da iyimser! Ellerimin sporcu kadınlar gibi, özellikle de boksörler gibi, iri olmadığını sorgulamadı. Ve içime sevgisini ektiğin bu ülke beni hiçbir zaman istemedi, beni sorgulayanların hakaretleri yüzünden ağlarken, en adi sözlerini dinlerken hiç kimse bana destek olmadı. Güzelliğimin son işareti saçlarımı kazıdığım da 11 gün hücre cezasıyla ödüllendirildim.”

“Sevgili Sholeh,

Duydukların yüzünden ağlama. Karakoldaki ilk günümde, yaşlı bekâr bir görevli canımı yakmak için tırnaklarımı kullandığında, güzelliğin burada aranan bir şey olmadığını anlamıştım. Güzel görünmek, güzel düşünce ve dilekler, güzel el yazısı, güzel gözler ve görüş, hatta hoş bir sesin güzelliği...

Anneciğim, düşüncelerim değişti ve bunun sorumlusu sen değilsin. Sözlerimin sonu gelmeyecek; onları, senin yokluğunda ve senden habersiz beni infaz ederken sana ulaştırması için birine veriyorum. Sana miras olarak pek çok el yazımı bırakıyorum.

Yine de ölmeden önce senden bir şey istiyorum. Aslında bu dünyadan ve bu ülkeden bir tek isteğim var. Biliyorum bunun için zaman lazım. Ama lütfen ağlama ve dinle...

Senden mahkemeye gidip bu arzumu anlatmanı istiyorum, hapisteyken böyle bir mektup yazamazdım. Bir kez daha benim yüzümden acı çekeceksin. Eğer yalvarman gerekirse, bunun için sana kızmam. Gerçi sana yapmamam söylememe rağmen infaz edilmemem için onlarca kez yalvarmıştın.

İyi kalpli annem, sevgili Sholeh, canımdan daha çok sevdiğim, toprağın altında çürümek istemiyorum. Gözlerimin, genç kalbimin toza dönüşmesini istemiyorum. Ben asılır asılmaz bunu ayarlamam; kalbimin, böbreğimin, gözlerimin, kemiklerimin, vücudumdan ne nakledilebilirse onları ihtiyacı olanlara hediye etmeni istiyorum. Organlarımı alanların ismimi bilmesini, bana bir buket çiçek almalarını hatta benim için dua etmelerini bile istemiyorum.

Şunu çok içten söylüyorum, gelip yas tutarak acı çekeceğin bir mezar istemiyorum. Benim için siyahlar giymeni istemiyorum. Zor günlerimi unutmak için elinden geleni yap. Rüzgâr beni alıp götürsün.

Dünya bizi sevmedi. Kaderimi istemiyorum. Ve şimdi ölümü kucaklayarak buna bir son veriyorum. Çünkü Allah'ın mahkemesinde, beni sorgulayanlardan ben davacı olacağım. Hâkimden; beni taciz etmekten geri durmayan Yüksek Mahkeme'nin hâkimlerinden davacı olacağım.

Yaratıcının mahkemesinde Dr. Farvandi ve Kasım Şabani'den davacı olacağım; tüm o bilgisizlerden, yalanlarıyla bana haksızlık eden, benim haklarımı çiğneyen ve gerçeğin bazen görünenden farklı olduğuna dikkat etmeyenlerden davacı olacağım.

Sevgili iyi kalpli Sholeh, diğer bir değişle sen ve ben suçlananlar, diğerleri ise sanık. Bekleyip Allah'ın ne istediğini görelim. Ölene dek seni kucaklamak isterdim. Seni seviyorum.”

Reyhaneh ⁶⁵

Eski istihbarat çalışanının kendisine tecavüze yeltenmesi akabinde öldürdüğü iddiasıyla Tahran yönetimince suçlu bulunan Reyhani Cabbari, uluslararası toplumun ve sosyal medya kullanıcılarının tüm uğraşlarına rağmen 7 yıllık bir cezaevi sürecinden sonra 24 Ekim 2012 de sabaha karşı mahkeme kararıyla idam edilir.

Reyhani idam edilmeden önce annesine verilmek üzere kendisi tarafından yazılmış olduğu iddia edilen bu mektup bir şekilde basına sızmış ve uluslararası ajanslar sayesinde dünyadaki bütün ulusal ve yerel medya aracılığıyla insanlara ulaşmıştır.

Mektubun tamamını okuduğumuzda ölümü beklemekte olan genç bir hanımın yaşamının son saatlerini annesine mektup yazmak üzere ayırdığını düşünmek, içinde merhamet kırıntısı olan her insanın yüreğini sızlatır. Mektupta annesinin küçük yaştan itibaren insanlara karşı nazik olunması gerektiğini öğrettiğini ve yetiştirildiğini dile getirirken nezaket sahibi bir hanımın bir canavar gibi insan canına kıyamayacağını dolaylı olarak dile getirmektedir.

Reyhane'in annesine yazmış olduğu ve kendince olayı geri çevirip yeniden kurgulaması iç dünyamızda bize acı vermekte ve merhamet duygumuza yoğun bir baskı uygulamaktadır. Güç sahibi zengin kişilerin sorgu suale çekilmediklerini çünkü kendilerinin onlar kadar zengin ve itibar sahibi olmadığını, ailesinin garibanlığını/

⁶⁵ <http://www.sabah.com.tr/dunya/2014/10/27/dunyanin-konustugu-kadinin-son-mektubu>
(Erişim Tarihi: 11.09.2016)

yoksulluğunu, çaresizliğini dile getirerek insanların merhamet hissine dokunmuş, olayı dramatize etmiştir.

Elbette suçsuz genç bir insanın ölümü herkesi üzer ancak Reyhaninin burada başına gelen o gecedeki olaya delil getireceği yerde kendi haklılığını duygu yüklü sözlerle ifade etmeye çalışmış, merhamete başvurmuştur.

Mektupta yalnızca kadın olmanın vermiş olduğu bir çaresizlik, kibarlık ve bir başka canlıya zarar vermeyecek kadar güçsüz olduğunun mesajı gizlenmiştir. Aslında cinayet işlemek doğrudan cinsiyetle ilgili değildir. Yani kadınlar da cinayet işleyebilir.

Son zamanlarda dünyada ve ülkemizde kadına karşı yapılan şiddet ve kadın cinayetleri yoğun biçimde yaşandığından kadınlarla ilgili yazılı ve görsel medyada birçok haberler dikkat çekmektedir. Haliyle idamından sonra bir şekilde basına sızdırılan ve dünya ajanslarıyla yayılan bu duygu dolu mektup bir mesaj ve beklenti niteliği taşımasından haliyle merhamet duygularımıza dokunduğundan mantıksal açıdan güçlü delil muamelesi görmemektedir.

O günlerde çok canlı bir şekilde hatırlandığı gibi dönemin Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, hükümetin icraatlarını överken Başbakan Erdoğan hakkında şu ifadeleri kullanıyordu:

“Bak Tayyip Bey bile ne halden ne hale geldi. O civanım delikanlının şimdi gözlerinin altı morardı, düşünüyor. İktidar sorumluk ister, yorulmak, bazen ağlamak ister.”

Bülent Arınç’ın 2006’da Başbakan Yardımcılığı yaptığı dönemde Başbakan Erdoğan hakkında yaptığı bir konuşmayı paylaştık. İktidar olmanın zorluğunu, her şeyden önce Allah’a ve millete verilmiş olan sözlerin çaba sarf edilerek, imkânları zorlayarak yerine getirmenin bir bedeli olduğunu dile getiren Arınç, dönemin Başbakanı Erdoğan’ı örnek göstererek yukarıdaki sözleriyle olayı dramatize etmiştir.

Arınç, iktidar da olmanın zorluğunu, yorgunluğunu ve nasıl sorumluluk gerektirdiğini icraatlarla, yapılan yasama ve yürütme ile örnekleyip delillendireceğine Erdoğan’ın civan gibi bir delikanlıyken nasıl da yaşlandığına,

çöktüğüne dikkat çekmesi merhamet duygularını harekete geçirmeye yönelik bir faaliyet sayılacaktır.

Yazarımız Aziz Nesin, bir müddet hapis cezasından sonra Bursa'ya sürgün olarak gönderildiği dönemde kendisi ve ailesinin geçimini sağlamak için çalışmak zorunda olduğu zor dönemlerini “Bir Sürgünün Anıları” adlı kitapta otobiyografik tarzda ilk defa 1971 de yayımlamış ve okurlarıyla paylaşmıştır. Bizde bu kitaptan bir kesit paylaşarak onu konumuz açıdan değerlendireceğiz.

“Bursa’da tanıştığım başka bir kitapçıya gittim.

-“İngilizce ders verilir.” diye bir kâğıda yazsam da, sizin dükkânın camına kâğıdı yapıştırsam, nasıl olur?

-İş çıkmaz! dedi.

-Neden?

-Şimdi herkes İngilizce ders veriyor. Manav dükkânlarından, berber dükkânlarına kadar bak, hepsinin camında “İngilizce ders verilir” diye kâğıtlar asılı... Ağaçlara, duvarlara bile kâğıt asmışlar. İngilizce dersi bu hızla giderse, ders verenler dersi alanlardan fazla olacak. O zaman, Türkçe ders verenlere iş çıkacak. En iyisi, siz Türkçe dersi verin.

Güldüm.

-Şaka değil, dedi, şuraya “Eski Türkçe dersi verilir” diye bir kâğıt asalım, bak kaç kişi gelecek.

Dediğini yaptık. Bir hafta sonra dört öğrencim oldu. Bunlar, dokuzla on üç yaş arasında çocuklardı. Eski kitapları okumak isteyen gençlerden gelir sanmışım, oysa çocuklar geldi.

Önce bir baba geldi.

-Kur’an dersi verir misin? dedi.

Bu, hiç hesapta yoktu.

-Veririm... dedim.

Adam, çocuğunu göndermeden önce, beni Kuran'dan bir sınava çekti. Vaktiyle hafız olmanın bir zaman gelip yararını göreceğimi hiç ummamıştım. Kuran öğrencileri birken iki, ikiyken üç oldu.

Her sabah Ulucami'ye gidiyoruz. Öğrencilerime Kuran dersini camide veriyorum. Öğrenciler sekize çıkınca, başıma bir iş gelecek diye korkmaya başladım. Çocuklarının iyi yetiştiğine memnun babalar birbirlerine haber veriyorlar. Çocuklardan birinin babası, bir gün,

-Maşallah, çok çabuk öğretiyorsunuz, dedi. Bizim oğlana bir hoca ders veriyordu. Oğlan bir yılda “Amme”ye gelemedi.

Durum iyi. Hani içimden, “Sürgünden sonra da Bursa'da kalsam, bu Kuran dersi hiç de kötü iş değilmiş...” diye geçiriyorum.

Bir sabah yine Ulucami'de bekledim. Öğrencilerimden hiçbiri gelmedi. Ertesi gün de gelmediler. Camide tanış olduğum, müezzin ya da kayyum gibi biri vardı, ona nedenini sordum. Kem küm ediyor, ağzından baklayı çıkarmıyor.

-Hastalanmışlardır, diyor.

-Salgın hastalığına tutulmadılar ya bunlar... Hiçbiri gelmiyor.

Bir daha öğrencilerim gelmedi. Sonradan öğrendim.

Öğrencilerimden birinin babasına,

-Oğlunuza kim Kur'an okutuyor? Biliyor musunuz? diye sormuşlar.

-Hafız Aziz! demiş.

-Hafız mı? Ne hafızı? Tam hafızı bulmuşsunuz maşallah... Ne olduğumuzu anlatmışlar.

Bunu bana bir gün, kahvede ahbap olduğum, ama kim olduğumu bilmeyen bir adam anlattı.

-Ah kardeşim ah, dedi, İstanbul'dan buraya sürgün ediyorlarmış, burada hafızız diye ortaya çıkıyorlarmış. Bu heriflerin girmedığı kılıf yok... Az kaldı ben de çocuğumu gönderecektim. Öyle de güzel, çabuk öğretiyormuş ki... Az kaldı çocuğu

zehirletecektik... Böyle bir adamın Ulu Cami’de hafızlık edeceği kimin aklına gelir?

» 66

İstanbul Heybeliada’da 1915 tarihinde dünyaya gelen Aziz Nesin 1935 Kuleli Askeri lise mezunu ve savaş yıllarında askerlik vazifesini yaparak hayatını idame ettirmiştir. 1945’te ayrıldığı askerlik vazifesinden sonra gazetecilik ve yazarlığa başlar. Yazmış olduğu edebi eserlerinin yanında savunmuş olduğu siyasi kimliği ve televizyon ekranlarında yer aldığı tartışma programlarında Türk aile, din ve düşünce sistemine aykırı kimliğiyle tanınır. Toplumumuzun kimi kesimlerince fikirleri sebebiyle takdir edilirken kimi kesimlerince yadırganır. Yazar toplumumuzda eserlerinden ziyade marjinal fikirleri, siyasi görüşü ve dini inanış biçimi ile gündemi meşgul etmiştir.

Yazar, yukarıda yer vermiş olduğumuz otobiyografisinde sürgün yıllarında başından geçmiş bir olayın şaşırtıcı hikâyesini okurlarıyla paylaşmıştır. Kendisinin bir kitapçı ile arasında geçen diyalogda İngilizce dersi vermek istediğini, kitapçının da İngilizce dersinin herkesin verdiğini siz Eski Türkçe dersi verin daha fazla talep olur önerisi üzerine bu yönde bir yol izlediğini ancak gelen öğrencilerin gençler olmasını beklerken Kur’an öğrenmek isteyen çocuklar olduğunu görünce gençliğinde hafız olmasının hayatına olumlu yönde etki edeceğini hiç aklına getirmediğini düşünür. Olay burada farklı bir yöne döner. Bursa Ulu Cami’de gittikçe artan Kur’an öğrencilerinden memnun olan Hafız Aziz’in öğrencileri bir gün derslerine gelmeyi bırakır. Nesin, bu duruma bir anlam veremez ve camide görevli olan müezzin ya da kayıyum olan kişiye sebebini sorar ancak o da net bir cevap vermez. Bir gün kendisini tanımayan ama ahabap olduğu biri kahvede “İstanbul da sürgün oluyorlar gittikleri yerde de hafız kılığına giriyorlar ama güzel ders veriyor ve çabuk öğretiyormuş; az kalsın ben de çocuğumu yollayacaktım da onu da zehirletecektim” diyerek serzenişte bulunur. Aziz Nesin, Hafız olmasının, eski Türkçeyi iyi bilmesinin ve çocuklara iyi bir Kur’an eğitimi vermesinin savunmuş olduğu marjinal fikirlerle bir alakası olmadığını, kendisinin sadece para kazanma ve bu sayede aile geçimini sağlamak amacı güttüğünün altını çizmeye çalışmıştır.

⁶⁶ Nesin, Aziz, **Bir Sürgünün Anıları**, Nesin Yay., İstanbul, 2011, s.67 – 69.

Bu alıntıda yazarın ifadelerinden, insanların Hafız Aziz'e karşı takınmış oldukları tavırların haksızlığı istihzaya alınarak anlatılmaktadır. Oysa öğrenci babalarının tepki göstermelerinin altında onların öz değerlerine karşı duydukları kaygıların yattığı söz konusu edilmeden yazarın kendisini haklı göstermeye çalışmasının altında ironiyle karışık merhamete başvurma taktiği de yatmaktadır.

Merhamete başvurma yanlısına bir örnek de, Fransız yazar Albert Camus'ın *Düşüş* adlı ünlü romanından vermek istiyoruz.

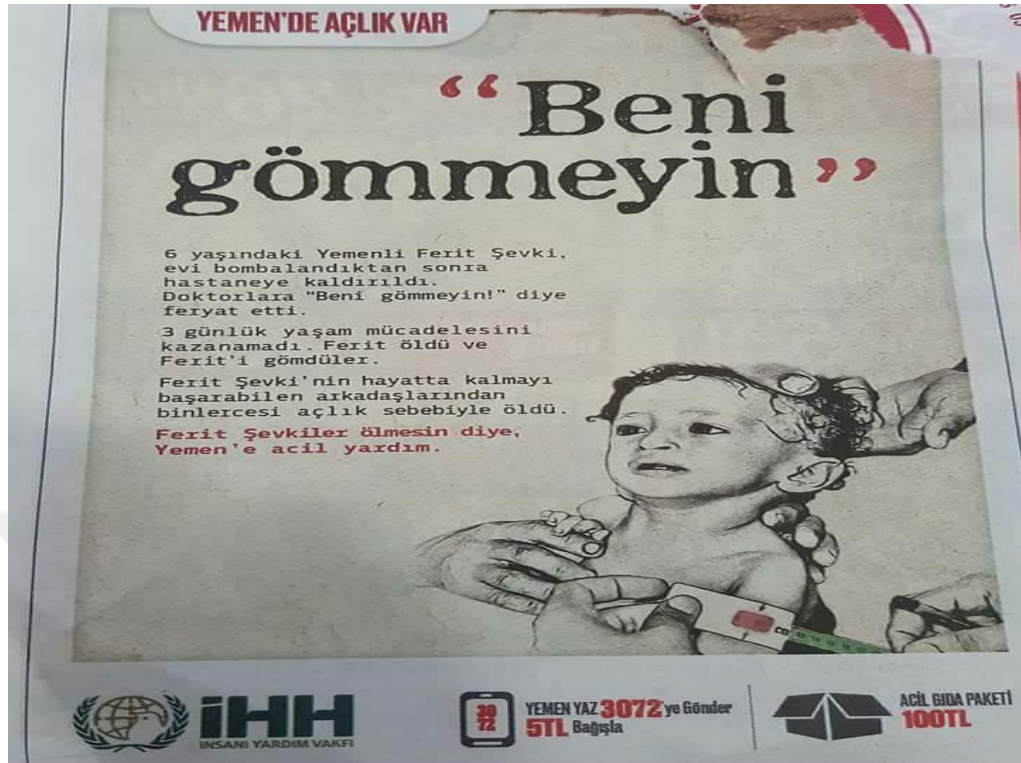
“Kıskançlık yüzünden katil olmuş, acınacak durumda kalmış bir vatandaşın savunmasını üzerime aldım, diyelim. Düşünün, yargıç beyler, derdim, insanın, tabiatındaki iyiliğin, karşı cinsin kötülüğüyle sınanmasına öfkelenmesi, bağışlanmaz bir şey midir? Tersine, ömrü boyunca en ufak bir iyilik yapmaksızın, aldatma acısını çekmeksizin, parmaklığın bu yanında bulunmak, benim oturduğum sıraya oturmak daha ağır bir suç değil mi? Hürüm, ceza veremiyorsunuz bana, ama ben kimim, neyim, biliyor musunuz? Pırıl pırıl bir vatandaş, gururla parlayan bir güneş, şehvetten kuduran, azgın teke, öfkeli Firavun, tembeller şahı! Kimseyi öldürmedim mi? Şüphesiz. Ama şimdilik! Haklı, haksız, pek çok yarattığın ölmesine neden olmadım mı? Belki de. Belki de, bu işe gene başlamaya hazırım. Oysa bu, bir daha yapmayacak, bakın! O işi nasıl becerdiğine hala şaşıyor!

Bu sözler, genç meslektaşlarımı biraz şaşırttı. Çok geçmeden, gülmeyi daha uygun buldular. Sonuca vardığımda, içleri büsbütün rahat etmişti; insanın kişiliğinden, olması gereken haklarından bahsetmiş parlak sözler söylemişim. Alışkanlıklarım, o gün ağır basmıştı.”⁶⁷

Burada roman kahramanının, bir avukat olarak müvekkilinin suçsuzluğunu ya da mahkemeden daha az ceza alması için kendince sanığı savunduğunu görmekteyiz. Ancak avukatın savunmasında jüriye, müvekkilinin suçsuzluğunu kanıtlayacak herhangi bir argüman sunmak yerine müvekkili ile kendi kişiliğini karşılaştırmış ve *hürriyet* adı altında duygu dolu sözler sarf ederek jüriye psikolojik baskıda bulunmuş ve müvekkilinin olaydan kaynaklı şaşkınlığını dile getirerek jürinin zihninde sanığın pişman olduğuna dair bir algı oluşturmuştur.

⁶⁷ Camus, Albert, **Düşüş**, Çev: Yalçın Tura, Varlık Yayınları, İstanbul, 1995, s. 74-75.

Şekil 6: Merhamete Başvurma Hatası

Yukarıda İHH yardım derneğinin Yemen için düzenlemiş olduğu yardım kampanyası ile ilgili afişini paylaştık.

Afişi incelediğimiz de asıl konunun Yemen’de çekilen açlık krizine karşı yapılan yardım kampanyası olduğu anlaşılmaktadır. Ancak afişin üzerinde 6 yaşında bir çocuk olan Yemenli Ferit Şevki’nin dilinden dolaylı bir anlatım söz konusudur. 6 yaşındaki bir çocuğun ölümü bilmesine psikolojik olarak imkân yoktur. Zira bilim insanlarına göre insan zihninin soyut gelişimi 9 yaşından itibaren gelişmektedir. Dolayısıyla Ferit Şevki’nin “Beni gömmeyin” diyerek feryat etmesini afiş konusu yapan İHH’nın söylemi mantıksal açıdan zayıf görülmekte haliyle merhamete başvurma yanlışına dâhil olmaktadır.

Arg. ad misericordiam yanlışı bazen gülünç olaylara konu olabilmektedir. Örneğin anne ve babasını balta ile öldüren bir caninin vahşetiyle karşı karşıya kalan bir genç, onun cürmünün ağırlığını ciddi delillerle savunacağına, yumuşak bir tavırla, kendisinin yetim kaldığını dile getirir ve merhamet dilenir. Merhamete başvurma delilinde duygusal kelimelerin önemli yeri olsa da onlar esas değildir. Kelimeler olmadan da bir pozisyona dikkat çekilerek veya acıklı bir görüntü sergilenerek

sempati kazanmada başarılı olunabilir. Örneğin bir avukat, davasını savunurken jüriyi etkilemek için mahkeme salonuna davalının (eski-püskü kıyafetler içinde) hanımını, (yırtık-pırtık giysilerle acıklı bir görünüm arzeden) çocuklarını getirir ve "eğer siz benim müvekkilimi idama mahkum ederseniz bu fakir kadını dul ve bu masum çocukları da yetim bırakacaksınız; o bunları hakedecek ne yapmıştır?!" der.⁶⁸

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, zor durumlardan kurtulmak amacıyla merhamet duygusunun sosyal veya özel hayatta, kişilerarası iletişimde, kitle iletişim araçlarında (yazılı, görsel ve işitsel medyada) sıkça kullanıldığına şahit oluruz.

Oysa sorunu çözmemiz gerektiğinde, her iki tarafın da delillerini tartıp gerçeğe ulaşmalıyız. Delil yerine merhamet duygularını sergileyerek avantaj yakalamaya çalışmak makul ve mantıklı bir tutum olmayacaktır. Merhamet, duygularımıza dokunsa da yargılarımızı etkilememelidir. Herhangi bir katilin, hırsızın, suçlunun ya da zor durumdan sıyrılmak için çabalayan kişinin psikolojik durumu, hissiyatı, duyguları, retorik veya durumu kapamaya yönelik görüntüsü gerçeğin kendisini doğrudan etkilememelidir.

Diğer yanıtlara karşı olduğu gibi, merhamete başvurma yanlına karşı da uyanık olunmalıdır. Muhatapların delillerini ölçüp tartıp adil bir sonuçla gerçeğe ulaşmalıyız. Örneğin adli süreci devam eden bir mahkemede karşımıza çıkan gerçek sorunlarda her iki tarafın da kanıtları göz önüne alınmalıdır. Çeşitli durumlarda konuyla ilgili rasyonel, yeterli ve gerekli argüman sağlanacağına, merhamet duygumuzun istismar edilmesine fırsat vermememiz gerekir. Dolayısıyla merhametimiz makul olarak eylemlerimizi etkileyebilirken, yargılarımızı etkilememelidir.

⁶⁸ Emiroğlu, **Mantık Yanlıları**, s. 195.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OTORİTEYE BAŞVURMA YANLIŞI

Bu bölümde biz, tartışılan bir konu hakkında kişilerin uzman olmadıkları alanlarda ahkâm kesme, fikir beyan etme ya da uygun olmayan deliller ileri sürmeye çalışmaları şeklinde ortaya çıkan otoriteye başvurma yanlışı üzerinde duracağız. Bunu yaparken önce *otorite* kavramını açarak onun ne olduğunu açıklamaya, sonra otoriter kişiliğin ne olduğunu tanıtmaya sonunda da asıl konumuz olan “Otoriteye Başvurma Yanlışı (*Arg. Ad Verecundiam*)”nın ne olduğunu, bu yanlısın niçin ve nasıl işlendiğini örnekleriyle sunmaya gayret edeceğiz. Tabii bu yanlıştan korunma yolunu da teklif etmeyi ihmal etmeyeceğiz.

Konuya şöyle bir farkındalık uyandırarak başlamak istiyoruz. Okuduğumuz kitap, dergi veya gazetede; izlediğimiz bir programda, seyrettiğimiz bir film veya TV programlarında, girdiğimiz internet sitelerinde karşılaştığımız fikir veya iddia sahiplerinin mesleklerini, meşreplerini, ihtisas alanlarını veya konuştukları konularda ergin, dolgun ve yetkin olduklarını hiç araştırdık mı? Özellikle bilgi kirliliğinden şikâyet ettiğimiz sosyal medyada yazılanların kaynağını ve güvenilirliğini hiç merak ettik mi? Örneğin, ülke gündemini belirleyen konulardan biri “Bütçe açığı” ile ilgili ekranlarda parti liderlerinin veya bakanların tartışmalarına aşinayız. Peki, bu şahısların tartıştıkları konu hakkında ne kadar etkili, yetkili ve otorite olduklarını düşündük mü? Yine dünyamızı âdeta küçük bir köy haline getiren ve gittikçe gelişmekte olan modern iletişim araçlarımız sayesinde evlerimize misafir olan film yıldızları, dünyaca ünlü futbolcuları tanıyoruz ve bu kişilerin popülaritesinin yüksek olduğunu biliyoruz. Haliyle onları bu popülaritelerinden dolayı kitle iletişim araçları sayesinde özellikle reklamlar aracılığıyla sık sık görüyoruz. Bunlar sağlıklı yaşam, spor, şampuan, krem, deodorant, küresel ısınma, tarih, turizm, terör, deprem, açlık, savaş gibi konularda tanıtım, reklam, propaganda ve programlarda yerlerini alıyorlar. Peki, bu kişiler bahsi geçen konularda uzmanlar mı ya da konu ile ne kadar ilgililer? Veya en önemli sorumuz onların söyledikleri ne derece doğru ve tutarlı?

İşte bu ve bunlara benzer sorulara doğru cevap vermek için *Arg. Ad Verecundiam* (otoriteye başvurma yanlısını) hakkında bilgi ve bilinç sahibi olmak gerekmektedir.

3.1. OTORİTE

İlk etapta otorite teriminin, kabaca, şu şekillerde tanımlandığını görmekteyiz:

“Buyruk verme hakkı veya boyun eğdirme erkidir.”

“İktidar organları ya da otoriteyi yürüten kişilerdir.”

“Kamu otoritesi ediminin (yasa) zorunlu yaptırımcı gücüdür.”

“Otoriter ya da tam güvence altına alınmış davranışlardır.”

“Zorlamasız, saygılı ve güvenli boyun eğmeyi kabul ettiren çekiciliktir.”

“Bir konuda uzman olmaktır. Bu bir bilginin ya da uzmanın eseri de olabilir.”⁶⁹

Otorite, sosyoloji ve siyasal felsefede iktidarın meşru kullanımına işaret eden kavramdır. Toplumun ve toplumsal kurumların uzun süre işlevselliğini koruyabilmesinde sadakat, kardeşlik ve otorite bağlarının oluşturulması çok önemli görülmektedir.⁷⁰ Böylece bir fail, otorite sahibi olduğu düşünülen bir diğer faile gönüllü olarak teslim olur veya emirlerine itaat eder. Haliyle otoriteye itaatin, zorlama, şiddet, korkutma ve tehdit yoluyla sağlanıp sürdürülemeyeceği kabul edilir.

Hannah Arendt, öncelikle *auctoritas* sözcüğünün (*auctor*/yazar, yaratıcı bundan türemiştir) *augere*, yani ‘yükseltmek’ fiilinden türediğini hatırlatır. “Otoritenin ya da buyuranların sürekli yükselttikleri şey: Temeldir. Otorite sahibi insanlar yaşlılardı, senato ya da patre’lerdi; bunlar otoriteyi ya miras yoluyla ya da gelecekteki her şeyin temellerini atmış olanların, yani ataların aktarımıyla elde etmişlerdir.”⁷¹ sözleriyle otoriteyi tanımlamıştır.

Otorite, Platon ve Sokrat’tan itibaren tanımlanmaya çalışılmıştır; ancak günümüzde bile tüm sosyal bilimcileri etrafında toplayan ortak bir tanım ve kavrayışın olduğunu söylemek güçtür.⁷²

Sennet, iktidar sözcüğünün siyasette güçle eş anlamlı kullanıldığını belirterek aynı zamanda otorite ve iktidar sözcüklerinin eş anlamlı olarak kullanıldığını belirtir.

⁶⁹ Koç, Ozan, **Kamu ve Özel Sektör Üst Düzey Yöneticilerinde Otorite Kullanımı ve Vizyon**, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2012, s. 54.

⁷⁰ Sennett, Richard, **Otorite**, çev. Kamil Duran, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 13.

⁷¹ Gerard, Mendel, **Bir Otorite Tarihi**, çev. Işık Ergüden, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 164-165.

⁷² Yiğitceoğlu, Emel, **Türk Örgüt Kültüründe Otorite ve Otorite Çeşitleri**, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2013, s. 44.

Yine otorite sözcüğünün cümlede kullanım yerine göre iktidardan farklı bir anlama geldiğini de belirtir. Ona göre otorite sözcüğünün kökeni İngilizce’de “otorite” (*authority*) sözcüğünün kökeni “yazar”dır (author); yani otorite, üretkenliği çağrıştırmaktadır.⁷³

Türk Dil Kurumu’na göre ise, otorite, kelime anlamı olarak “yaptırma, yasak etme, emretme, itaat ettirme hakkı veya gücü, yetke, sulta, velayet” ile “siyasi veya idari güç” anlamına gelmektedir. Bunun dışında günlük hayatta sıklıkla kullanılan mecaz anlamı olarak “ çalışmalarıyla kendini kabul ettirmiş, başarılı kimse” olarak algılanabilir. Yine Türkçe’de deyim olarak kullanılan “otorite sağlamak” söz öbeği de “yetki sahibi olmak” anlamına gelmektedir.⁷⁴

Sosyal kuramda otorite analizi ilk defa Ünlü Alman sosyoloğu Weber tarafından geliştirilmiştir. O, belli failerin niçin otorite sahibi olduğu sorusu üzerinde odaklanır. Weber, konuyla ilgili olarak üç ideal tip önerir.

Rasyonal nitelikli otorite: Normatif kuralların meşruluğu ve bu yasalara göre egemenlik konumuna getirilenlerin, emir verme hakkı olduğu inancına dayalıdır. (yasal otorite).⁷⁵

Rasyonel/yasal otoritenin en saf uygulaması, bürokratik yürütme memurlarının çalıştırıldığı durumdur. Buradaki fark örgütün nihai yöneticisi konumunu ele geçirmenin, seçilme ya da atanma yoluyla elde edilmesidir.⁷⁶ Bu otorite şeklinin en saf hali üst otoriteye bağlı yürütme amirlerinin tümü, açık bir şekilde tanımlanmış hiyerarşik düzen içerisinde bulunan, yetki alanı belirli, otoriteye karşı özgür olup sadece şahsi sorumlulukları olan bireylerdir.

Weber’in memuriyet üzerinde önemle durmasının sebebi yasal otoritenin özellikle diğer otorite şekillerinden farkını göstermektir. Yasal otorite içerisinde seçim ve atama yoluyla görev almış bireyler söz konusudur. Bu kişiler belli bir makamda görev almak amacıyla seçilmek ya da atanmak için belirli özelliklere sahip olmayı gerektirmiş olsa da yine de yüksek güçten gelen bir yetenek veya geleneklere

⁷³ Sennett, **Otorite**, 24.

⁷⁴ Günel, Ozan, **Otoriter İletişim ve Küreselleşme**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013, s. 8.

⁷⁵ Meşru otoritenin üç saf türü için bkz. Weber, Max, **Bürokrasi ve Otorite**, Çev. H. Bahadır Akın, Adres Yayınları, Ankara, 2012, s. 54.

⁷⁶ Günel, **Otoriter İletişim ve Küreselleşme**, s. 17- 18.

göre devam ettirilecek bir soy bu tip otorite şeklinde aranmaz. Otoritenin hatları yasa ve kanun çerçevesinin çizmiş olduğu haklar tarafından belirlenmiş ve belli bir zaman süresi belirlenmiştir.

Weber'in tarif ettiği bu yapıcı ve modern bürokratik kuralların her demokratik hukuk devletinde tam anlamıyla uygulandığını söylemek doğru olmaz. Memuriyet için gerekli şartlara uymadan, kurallar ve yönetmelikler haricinde torpil, adam kayırmanın varlığı ya da her ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de sıkça yaşanan ideolojik yaklaşım sonucunda göreve gelen insanların varlığı söz konusudur. Bu durumda yasal otoriteye sahip olmanın bir anlam ifade etmediği açık olduğu gibi gerçek bir otoritenin varlığından da söz edilemez. Şartları yerine getirmeden göreve gelen kişilerin geliş şekliyle başlayan keyfi idare döneminin elle tutulur hiçbir yasal yönü olmayacaktır.

Geleneksel otorite: Bu, çok eski zamanlardan beri süregelen geleneklerin kutsallığına ve bu geleneklere göre gücü kullananların meşruluğuna olan yerleşik inanca dayalı otorite şeklidir. Weber geleneksel otoriteyi; geçmişten gelen -daima var olan- kural ve güçlerin kutsallığını öne sürerek meşruluk tezinde bulunan ve kendisine inanılan egemenlik türünü “geleneksel otorite” olarak adlandırır.⁷⁷ Burada otoriteyi yürüten kişi ya da kişiler, adından da anlaşılacağı gibi, geleneksel kurallar tarafından belirlenir. Burada yöneticinin kişisel otoritesine uyulması gereği de yöneticinin geleneksel konumundan, haliyle gücünden kaynaklanır. En basit durumda, bu tür örgütlü otorite, aslında kişinin genel bir ortak eğitiminden meydana gelen şahsi bağlılık duygusudur. Yönetme gücünü elinde bulunduran kişi bir ‘üst, amir’ değil, kişisel anlamda bir efendi konumundadır.

Weber'e göre geleneksel otoritenin özünde/ ilkel halinde ‘ataerkillik’ yer almaktadır. Yani aile ilişkileri, özellikle de aile reisi olarak nitelendirdiğimiz ‘baba’ ile çocuklar ve bunların hiyerarşik düzenleri gelmektedir. Tarihsel sürecin ilk dönemleri ‘avcı/toplayıcı’ olarak adlandırılan zaman diliminin kısa bir döneminde ‘aile reisi’ kadın iken ataerkil düzenin başlaması ile aile reisi erkek yani baba olmuştur.

⁷⁷ Weber, **Bürokrasi ve Otorite**, s. 69.

Babanın evlatlarını kendi tarzında sorgusuz sualsiz, nedensiz veya kendine özgü nedenlerle sevebilmesi ya da cezalandırabilmesi geleneksel otoritenin temel noktalarından biridir. Bahsi geçen ailenin her anlamda aile içi ilişkilerde, evin geçimi, barınması, korunması vb. gibi sorumlulukların ‘evin direği/eve ekmek getiren’ sıfatıyla baba hâkimse, geleneksel otoritenin başında bulunan hükümdar için de devlet, millet anlayışı aynı şekilde görülmektedir.

Genellikle babadan oğula geçen monarşik sistemlerin hâkim olduğu bu geleneksel otorite şekli ile devlet meseleleri birer şahsi sorun olarak görülmektedir. Ulus ve bu ulusun üyeleri birey olmaktan çok uzaktadırlar. Kendilerine ait şahsi hakları aile içindeki çocuklar ile karşılaştırılabilir.

Karizmatik otorite: Bir bireyin, onu diğerlerinden belirli şekilde ayırt eden müstesna kişiliğine, hayran bırakan duruşuna, kutsallığına, kahramanlığına, örnek özelliklerine olan bağlılığa dayalı otorite şeklidir. Bunda, bu vasıftaki kaynak tarafından açıklanan veya emredilen normatif kalıpların ya da emrin kutsallığına olan bağlılığın da önemli rolü vardır.

Karizmatik otorite, iktidar sahiplerinin meşruluklarını, kendilerine yüklenen olağanüstü kişilik özelliklerine veya taşıdıklarını iddia ettikleri büyük misyona dayandırmalarıdır. Toplumsal kriz dönemlerinde veya kritik dönemlerde ön plana çıkan bu otorite kullanımı zamanla yasal otoriteye veya geleneksel otoriteye dönüşebilmektedir.

Görüldüğü gibi “karizma” kavramı, kişisel olarak bir bireyi sıradan insanlardan ayıran ve onun insanüstü ya da en azından bazı özel istisnai güçlere ya da özelliklere sahip sayılmasına yol açan ayıredici belli bir özellik anlamında kullanılır. Bunlar özel veya istisnai özelliklere sahip olmayan insanların ulaşamadığı ancak kutsal, ilahi kökenleri olan ya da örnek oluşturan niteliklerdir ve bir birey, bu özellikler temelinde kişi lider sayılır. İlkel dönemlerde bu özel saygı biçimi peygamberlerde, tedavi edici ya da hukuki bilgelik ya da Tanrı-Kral anlayışı sahibi olmakla meşhur kişilerde, avda liderlik edenlerde ve savaş kahramanlarında görülür. Genellikle karizmatik kişinin etkileyici sihirli bir güce sahip olduğu düşünülür. Söz konusu bu gücün ahlaki açıdan sorgulanması fazla yapılmaz. Hatta önemli de

sayılmaz. Önemli olan tek şey, sözü edilen kişinin karizmatik bir güce konu olanın, onu görenler, izleyiciler ve taraftarlar açısından gerçekte nasıl görüldüğüdür.

Karizmatik otoritenin dikkat çeken bir diğer özelliği de yönetilen bireylerin toplumda şekillenen kendi öz kültürel yapısıdır. Bu tür otorite, yönetilen kitlenin belki de tüm diğer otoriteler arasında yüce gönüllülükle itaat ettiği ve yaptığı her harekette hikmet/keramet gördüğü, sorgusuz-sualsiz harekete geçtiği tek otorite biçimidir. Bu durumun ne kadar süreyle devam ettiği, lider olan kişinin tüm yönetim dönemi içinde bu şartları sağlayıp sağlayamadığı ise o yönetimin ve en önemlisi liderin Tanrı vergisi kabul edilen karizmatik özelliklerine göre değişmektedir.

Bunun yanı sıra mirasının gelecek kuşaklar tarafından kabul edilip edilmemesi, ardında bıraktığı toplum ve kültürel değerlerle aynı zamanda yaşadığı dönemde topluma karşı almış olduğu duruşuyla da yakından ilgilidir.

Görüldüğü gibi Weber, otoriteyi açıklarken yasal/rasyonel bürokrasi kavramından yola çıkarak, toplumların gelenek ve göreneklerinden, kişinin üstün kabul edilen Tanrı vergisi olağanüstü kişisel özelliklerinden esinlenerek meşruiyet kaynaklarına göre otorite tiplerini yasal-bürokratik-rasyonel, geleneksel, karizmatik otorite şeklinde sıralamaktadır.

Otoritede karar verme, emretme, yaptırma gücü ve yetkisi, isteklerini başkalarına kabul ettirme gücü anlamına gelmektedir. (Ancak bunun için kaynakları yasal olmalıdır.) Bir kişinin bir başkasına sözünü geçirmesini, kendisini kabul ettirmesini, kendisine itaat edilmesini ve saygı duyulmasını sağlayan niteliklerinin tümü, bu niteliklerden kaynaklanan yaptırım gücü kısacası nüfuzudur.

Weber'in yaklaşımının en önemli genel özelliği otoriteyi meşrulukla özdeşleştirmesidir.⁷⁸ Yönetilenler, yetkisinin meşru olmadığını düşündükleri kişilere itiraz ederler, yani insanların ancak yöneticilerine gönüllü olarak itaat ettikleri zaman otoritenin etkili olabileceğini ifade etmiştir. Haliyle meşruluk, otoritenin türü ne olursa olsun benimsemeye dayalı olarak oluşturulan “yönetilenlerin otorite için besledikleri temel inanç” olarak tanımlamıştır.⁷⁹

⁷⁸ Kongar, Emre, **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004, s. 99.

⁷⁹ Tolan, Barlas, **Toplum Bilimlerine Giriş**, Murat ve Aydın Yay., Ankara, 1996, s. 41; Yiğitceoğlu, **Türk Örgüt Kültüründe Otorite ve Otorite Çeşitleri**, s. 65; Sennet, **Otorite**, s. 28.

Weber'e göre otorite, güç sahibi olmayı garantilemez, çünkü otorite manevi bir güçtür ve ancak güç için bir kaynak oluşturabilir. Zaten otorite kaynağını var olan başka oluşumlardan almakta ve bu yolla meşru olabilmektedir. Otorite belirli organizasyon mensuplarının üstlerinden gelen talimatlara koşulsuz ve istekli bir şekilde uymalarıdır; çünkü bunlara göre üstlerin bu tür talimat vermeye meşru hakları vardır ve astların bu talimata itaat etmeleri bu süreçten doğan tabii bir sonuçtur.

Weber'in, yönetmeye dair süreç ve işlemlere hayat veren otoritenin tarihsel olarak üç aşamadan geçtiğini yukarıda açıklamıştık. Bu tasnife göre, tarihsel süreç içerisinde, yönetim faaliyetlerinin icrasında tarihin başlangıcından ortaçağa kadar olan süre içerisinde "geleneksel otoritenin", ortaçağ dönemi boyunca sanayileşmenin başladığı 19. yüzyıla kadar "karizmatik otoritenin", 20. yüzyıldan itibaren sanayileşmenin getirdiği yeni çalışma sistemi içinde de akılcı düşünceye dayalı "hukuki otorite" ile bilimsel bilgi destekli "uzmanlık otoritesinin" egemen olduğu anlaşılmaktadır.

3.2. OTORİTER KİŞİLİK

Konumuzun daha rahat anlaşılması için otoriter kişiliğin tanımına değinmek istiyoruz. Belli kişilik yapıları, kişiyi antidemokratik siyasal inançları kabul etmeye hazır hale getiren yapılar olarak gösterilir ve hiyerarşik ve otoriter ebeveyn-çocuk ilişkileri, stereotiplerin oluşumu, katılık ve baskıcı reddediş gibi özelliklere sahiptir.⁸⁰

Otoriter kişilik, "otoriter insan tipi", yeni bir antropolojik tipin ortaya çıkışı olarak tanıtlır. Bazı araştırmacılar, buna uygun olarak, bireyin siyasi, ekonomik ve toplumsal inançlarının, birbirine zihniyet ya da bir ruhla bağlanmışçasına geniş ve kaynaşmış bir model oluşturduğunu ve bu modelin onun kişiliğindeki derinde yatan temayüllerin bir ifadesi olduğunu kabul ederler.⁸¹

Emir- kumanda etme yetkisine sahip kişilerin ve bu gücü yönetsel bağlamda tanımlanan otoritede belli bir grubu oluşturan fertler arasında hiyerarşik bir düzen yaratmak amacıyla psikososyal bir farklılaşma yoluyla kuvvet oluşturulmaya

⁸⁰ Edgar, Andrew ve Sedgwick Peter, **Kültürel Kuramda Anahtar Kavramlar Sözlüğü**, Çev. Mesut Karaşahan, Açılım Kitap Yayın Grubu, İstanbul, 2007, s. 38.

⁸¹ Özdemir, İnan, "Okur Yorumlarında Otoriter Eğilimler: Diyarbakır Olaylarına İlişkin Haber Yorumlar Üzerinde Bir İnceleme", *Kültür ve İletişim Dergisi*, 2009, s. 71.

çalışılır. Kurum ve yöneticiler, bu güç sayesinde başkalarının hareket ve davranışlarını yönlendirebilecek türde kararları alabilme gücüne sahip olabilirler. Böylece üyeler arasında en çok ve en az beğendiği kişileri değerlendirme farkına sahip olan yetkili kişi, yaptığı değerlendirmede bu farkın birbirine ak ve kara gibi arasında uçurum oluşturabilecek zıt değerlendirmeler yapabilir. En çok beğendiği üyeye yüksek not verip en az beğendiği üyeye en düşük notla değerlendirip otoriter kişiliğine örnek teşkil edecek bir tutum sergiler.

Otoriter kişiliğe sahip insanlar sağduyu, önyargı belirli türde kişiliklerin bir dışavurum özelliği olarak görülür. Bu özelliklere sahip kişiler kendilerinin ait oldukları gruba her zaman öncelik verip diğer grup üyelerine karşı düşmanca bir tutum sergileyen ve onları reddeden, hoşgörüyü sahip olmayan kendi grubunu karşıt gruplara karşı daima üstün tutan, grubunda söz sahibi olan ve kendinden üstün olana itaat eden kişilerdir.

3.3. OTORİTEYİ KÖTÜYE KULLANMA

Bu, uygun olmayan otorite veya hürmete yahut saygı hislerine başvurma yanlısıdır.⁸² Bir görüşün belirli insanlarca kabul edilmesinden onun doğru olduğuna hükmetmek konudışıktır. Bazı hayranlık duyulanlara, takdir edilenlere veya meşhur kişilere, onları aşan veya alanlarının dışında kalan konularda otorite diye başvurulduğunda *ad verecundiam* yanlışı işlenmiş olur. Örneğin,

“Sen Tanrı’nın ilmi hakkındaki bu açıklamaları kabul etmek zorundasın, zira bu açıklamalar Einstein’a aittir.”

delilinde, belirli bir alanda (fizik) otorite olan kişinin, yetkili olmadığı (ilâhiyat) alandaki görüşü temel alınıp, bir hükmün doğru olacağı ileri sürülerek otoriteye başvurma yanlışı işlenmiştir.⁸³

Otorite olmak belli bir konuda uzman ve o konu hakkında yetki ve ilk söz söyleme hakkı sahibi olmak anlamına gelir. Ancak belli konu veya konularda otorite olmak her şeyi biliyoruz anlamına gelmez. Otorite yanlısını birey popüler olmak için veya menfaat elde etmek amacıyla yapmış olabilir.

⁸² Mackie, Y. L., “Fallacies”, *The Encyclopedia of Philosophy*, London, 1972, C. III, s. 178.

⁸³ Emiroğlu, *Klasik Mantığa Giriş*, s. 184.

Genellikle bu yanlışla düşen kişiler uzmanlar bir otoriteye dayanarak söylediklerine sebep göstermek yerine konu dışı alanlarda isim yapmış uzmanları delil göstererek Arg. Ad Verecundiam yanlışında bulunurlar. Bütün çeşitleriyle bu yanlışın, bazı odaklarca toplumun yararına olmayan kendi yanlış, bozuk ve geçerliliğini yitirmiş anlayışlarına destek bulmak isteyenlerce sıkça başvurulmuş bir yanlış olduğunu görürüz.

Otoriteye başvurma yanlışının işlendiği deliller şu formu temel alırlar:

A şahsı B alanında uzmandır;

A, Z alanında şunları söyler;

Öyleyse A'nın Z alanında söyledikleri de doğrudur!

Bu delilin geçerli olabilmesi için şu öncülün de eklenmesi gerekir ki, bu doğru olmayan bir öncüdür:

“B alanında uzman olanın Z alanında söylediği her şey doğrudur!”

Kitabında otorite yanlışına geniş yer ayıran Bentham, bu yanlışın iki şekilde ortaya çıktığını kaydetmektedir.

1. Tartışılan konuda hüküm verme iktidarında olmayan bir kimsenin, yüceltilmiş seviyede olan bir kişinin beraberliğinde veya gölgesinde fikir beyanında bulunması.

2. Kişinin, söz ve davranışlarıyla güven toplamış şahısların kendi hakkındaki fikirlerini kendisini haklı çıkartmak için kullanması. Bu ikinci şekle “kendi tellallığını yapma yanlış” denebilir.⁸⁴ Bu durum, tartışılan konuyla alâkasızlık arz eder. O kişinin belirli hususlarda takdîr toplamayı, savunduğu her fikrin doğru olması için meşru bir gerekçe değildir.⁸⁵

Bentham, **yasaları söz konusu ederek onlara sığınmayı ve yeminler etmeyi** de otorite yanlışları olarak değerlendirir ve şöyle der: “Bu iki yanlış birbiriyle yakından ilgilidir ve birlikte değerlendirilmelidir. Çünkü ikisinin objesi de aynıdır; farklılık

⁸⁴ Jeremy, Bentham, **The Book of Fallacies**, London 1824, s. 116- 120.

⁸⁵ Emiroğlu, **Mantık Yanlışları**, s. 185.

sadece kullanılan vasıtaadır. Yine ikisi de “atalarımızın anlayışı (dirâyeti) yanlışı”ndan etkilenmiş olup, en yüksek derecede ifrat ve saçmalığa sevkederler.”⁸⁶

Otoriteye başvurma yanlısının zikrettiğimiz bu son çeşidini Bentham şöyle değerlendirir ki bu, birçok toplumda geri kalmaya neden olan mezar taşlarıyla övünmeyi, ak saçlıların kerametini ummayı, red manasına gelir. “Atalarımızın anlayışına körü körüne başvurma aldatma gücü diğerlerinden daha etkilidir. Eski diye nitelenenin hikmeti nereden kaynaklanıyor? O, ak saçların hikmeti midir? Hayır, o, beşiğin hikmetidir.”⁸⁷

Yine Bentham, “profesyonel otorite” başlığı altında güçten, servetten ve şöhretten çıkarılmış otorite yanlışlarına da değinir.⁸⁸ O, otoriteye başvurma yanlısını bir âmânın rehberi takip etmesine benzetir ve bu tür yanlışın ahlâk bilminde de yapıldığına işaret edip, bu şekilde işlenen yanlışı, yuvarlandıkça büyüyen kartopuna benzetir.⁸⁹

Arg. Ad Verecundiam yani otoriteye başvurma yanlısını farklı şekillerde görmemiz mümkündür. Adı geçen yanlışın şekillerini örneklerle şu şekilde açıklamak istiyoruz.

1. *Atasözleri, deyimler ve toplumca saygı duyulan kişiler* üzerinden yapılan otorite yanlışı:

Tartışma anında delil gösterme yerine zaman zaman atasözlerimizi de kullanıyoruz. Atasözlerimiz, geçmişte yaşamış ulu ve bilge kişilerin sözleridir. Ayrıca bu sözleri yanlışlardan arınmış, süzölmüş hikmetli sözler olarak düşünürüz. Ancak onları uygun olmayan bağlam ve durumlarda bu sözleri kullanarak otorite yanlışına düşmekteyiz. Bir fikri etkili ve öz olarak ifade etmede bunlar, hemen hemen her gün kullanılmalarına rağmen, bazıları rizikolu da olabilirler. Tehlikeleri, onların aşırı basitleştirilmiş genellemeler olmalarıdır. Haliyle rastgele bir durum için kullanılmaya elverişli olmayan klişe bir ifadeyi ölçü almamak ve "bu söz, bu durum için doğru mudur, değil midir?" sorusunu sormak gerekir. Örneğin,

⁸⁶ Bentham, **The Book of Fallacies**, s. 82.

⁸⁷ Bentham, **The Book of Fallacies**, s. 70-71.

⁸⁸ Bentham, **The Book of Fallacies**, s. 35-36.

⁸⁹ Bentham, **The Book of Fallacies**, s. 50-51.

“Merhametten maraz doğar.” atasözü herkesçe bilinir. Bu atasözümüze göre merhamet eden kişi kötülükle karşılık bulur. O halde bu atasözümüze göre merhamet göstermeyelim mi?

“Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma.”

Yukarıdaki atasözü de kendisiyle çelişmekte ve hocaları karalamaktadır.

“Kadın kısmına sır verilmez.”

Bu atasözümüz toplumsal cinsiyet ayrımcılığına değinmiş ve kadınları dedikoducu olarak suçlamıştır. Oysa dedikodu ya da sır tutmayı cinsiyetle değil, kişilikle ilişkiye sokmak daha uygun olacaktır.

Arg. ad Verecudiam yanlışını günlük hayatta özellikle çocuklar arasındaki tartışmalarda daha sık duyarız. Bu özellik çocukların babalarını kendi gözlerinde “her şeyi bilen, asla yanlış yapmayan, saygı, takdir ve hayranlık besledikleri” herkesçe bilinen bir gerçektir.

“ Baba böyle dedi o zaman doğrudur.”

“ Senin bu konu hakkındaki görüşlerine katılmıyorum çünkü en çok okunan köşe yazarı tam aksini söylüyor.”

“Tansu’yu ülkenin başına ben bela ettim, demiş Demirel. Cüneyt Arcayürek’in kitabında yazıyor. “Bekleyen Adam’ın Düşü Gerçekleşen Düşü” adlı kitap. Vaktiyle emanetçi olarak partiyi kendisine teslim etmişti. Cindoruk için de “hasta” demiş Demirel... Adamı Meclis Başkanı yaptık demiş ve tarafsız kalmasından yakınmış... Hem de Oktay Ekşi’nin yazdıklarına hak vererek. Demiş mi dememiş diye mi hiç tereddüt geçirmedi. Çünkü Cüneyt ağabey, böyle bir şey uydurmaz. Belli ki demiş.”⁹⁰

Sabah gazetesi yazarlarımızdan Rauf Tamer’in 2000 yılına ait siyasi gündemi yansıtan bu yazısında, Cüneyt Arcayürek’in kitabının doğruluğunu kayıtsız şartsız kabul etmektedir. Yazar, Arcayürek ile arasındaki samimiyeti ve onun kişiliğini otorite olarak kabul etmiştir. Dolayısıyla belli bir şöhrete sahip kişileri tanımamız

⁹⁰ Tamer, Rauf, “Satır Araları”, **Sabah**, 19.09.2000. [Burada aynı zamanda “Cüneyt Akçayürek doğru söyler; zira o kitabında doğru yazar; söyledikleri doğrudur, çünkü o uydurmaz” şeklinde ispat edilecek olan delil yerine alma (petitio principii) yanlışı da yapılmıştır.]

onları her konuda uzman olarak görmemize sebep olamaz. Haliyle yazarımız burada otorite hatasına düşmüştür.

2. Tartışma anında adı geçen kişinin (X kişisi) tartışılan konu hakkında otorite olmadığı durumlarda düşülen otorite yanlışı:

“Einstein; Tanrı’nın kozmik bir bilince sahip olduğunu söylüyor ve bu doğru kabul edilmelidir!” Burada herkesçe tanınan ve dünyaca ünlü, fiziğin dahisi Einstein’dan bir örnek verilmiştir. Her ne kadar ünlü bir bilim insanı olsa da Einstein’ın uzmanlık alanı ilâhiyat değil fiziktir. Bu konuda Einstein’ın bu ifadesi bağımsız kaynaklarca desteklenmedikçe bu düşünciyi kabul edemeyiz ve güvenemeyiz.

Yıl: 13 Eylül 2015

Program: Tarihin Arka Odası (HABER/TÜRK)

Konu: Murat Bardakçının konuklarından olan Prof. İlber Ortaylı’nın konuk olduğu programda seyircilerden gelen bir tweet üzerine tartışılan Evrim Teorisi ve konuk hocamızın video kayıtlarındaki sözleri:

Prof. Dr.İ. Ortaylı: “Müslümanlar Tevrat’taki sunulan yaratılış teorisini benimseyip Darwinle uğraşmaya kalkmasın! Evrim teorisini Müslümanların reddetmesi tehlikelidir.”

Prof. Dr.İ. Ortaylı: “Diyanetin her dediği tukaka! değil tabii”

Prof.Dr. İ. Ortaylı: “Nefesi verdik, emrettik hücre oldu.” (İlber Ortaylı’nın âyet yorumu) Diyanet’in yorumladığı bu âyetin Darwin’le, Lamarck’la alakası yoktur demek Tevrat’a dayanan bir inanç olup tehlikelidir. Bu işi İslamcılar arasında maalesef anlamayanlar var... Onlar Darwin ile uğraşmayı fuzuli iş görüyor!”

Burada Tarih alanında otorite olan Prof. Dr. İlber Ortaylı, Diyanet İşleri Başkanlığını, Tevrat’ın “yaratılış teorisini” benimsemekle ve Tevrat’ta bulunan bir âyeti savunmakla itham ediyor. Oysa Diyanet İşleri Başkanlığında görüş bildirenler, ilahiyat alanında ihtisas yapmış, problemlere ekip olarak kafa yoran, istişare eden, Kur’ân ve Sünneti, tarihi uygulamaları ve de çağın gerçeklerini ve de ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran uzman kişilerdir. Ortaylı’ya gelince, o bir tarihçidir. Ancak konuşmasını takip ettiğimizde kendisinin bir İlahiyatçı hatta tefsirci gibi âyet

yorumladığını görüyoruz. Böylece o, uzmanlık alanının dışına çıkarak otorite yanlışına düşmektedir.

3. *Belli bir alanda otoriteye sahip olan kişilerin kendi aralarında düşmüş oldukları yanlış ve kişinin uzman olduğu otoriteye dayanarak kendi kendini delil olarak gösterdiği yanlış hali.* Böyle durumlarda uzmanlığına başvurulmuş kişinin yetkili olduğu alandaki konumu veya durumu açık olsa da, yine de uzmanlara bir çağrı yoluyla bir meselenin kararlaştırılıp kararlaştırılmayacağını sorgulayabiliriz. Böylece uzmanlarca henüz kararlaştırılmayan bir sorunun göstergesi, o alandaki uzmanların birbirleriyle hemfikir olmadığını gösterir.⁹¹

1932 yılında alanında uzman olan Albert Einstein ve Ernest Lord Rutherford “Nükleer enerjinin var olup olmayacağı” hakkında ihtilâfa düşmeleri bu konuya örnek gösterilebilir. Dönemin şartları ve mevcut bilgiler göz önüne alındığında hem Einstein’un hem de Rutherford’in iddialarında haklı bulunmuş olabilirler ancak öne sürdükleri argümanlar sonuçta bilimsel olarak desteklenen gerçek ifadelerinden daha fazla spekülasyona sahiptir. Buradan çıkarılması gereken en iyi sonuç, uzmanların gelecek hakkında kendi alanlarında kurulmuş olguların ötesine geçmek istediklerinden, en iyi uzmanların bile bazen yanlışla düştüklerini görebiliriz.”⁹²

Bu konuyla ilgili diğer bir örneği sunmak istiyoruz.

Hawking, “Eğer insanlar önümüzdeki 200 yıl hayatta kalmayı başarır ve uzayda yaşamayı öğrenirse gelecek parlak olacak” dedi. Hawking, “Uzun vadede insanlığın geleceği uzayda olacak. Önümüzdeki 100 yıl içinde dünyayı kasıp kavuracak bir felaketten kurtulmak çok zor olacak. İnsanlık, yumurtalarını tek sepette tutmamalı. Hayatı bir gezegende tüketmemeli! Ümit edelim de sepetlerimizi yüklerken tüm yumurtaları kırmayalım” diyerek düşüncelerini ifade etti. ALS hastalığı nedeniyle vücudunun tamamı felç olan Hawking, açıklamalarını şöyle sürdürdü:

“İnsanlığı bekleyen çok büyük tehlikeler görüyorum. İnsanlık, geçmişte sayısız tehlikeler atlattı. 1963 Küba füze krizi bunlardan biriydi. Bu olaya benzer olayların gelecekte olması çok büyük bir olasılık. Olası krizleri çok iyi tahlil edip

⁹¹ Armstrong/ Fogelin, **Introduction to Informal Logic**, s. 361.

⁹² Armstrong/ Fogelin, **Introduction to Informal Logic**, s. 362.

görüşerek çözmeliyiz. Eğer insanlar önümüzdeki 200 yıl hayatta kalmayı başarır ve uzayda yaşamayı öğrenirse gelecek o zaman parlak olacak. İnsanlık, uzayda güvenli olacak ve yayılacak.”⁹³

Dünyanın gelmiş geçmiş en iyi fizikçilerinden biri olan Prof.Dr. Hawking geçtiğimiz günlerde gündemi değiştirecek açıklamalarda bulunmuştur. Onun alanında uzman, saygı değer ve popüler bir fizik dahisi olduğunu biliyoruz. Ancak yukarıda belirttiğimiz gibi bazen alanında uzman olan kişilerin de kendi otoritelerine dayanarak mantık yanlış yapma ihtimali vardır. Yukarıdaki alıntıyı dikkatli bir şekilde incelediğimizde “1963 Küba füze kriziydi” sözü Hawking’in, uzman bir fizikçiden daha çok dünyaca ünlü “Strateji uzmanı“ gibi algılanmasına yol açmaktadır. Yine dünyaca ünlü fizikçimizin kendi otoritesini kullanarak dünyanın ömrünün 100 yıl olması ve bu 100 yıl içerisinde herhangi bir zamanda felaketler karşısında dünyamızın çok zorlanacağı düşüncesiyle o, mantıksal olarak, öncül sonuç ve iddia ile delil arasındaki bağlantıyı sağlam ve yeterli kurmamaktadır. Haliyle Hawking’in dünyanın sonu hakkındaki son konuşması, gelecek hakkında spekülasyonda bulunma, kısacası yanlış zan hatasına düşme olarak değerlendirilebilir.

4. Uzmanlar da yalan söyleyebilirler. Zira şöhret ve profesyonel ilerleme bazen yalana cüret ettirebilir. Bilim camiası bazen elde edilen verilerin bile bile tahrif edilmesi ve uzmanların kendi otorite oldukları disiplinlerdeki olguları göz göre göre çarpıtmaları veya olgulara aykırı beyanlarda bulunmaları sonucunda mahcup olabilmektedirler.

Bunu şu örnek üzerinden değerlendirmek istiyoruz: Sir Cyril Burt’un zekâ kalıtım çalışması davası değerlendirilip incelenir. Burt bu çalışmayla ebeveynlerinin ve çocuklarının IQ’ları arasında karşılıklı/anlamalı bir ilişkinin önemli olduğunu kanıtlamak istemektedir. Çalışmayı yürüten uzman bu teorisini ispatlamak için doğumlarıyla birlikte ayrılan ve farklı sosyal ortamlarda yetiştirilen ikizlerin özdeş yöntemli çalışmasını anlatır. Onun çalışmasında ikizlerin IQ’su arasında karşılıklı/anlamalı yüksek bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Böylece elde edilen verilerden yola çıkan uzmana göre; IQ’nun önemli ölçüde çevreden ziyade kalıtıma

⁹³ <http://www.hurriyet.com.tr/hawking-gelecekte-umutsuz-> (Erişim Tarihi: 24.03.2016)

bağlı olduğuna inanması için bu verilerin ona güçlü bir neden verdiğinin ispatı olduğunu açıklar.

Dava sonucunda, yürütülen çalışma yöntemi ve elde edilen çalışmaların incelenmesiyle; Burt'un elde ettiği veriler ya da en azından çalışmanın büyük bir kısmını uydurmuş olduğu kararına varılmıştır. Bu çalışmanın düzmece olduğunun anlaşılmasında Burt'u ele veren ipuçlarını yetkililer şöyle sıralamıştır.

İlk olarak, Burt'un elde etmiş olduğu sonuçların (uzman olduğu disiplinde) gerçek olamayacak kadar iyi görünmesi ve doğumlarıyla birlikte ayrılan farklı sosyal çevrede yetişen ikizlerin 50 den fazla olduğunu iddia etmiş olmasıdır. Çalışmayı yürütmek için 50 den fazla ikiz çocuğun elde edilmesinin zor olacağı ve böylesi insanlar (ikizler) nadir olduğundan bu sayı yürüttüğü çalışma için fazla bulunmuştur.

Bir diğer itiraz da onun bulduğunu iddia ettiği karşılıklı/anlamli ilişki verilerinin ziyadesiyle yüksek olmasıdır. Çalışmadaki bu iki madde kuşku uyandırmış ve böylece Burt'un çalışmasının düzmece olduğu kanaatine varılmıştır.⁹⁴

Otoriteye başvurma yanlısını örneklerle daha da açmak istiyoruz.

“Bir hukuk profesörü, vaktiyle, şöyle bir soru sormuştu: Hayat, toplum, toplumsal ilişkiler günden güne değişiyor; oysa İslam'ın hukuk kuralları değişmiyor. Değişen toplumsal ilişkilerin ortaya çıkardığı yeni sorulara, söz konusu değişmeyen kurallar muvacehesinde nasıl cevap verilebilir? İslam'ın hukuk kurallarını değiştirmek elimizde olmadığına göre, yapabileceğimiz bir tek şey kalıyor geriye, o da, toplumun gelişmesini önlemek, toplumu katılaştırmak, dondurmak. Ama bu da elimizde olmadığına göre, yani toplumsal gelişmeyi de önleyemeyeceğimize göre İslam'ın kurallarını nereye koyacağız? Hangisini feda etmemiz gerekiyor: Gelişmeyi mi, nassları mı?”⁹⁵

Yedi Güzel Adam'dan biri olarak tanınan edebiyatçı yazar Rasim Özdenören'in, yukarıdaki ifadesinden, düşünen, çileli insanımızın, İslam'ın değişmez yasalarıyla esnek ve değişebilen toplum yasaları arasına sıkışmış olduğunu görmekteyiz.

⁹⁴ Armstrong/Fogelin, **Introduction to Informal Logic**, s. 362-363.

⁹⁵ Özdenören, **Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler**, s. 59.

Yazar, muhataplarını, “sürekli değişen toplum yasalarından mı yoksa değiştirmemiz mümkün olmayan İslâm hukuk kurallarından mı?!” seçenekleriyle başbaşa bırakarak onları zor bir seçime itmektedir. Toplumlar hayatîyetlerini dini ve toplumsal kurallarla devam ettirmektedir. Din değer üretir ve bu değerler de toplumsal ilişkilere şekil ve düzen verir. Burada edebiyatçı yazarımız Özdenören, İslam hukukunun değişmez yasalarına değinerek sürekli gelişen toplumsal ilerlemenin hızına yetişememesinden yakınmaktadır. Onun, sürekli gelişen toplumsal ilişkiler karşısında İslâm hukukunun durumunu ve konumunu ne kadar bildiği meçhuldür. Haliyle yazar, alanının dışında fikir beyanında bulunmasıyla otoriteye başvurma yanlış işlemiştir.

Otoriteye başvurma yanlışına bir başka örnek de 1990’lı yıllarda Türk Siyasi tarihinde dönemin Başbakanı Ekonomi Profesörü Tansu Çiller ile Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz arasında, katılmış oldukları bir siyasi tartışma programında görülmektedir.

3 Nisan 2017’de aHBR de yayınlanan arşiv kaydı

M. Yılmaz: Bu kadar aldatmaca olur. Kırık plak gibi aynı şeyi ezberlemiş söylüyor Sayın Başbakan.

T. Çiller: Biraz nazik konuşsanız.

M. Yılmaz: Borçlandırılmış devlet. Benim söylediğim şudur. Bakın soru sordum cevap veremedi. Bir buçuk katrilyon... bir buçuk katrilyonun karşılığında... Ne yatırım yapmış? diyorum. Bu devlete ne yapmış, bana gösterebilirsin! Desin ki ben şu barajı yaptım. Desin ki, şu termik santrali yaptım. Desin ki ben Türkiye çapında şu çalışmayı yaptım!

T. Çiller: 14 tane havaalanı...

M. Yılmaz: Sayın havaalanlarını merak ediyorum. Hangi hava alanları!? Size verilen o bilgiler yanlış.

T. Çiller: Aman efendim.

M. Yılmaz: Dünkü gibi mahcup olursunuz. Efendim soru sordum cevap veremedi. 1 havaalanı dedi, cevabı orada, sayınlar.

T. Çiller: Aman efendim...

M. Yılmaz: Orada oturanlar bir öğrensinler hangi havaalanıymış orası..

T. Çiller: Konya havaalanının terminal binası ve tesislerinin.....

M. Yılmaz: Mahcup oluyorum; Türkiye böyle bir başbakana müstehak değil. Bir buçuk katrilyonun hesabını soruyorum. Karşılığında stol tipi⁹⁶ havaalanları diyor onları biz yaptık o saydıkları sadece havaalanlarının açılışıdır. Bir tane başlayıp bitirdikleri yatırım yoktur..... Meclise bir bütçe getirdiler 1996 bütçesi 2.7 katrilyonluk bir bütçedir. 2.3 katrilyon geliri var, 400 trilyon açığı var, 96 için getirdikleri bütçe tahmini bile 400 trilyon açık veriyor.

T. Çiller: Faiz dışı bir bütçe. Faiz dışı.

M. Yılmaz: Faiz dışı diye bir bütçe mi var dünyada?

T. Çiller: Efendim nasıl olmaz?

M. Yılmaz: Faiz dışı diye...

T. Çiller: Afedersiniz Sayın Yılmaz ben İktisadın 1. sınıfında bunu öğretim.

M. Yılmaz: Siz herhalde Filoloji’de öğrendiniz onu.

T. Çiller: Efendim...

M. Yılmaz: Arkasından 5 Nisan paketi gelmiştir. Bugün o pakete rağmen Türkiye’de enflasyon yüzde 90’ın üzerindedir. Türkiye geçen sene Cumhuriyet tarihinin hem enflasyon rekorunu hem ekonomik küçülme rekorunu kırmıştır sayelerinde. Uzman oldukları ekonomiyi çok iyi yönetmişlerdir.

T. Çiller: Kaçıp da bırakıp gittiğiniz krizdir.

Bu örnekte iki siyasi liderin Türkiye ekonomisinin nereye gittiği, söz verilen ve yapılan yatırımların seyri, bütçe hesapları ve çok yüksek enflasyon oranı üzerinde şiddetli tartışmaların yaşandığı görülüyor.

Tansu Çiller, Türk siyasi tarihinde ilk kadın Başbakan unvanına sahiptir. Başbakan olmadan önce Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi bölümü mezunu ve Connecticut Doktorasına sahip olup 1973’de Doçent, 1983 yılında profesörlüğe hak

⁹⁶ Kısa mesafeli iniş kalkış yapabilen uçakların kullandığı havaalanları.

kazanmış, başta Boğaziçi Üniversitesi olmak üzere pek çok üniversitede çalışmalar yürütmüş Türk Ekonomisttir.

Mesut Yılmaz 48. 53. 55 Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Başbakanı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat mezunu. 1972–74 arasında Almanya Köln Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi Yüksek Lisans mezunudur.

Yukarıdaki tartışmayı incelediğimizde Ekonomi alanında bir Profesör olan Tansu Çiller'in siyasi arenada çok başarılı olmadığını görmekteyiz. Zira Ekonomi alanında kendisinin öğrencisi sayılan Mesut Yılmaz'a karşı hükümetin yürütmüş olduğu ekonomi politikasının nasıl işlediğini bir türlü anlatamamaktadır.

Mesut Yılmaz, Çiller hükümetinin yanlış ekonomi yürüttüğünü ve Cumhuriyet tarihinde o güne kadar rekoru kırılmamış bir enflasyon açığı olduğunu hararetle bir şekilde anlatmaktadır; belki de haklıdır ancak yanlış yaptığı bir şey var ki ekonomiyi kendisinden çok daha iyi bilen bir uzmana karşı "Faiz dışı diye bir bütçe mi var dünyada?" diyerek açık bir şekilde otorite yanlısına başvurmaktadır.

Melis ve Deniz, kürtağın doğurduğu ahlâk sorunları üzerine tartışmaktadırlar:

Melis: "Dünyaya kadın gözüyle bakmayı bilmiyorlar. Eğer öyle baksalar kürtağ ahlâki olarak kabul edilebilir bir durumdur. Sonuçta bir kadının kendi vücudu üzerinde söz sahibi olma hakkı su götürmez bir gerçektir."

Deniz: "Bu sözlerini şiddetle kınıyorum ve bu olumsuz fikrine kesinlikle katılmıyorum. Dr. John Theodor'ın dediğine göre kürtağ, özel durumlar dışında, her zaman ahlâki olarak yanlıştır. Haklı olmalı, sonuçta kendi alanında çok saygın bir bilim insanı."

Melis: "Dr. Theodor da kimmiş, hiç duymadım adını?"

Deniz: "Soğuk-elektron mikroskopisi konusunda yaptığı araştırmalarla Kimya dalında Nobel Ödülü'nü alan adam."

Melis: "Anlıyorum. Peki, ahlâk konusunda herhangi bir uzmanlığı var mı?"

Deniz: "Ahlâk konusunda uzmanlığı olup olmadığını bilmiyorum ama alanında otorite ve dünyaca tanınan ünlü bir bilim adamı; bu bile ona güvenmem için yeterli kanıttır."

Yukarıda Melis ve Deniz arasında geçen kürtajla ilgili ilginç diyalogda bir kimyacının ya da başka bir uzmanlık alanına sahip olan bir bilim insanının kendi alanı dışarısında yaptığı açıklamalar uzmanlık değeri taşımaz, Nobel Ödülü almış da olsa, yeryüzünde yeni bir kıta da keşfetmiş olsa bu gerçeği değiştiremez. Dolayısıyla Deniz, Dr. Theodor'a olan hayranlığı sebebiyle her şeyi bildiğini düşünüp ona hayranlık besleyerek göz göre göre otorite hatasına başvurmaktadır.⁹⁷ Zira Dr. Theodor kimya alanında uzmandır, jinekoloji veya ahlâk felsefesi alanında değil. Bu nedenle kürtajın ahlâki açıdan doğruluğu veya yanlışlığı konusundaki fikirleri bağlayıcı değildir.

Aşağıdaki diyalogda Ertuğrul ve Rüzgâr'ın, Stalin hakkında yaptıkları tartışma yer almaktadır.

Ertuğrul: "Stalin'i, dünyadaki gelmiş geçmiş en iyi liderler arasında görmene inanmıyorum! Adam bildiğin katil, milyonlarca masum insanın kanına girdi, Sovyet ekonomisini süründürdü, pek çok insanı korku içerisinde bıraktı ve tüm Doğu Avrupa'da ve Kafkaslarda etkili olacak vahşi kurumları kurdu."

Rüzgâr: "Bunlar senin kendi düşüncelerin oysa yazarlar senin gibi düşünmüyor. Diğer yandan elimde Stalin'in tüm Rusya halkının iyiliği için var gücüyle çalıştığını çabaladığını anlatan akıcı bir roman var. Milyonlarca masumun katliyle itham ettiğin Stalin'in kurmuş olduğu düzeni ayakta tutmak ve masum yoldaşları korumak için gece gündüz durmadan çalıştığını anlatıyor. Ayrıca öldürülen milyonların devletin hain düşmanları olduğunu ve ortadan kaldırılması gerektiğini ayrıntılarıyla ortaya seriyor. Bu kitap Stalin'in devlet politikasını titizlikle anlatıyor bu yüzden doğru olmalı."

Burada aktarılan, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin egemen olduğu yıllarda, halkına çektirmiş olduğu açlık, yokluk, sürgün ve ölümlerle şöhret bulmuş bir despot üzerine yapılan konuşmadır. Rüzgâr'ın Stalin'e duyduğu hayranlığı ile şaşkına dönen Ertuğrul, Stalin'in egemenlik kurduğu, uluslara kan kusturduğu,

⁹⁷ Deniz'in bu cümlelerini "popüler olana başvurma" yanlışı açısından da değerlendirebiliriz.

milyonlarca insanı canından ve malından ettiği, insanlar üzerinde korku Cumhuriyeti kurduğu, üstüne üstlük ekonomiyi batırdığını söyler. Rüzgâr ise Ertuğrul'un bu sözlerinin kendi düşüncesi olduğunu, Stalin hakkında okumuş olduğu "Parlayan Güneş" adlı bir romanda onun bir kahraman olduğunu; yapmış olduğu katliamların, ölümlerin vatanını ayakta tutmak için yürütmüş olduğu bir politikadan kaynaklandığını dile getirmektedir. Haliyle Rüzgâr, Ertuğrul'un Stalin hakkında ileri sürmüş olduğu iddialara ciddi bir tarih kitabı yerine romanı kanıt olarak göstermesi otorite yanlısı olmaktadır.

Şimdi de Engin ve Sinan'ın 'Evrim' üzerine yapmış oldukları tartışmayı incelemek istiyoruz.

Engin: "Evrim diye bir şey yok ve evrimin doğruluğuna da inanmıyorum. Zira Adnan Oktar Hocamız "Evrim Aldatmacası" adlı kitabında evrimin kendisiyle nasıl çeliştiğini baştan aşağıya sıralıyor.

Sinan: "Hımmm hani şu televizyon ekranında güzel kızların ve yakışıklı erkeklerin konuk olduğu ve birbirlerine "Maşallah Hocam", "İnşallah Hocam" gibi iltifata boğan Adnan Oktar mı? Açıkçası herhangi bir kitabı olup olmadığından haberim yok yalnızca internette evrim/din hakkında birkaç videodan tanıyorum kendisini ve hiç dikkatimi çekmemişti. Ne üzerine araştırma yapıyor Adnan Hoca?"

Engin: "Aslında o bir bilim insanı değil. Sadece kendisini İslam'a adanmış ve İslâm için kalemiyle evrim saçmalıklarına savaş açmış bir mücahittir. İyi de konu onun uzmanlık alanı değil şimdi evren sadece tesadüfler..."

Sinan: "Allah Allah, çok şaşırdım. Ekranda gördüğüm kadarıyla sürekli evrim hakkında görüşlerini beyan ediyordu. Hani konuşmalarını dikkate alarak en azından bir Doğa Bilimci ya da Biyolog olduğunu düşündüm. Ne mezunu peki, bu kadar konuşabildiğine göre iyi bir yerden Biyoloji diploması olması gerekir, değil mi?"

Engin: "Şey, Güzel Sanatlar Fakültesi'nden mezun olmalı öyle açıklamıştı bir röportajında. Arkadaşım konu o değil, madem biz maymunlardan geldik, neden hâlâ..."

Sinan: "Peki, ille de Biyoloji lisansına sahip olması şart değildir. En azından yüksek lisans ya da doktorasını Evrimsel Biyoloji alanında yapmış olabilir. Eğer bu konuya çok ilgi duyuyor ve yeterince başarılıysa, bazı ön koşulları sağlayarak bu alanda ilmî çalışma yapılabilir diye biliyorum."

Engin: "Hayır, evrim hakkında ne yüksek lisans ne de doktora sahip. Ama evrim hakkında çok bilgilidir zaten şu an burada önemli olan lisans ya da doktora değil, DNA gibi mükemmel bir molekül..."

Sinan: "O halde bu adamın, Evrimsel Biyoloji konusunda bir enstitüde araştırması ya da fahri doktorası vardır. Yani düzenli olarak araştırmalar yapıp makaleler yayımlıyorsa, bu kadar konuşmasının arkasındaki dayanak anlaşılabilir."

Engin: "O saydığın meziyetlerin hiçbirine sahip değil ve evrimle ilgili hiçbir araştırması ya da makalesi de yok ve dikkat ediyorum sürekli sözümü kesip konuyu saptırıyorsun, şimdi söyle bakalım bu ara geçiş türlerini..."

Sinan: "Anlıyorum, biyoloji konusunda lisansı yok, yüksek lisans ya da doktorası da yok. Diyelim ki tamam, peki konu hakkında elle tutulur gözle görülür araştırması var mı? O da yok. Hiçbir makalesi yok. Diğer yanda ise yüzlerce üniversiteden, on binlerce bilim adamı, onlarca yılını sadece ve sadece evrim'in küçük parçalarını çözmek için harcıyor; lisans, yüksek lisans, doktora yapıyor, ömürleri boyunca onlarca makale yazıp, çok başarılı bilimsel dergilerde yayımlıyor ve bunlar sayesinde bilime katkıda bulunmaya çalışıyorlar ki, herhangi bir şekilde yol alamıyorlar. Sen ise bunca emeğin karşısında konu hakkında hiçbir eğitimi olmayan, sıradan bir adamın hatta Güzel Sanatlar mezunu olan birisinin düşüncelerini nasıl bilimsel bir tartışma konusu hakkında gündeme getirebiliyorsun şaşırdım doğrusu ve inan ki bu tavrını emeğe ve bilime saygısızlık olarak düşündüm."

Engin: "Allah aşkına Sinan, amma abartıyorsun ne fark edecek ki! Hocamız çok güzel işler yapıyor. Adnan Bey çok güzel konuşuyor maşallah, önemli olan o! Ne yapacaksın doktora, lisans ya da araştırmayı? Boş işler onlar."

Yukarıdaki uzun diyalogu okuduğumuzda Sinan'ın, eğitim ve akademik çalışmanın önemini kavrayamamış olan Engin'e çok açık ve güzel bir şekilde ders verdiğini görmekteyiz. Zira Adnan Hoca her ne kadar güzel konuşmalar ve kitaplar

yazmış olsa da evrim ile alakalı herhangi bir akademik düzeyde eğitim almış biri değildir. Bu sebepten Adnan Hocayı kendimize kaynak gösteremeyiz. Engin, Adnan Hocaya olan hayranlığından dolayı otorite hatasına başvurmaktadır.

Senarist, gazeteci ve oyuncu olan Gülse Birsel'in oruç hakkındaki fetvasının mantıksal tutarlılığını incelemek için sosyal medyada tıklanma rekoru kıran paylaşımına aşağıda yer vereceğiz.

Şekil 7: Otorite Hatasına Başvurma

– Oruçluyken saçınızı yaptırabilirsiniz, ne alakası var yahu?

– Krem sürmek orucu bozmaz tabii ki.

– Dudağınızı yaladığınızda da oruç bozulmaz.

– Diş fırçalamak orucu bozmaz. Lütfen fırçalayınız.

– Parfüm kokusu duymak orucu bozmaz, niye bozsun yav?

Ama bak mesela:
İftira etmek, yalan, hırsızlık, rüşvet, birilerini hedef göstermek, toplum içinde ikilik, ayrılık yaratmak, insanlara aşağılayıcı isim takmak, küfretmek, hak yemek, kalp kırmak, kadın dövme filan var ya...

Bunlar sadece orucu değil, her şeyi bozar!
Bilginiz olsun.
Gülse Birsal

Yukarıdaki paylaşımda görüldüğü üzere herkesçe bilinen ve sevilen Gülse Birsal'in oruç hakkındaki fetvası yer almaktadır. Gülse Hanım'ın ifade ettiği sözler (özellikle son kısmı) gâyet doğrudur ancak biz yazının doğruluğu ve yanlışlığını incelemiyoruz. Yukarıda yer alan oruç hakkındaki sözleri söylemeye Gülse Birsal'in ne kadar yetkisi var onu inceleyeceğiz. Güzel oyuncumuz gazetecilik yanında aynı zamanda senaristlik de yapmaktadır. Toplumu bilgilendirme ve yönlendirme adına Ramazan ayı için yaptığı bu güzel paylaşım gazeteciler tarafından değil de İlahiyatçılar tarafından yapılsa daha doğru, etkili ve inandırıcı olurdu. Dolayısıyla Gülse Birsal oyuncu, gazeteci ve senarist gibi davranmak yerine, alanı olmayan bir konuda bir İlahiyatçı gibi davranarak otorite yanlışlığı yapmıştır.

Bu anlatılandan, otoritelere başvurmanın her zaman gayr-ı mantıkî olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Zira kendi özel yetki alanında kabul görmüş bir otoriteye

müracaat etmek büyük önem taşır ve bununla uygun deliller kurulur. Fakat bir otoriteye, onun özel yetki alanı dışındaki bir mesele hakkında başvurulmuşsa, bu başvuru ile *arg. ad verecundiam* yanlış işlenmiş olur. Örneğin, din üzerine delil getirmede tartışmacı, biyoloji alanında büyük otorite olan Darwin'in görüşlerine başvurursa, bu başvuru yanlıştır. Yine meşhur bir general askeri alanda uzman olabilir, fakat bu durum onu eğitim, ekonomi ve ahlâk alanında da zorunlu olarak otorite kılmaz. Yine iyi bir film yıldızı, filmde yüklendiği karakteri canlandırmayı başarma hususunda otorite olabilir, ama en iyi sigara seçiminde veya sağlıklı olma yollarını göstermede olmayabilir. Reklamcıların bu tür yanlışlara sıkça düştükleri görülür.⁹⁸

⁹⁸ Emiroğlu, İbrahim, **Klasik Mantığa Giriş**, s. 288.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KABA KUVVETE BAŞVURMA

İnsanoğlunun varlığındaki temel ilke olarak değerlendirdiğimiz güç arzusu; insanların daha fazla güç istemeleri, bu uğurda zamanlarının büyük bir kısmını harcamaları ve bazen yaşamlarını hiçe sayarak kendilerine hedef seçtikleri amaçları elde etmeye çalıştıkları güç veya **kuvvet** isteğidir. Bu amaçları; dünya yönetme hırsı, iktidar olma arzusu, savaş kazanma isteği veya herhangi bir ilgi alanında girilen rekabette üstün gelme gibi örneklendirebiliriz.

Bu bölümde biz kuvvetin\gücün ne anlama geldiğini, gücün çeşitlerini, kullanım alanlarını açıklayıp bu kaba kuvvete başvurma yanlısının ne şekilde yapıldığını örnekleriyle inceleyip bir genel değerlendirmesini yapacağız.

Latince *Argumentum ad baculum* olarak adlandırılan Kaba Kuvvete Başvurma Yanlışı'nı tanımamız bize günlük hayatta, ebeveyn-evlat, karı-koca, öğrenci-hoca, amir-memur, işçi-işveren, usta-çırak hatta ulusların birbiriyle olan ilişkilerini anlamada ve bunların değerlendirilmesinde bize güç katacaktır. Zira bu ilişkilerin yer yer makul ve mantıksal bir zeminde değil de hissî düzeyde, delil getirme ve makul gerekçeler sıralanacağına kuvvet tehdidine dayandığını, resmi dairelerde veya iş yerlerinde ise **mobbing** yani psikolojik baskıya dönüştüğünü göreceğiz. Haliyle bu tip yanlısın kuruluş amacını ve işleyişini bilmek, günlük, sosyal, pratik, siyasi hatta dini olay ve işleyişleri değerlendirmede, onları mantıksal açıdan tartmada bizi avantajlı konuma çıkartacaktır. Aile tartışmalarında, sosyal medyada, bazı televizyon programlarında, siyasi tartışmalarda, özellikle ülkeler arası ekonomik, siyasi ve askeri boy ölçüşmelerde zaten bu yanlışa çok da yabancı değilizdir. Bunu, uluslararası güvenlik antlaşmalarını hatırlatmada, ülkelerin deniz ve hava sahalarını ihlâlâ yaklaşma durumlarında ve savaş arefesinde daha kaba formuyla görüp yer yer kaygılanmakta hatta korkmaktayız.

Günümüzde sık sık duyduğumuz hatta çoğu zaman karşılaştığımız ve üzerine akademik çalışmalar yapılan mobbing kavramının da sözkonusu ettiğimiz kaba kuvvete başvurma yanlışı ile yakından ilişkili olduğunu düşünmekteyiz. Bu ilişkisinden dolayı mobbing üzerinde durmamız, konumuzun daha rahat anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Sosyal bir sorun olarak görülen bu kavramın,

sanayileşme ile birlikte yaygınlık kazandığını görürüz. Zira 18. ve 19. yüzyılda dünyada hızla gelişen sanayileşme ve ekonomik yapı ile çağımız insanların yaşam koşulları, sosyal, psikolojik yapıları değişmiş ve bunu gelişen teknoloji ve ilerleyen sanayileşmenin getirmiş olduğu refah seviyesi ve yaşam standartları hayatı kolaylaştırırken aynı zamanda beraberinde yaşamı olumsuz yönde etkileyen sosyo-psikolojik sorunları getirmiştir. Gelişen sanayi ve yeni ekonomik sistemle kadın ve erkek eşitliğine dayalı yaşam biçimi ortaya çıkmış ve iş hayatında erkekler kadar kadınlar da söz sahibi olmuş; geleneksel aile yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Modernite stres dolu günlük meşgale ve koşuşturmalar akabinde canazlığı, tahammülsüzlüğü, görünüş egemenliğini ve rekabeti kamçılammış, bu da fiziki şiddetten ziyade psikolojik şiddete kapı aralamıştır.

Korkutma, yıldırma, bezdirme, baskı altına alma gibi anlamlara gelen “**mobbing**”, artık günümüzde yaygın olarak bilinmektedir. “Psikolojik taciz” de diyebileceğimiz bu kavram, hem sanayi dönemi çalışanlarının hem de günümüz insanının karşılaştığı önemli sorundur.⁹⁹ Leyman’ın tanımlamasıyla mobbing “bir psiko-terördür ve nedeni, düşünce ve inanç ayrılığından tutun da, kıskançlık ve cinsiyet ayrımına kadar her türlü faktör olabilir.”¹⁰⁰

Günümüzde “mobbing”in, bir veya birkaç kişi tarafından, diğer kişi veya kişilere, sistemli bir biçimde düşmanca ve ahlâk dışı uygulamalarla ortaya çıkan şiddetli psikolojik veya psiko-terör olduğu vurgulanmaktadır. Günlük hayatımızın büyük bir kısmının geçtiği işyerlerinde duygusal taciz, sistemli bir şekilde yürütülürse bu psikolojik savaşa dönüşmekte ve bu savaşın kurbanların çoğu da çareyi maalesef işten ayrılmakta bulmaktadırlar.

Mobbing’in çıkış sebebine değinecek olursak; Mobbingin ortaya çıkmasındaki en temel sebep “iktidar”dır. Büyülü kavram diye vasfedeceğimiz iktidarın cinsiyeti yoktur. Kadın ve erkek ayrımı yapmaz, zira iktidar için tek temel mesele; gücünün ve devamlılığının sağlanmasıdır. Foucault; “Modern toplumlarda tahakkümün alttan alta sessizce işlediğinden bahseder ve iktidarın bedene fiziksel bir

⁹⁹ Koçak, Orhan ve Nihal Hayran, “Çalışma Hayatında Kadına Yönelik Taciz (Mobbing): Kocaeli-Körfez İlçesi Örneği”, **Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri**, 23-25 Haziran 2011, s. 1109.

¹⁰⁰ Torun, Ehlinaz, “**Üniversite (Yüksek Öğretim) ve Mobbing**,” Adli Bilimciler Derneği, TOBB Etü Hukuk Fakültesi, Mobbinge Mücadele Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri, 2011, s.1-14.

acı çektirmekten çok, bedenın eğitilmesi ve disipline edilmesinden yana olduğunu” söyler.¹⁰¹ İktidar için ön planda olan şey “itaat”tır. İktidar, varlığını, gücünü, kutsallığını ve kalıcılığını itaatten alır. İtaatin sürekliliği ise kurumlarda bulunan otoriter-hiyerarşik yapıyla sağlanabilir.

Şimdi, kaba kuvvete başvurma yanlışına hazırlık olması babından önce kuvvet ve kuvvet/güç çeşitleri üzerinde durmak istiyoruz. Bunu yaparken fiziksel güç ve kaba şiddeti değil sözlü şiddeti işleyeceğiz. Zira incelemeye çalıştığımız bu yanlışı, tehdit gücünün fiziksel şiddet içermediği ancak sözlü şiddetin gelmiş olduğu son durumdur. Bu yanlışı da diğer incelediğimiz üç yanlışı gibi tartışmanın ana konusuyla ilgisi olmayan konuların konuya dâhil edilmesinden kaynaklanan bir yanlışı türüdür.

4.1. KUVVET/ GÜÇ

Güç kavramı hayatın başlangıcından günümüze kadar insanoğlunun yaşam evrelerinin her döneminde kilit rol oynamıştır. Haliyle güç, kişilerin yaşamlarını yönlendirmede önemli rol oynamaktadır.

Güç, herhangi bir şeyi ya da bir şeyin özelliklerini, niteliklerini, hareketini ve mekânsal ilişkilerini etkileyen eylem, faaliyet ya da enerjidir. Güç; eylemin, hareketin, değişimin, faaliyetin nedeni olan şeydir. Yine güç, eylemi ortaya çıkartan, hareketi, oluşu, yok oluşu sağlayan kudrettir. Sonuçta kuvvet, meydana getirdiği değişikliklerle ölçülen hareket ettirici güçtür.¹⁰² Güç/kuvvet, sosyal ilişki içerisinde bulunan bir aktörün hangi temele dayanırsa dayansın, karşı koymayla yüz yüze kalsa bile, istediğini rahat bir şekilde yapabilme konumunda olma durumunu, dirayetini ifade eder.

4.2. KUVVET\ GÜÇ ÇEŞİTLERİ

Kişilerin amaçlarına ulaşmak için onlara yardımcı olan güç kaynaklarını şu şekilde sıralayabiliriz.

4.2.1. Yasal Güç:

Bu, kaynağını kişisel haklar ve görevlerden alan güçtür. Bireylerin bilgi ve becerilerinin, içinde bulundukları konumlarının çevreleriyle iletişim kurmalarında onları güçlü kılacağı tartışılmaz. Güç sahibi birey, karşıdaki bireylerden bir takım

¹⁰¹ Torun, **Üniversite (Yüksek Öğretim) ve Mobbing**, s.8.

¹⁰² Cevizci Ahmet, **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, Engin Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2002, s. 641.

taleplerde bulunurken, bazı davranışları sergilemelerini isterken, bu kişilerin çoğu zaman bu güç karşısında boyun eğen ve itaat edici bir tavır sergiledikleri görülür. Örgütlerde, belli bir kademede yer alan kişiler arasında gelişen ilişki biçimini yasal güce örnek göstermek mümkündür.

Yasal gücün toplumsal rollerle de ilişkili olduğunu belirtmek gerekir. Toplumsal değerlerin etkisiyle aile içerisinde anne ve babalık rollerine yüklenen rol gereği ebeveyn, çocukları üzerinde güce sahiptir. Bu nedenle anne ve baba, örneğin çocuklarının eve giriş saatlerini sınırlayabilir.¹⁰³

4.2.2. Uzmanlık Gücü:

Belirli alanlarda özel bilgi, beceri veya donanımları olan kişiler, bu niteliklerinden dolayı ayrı bir dirayete haliyle güçlü bir ikna yeteneğine sahip olurlar. Güvenilirliği yüksek olarak kabul edilen uzman kişiler, karşısındaki bireyi iki önemli şekilde etkiler. İlkinde öğretmen, psikolog, vaiz gibi meslek grubundaki uzmanların yaptığı gibi karşılarındaki insanların davranışlarını değiştirmeye yönelik bilgi birikimler ile etki altına almaları söz konusu olur. Bir diğer yolu ise, karşılarındaki bireylerin elde etmek istedikleri bilgiyi onlara sunarak ve istekleri doğrultusunda hareket ederek onları etkilemeye çalışırlar. Birey bu gücü uzman olduğu alan dışında kullanmaya çalıştığında, (ikinci bölümde gördüğümüz) otorite hatası ortaya çıkmış olur.

4.2.3. Bilgi ve Teknoloji Gücü

Bireylerin sahip oldukları bilgi sayesinde baskı oluşturarak diğer kişiler veya muhataplar üzerinde etkili olmalarını sağlayan bir güç biçimidir.

4.2.4. Psiko-Sosyal Güç

Gücün ortaya çıkmasında etkili olan bir başka sebep de psiko-sosyal faktörlerdir. Bu faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan eşitsizlik hem kişisel, hem de toplumsal boyutta güç yapısının etkilenmesine sebep olurlar. Bireylerin kendilerine ait karakteristik özellikleri, onları yönlendirmeye, yönetmeye, buyurgan tavır sergilemeye ve liderlik etmeye yönlendirir. Bazı kişiler ise itaat etmeye, emir almaya

¹⁰³ Kaypakoğlu, Serdar, **Kişilerarası Cinsiyet Farklılıkları Güç ve Çatışma**, Derin Yayınları, İstanbul, 2008, s. 165.

daha yatkındır. Bu güç, mobbing uygulamaya ve üzerinde durduğumuz kaba kuvvete başvurma yanlısını işlemeye gayet açıktır.

4.2.5. Sosyo-Ekonomik Güç

Gücün ortaya çıkması ve şekillenmesinde, etkili olan diğer bir unsur sosyo ekonomik güçtür. Sosyal ve ekonomik sebeplerden kaynaklanan eşitsizlik, kişiler arasında ve toplumsal yapılar arasında olmak üzere iki şekilde ortaya çıkar. Her iki şekilde de düzeni sağlamaya yönelik olarak bir hiyerarşik yapı oluşur. Bunun sonucunda güçlü olan, hiyerarşik yapının en zirvesinde yer alırken, güç farklılıkları ekonomik ve siyasal alanda kendini gösterir.

4.2.6. Ödüllendirici ve/veya Cezalandırıcı Güç

Bu güç türünde önemli olan, bireylerin belli bir davranışa uyma nedeniyle elde edecekleri yarar, uymama durumunda ise uğrayacakları zarardır. Başka bir ifade ile bireyleri ödüllendirerek onlara yarar sağlayacak olan kişiler, bu bireyler üzerinde güç sahibi olur. Buna benzer olarak cezalandırma yetkisini/gücünü elinde bulunduranlar yapılan hata veya kusurlardan dolayı diğer kişileri cezalandırabiliyorsa caydırıcı bir güce sahip olduğu anlamına gelir.

4.2.7. Zorlayıcı Güç

Zorlayıcı güç, astın hata yapması durumunda lider olan kişinin kendisini cezalandırma yetkisinin olduğu yönündeki algısından kaynaklanan bir güç türüdür. Yasal ve zorlayıcı gücü ifade eden güç kaynakları, gücü elinde bulunduran bireyin, karşısındaki kişi ya da kişilerin davranışlarını belirleme, yönlendirme ve kontrol altında tutma kabiliyetini etkiler. Bilgi, referans, uzmanlık gibi diğer güç kaynaklarında ise, etkileşim durumunda bulunan hedef kitle, kendi rızasıyla işbirliği yapmaya rıza gösterir. Fiziki zorlama araçlarının uygulanması, ceza tehdidiyle iş yaptırma ve korkuya bağlı olarak ortaya çıkan güç türü, zorlayıcı güçtür. Yapılması istenen şeylere uyulmaması nedeniyle karşılaşılabilecek yaptırımlardan veya zararlardan kaçınmak amacıyla kişiler bu güce boyun eğmeyi kabul ederler. Bu güç türünde, fiziki güç kullanımı, silah kullanma veya anne ve babaların çocuklarını erken yatağa göndermelerinden, askeriyede emir komuta zinciri ve trafikte ışık ihlali yapan bir şoföre trafik polisinin yazacağı cezaya kadar farklı türlerde cezalar uygulanabilir.

4.2.8. Siyasal Güç

“Siyasal etkenlerin güç kavramının ortaya çıkmasında etkili olmasını sağlayan temel faktör güç ve rıza arasındaki ilişkidir.”¹⁰⁴ Burada güç hükmedebilme yetkisine sahip olan yöneticilere ait olurken, iktidara meşrutiyyet sağlayan ve yasal otorite olarak gücü uygulamasına imkân veren, rıza gösterenlerin boyun eğmesidir. Ayrıca söz konusu bu güç yasallık ile ilişkilendirilmektedir.

4.2.9. Fiziksel Güç

Kadın ve erkek rol ve güç konusunda tarihsel süreç içerisinde toplumsal alanda farklı rollere sahip olmuşlardır. Erkeklerin tarihsel sürecin her evrelerinde güçlü olmaları istenirken kadınlar için tam tersi bir anlayış savunulmuştur. Bu sebeple fiziksel gücün bir güç kaynağı olarak ortaya çıkışında toplumsal şartlandırmalar önemli rol oynamaktadır. Erkek, sahip olduğu bedensel veya fiziksel güç ile daha caydırıcı olabilmekte ve kadın üzerinde kendi iradesini kabul ettirebilmektedir. Bu tür güç, üzerinde durduğumuz yanı sıra çok fazla kullanılmaya müsait değildir. Fiziksel güçle birlikte erkek kadına aldığı ev, araba, giysi, pırlanta ve benzeri ödüllendirmelerle kadını kendi gücüne bağımlı hale getirebilmektedir.

4.2.10. Referans Gücü

Kişinin kendi referans grubunda kendi kişisel özellik ve zevklerine uyum sağlayan ve kendisiyle özdeşleştirdiği kişi veya kişilerden etkilenmesi söz konusudur. Referans gücüne en iyi örnek, bir ürünün satışının kolaylaştırılması için reklamlarda geniş kesimlerce tanınan veya sevilen kişilerin kullanılması gösterilebilir. Bu güç, mantıkta, popüler olana başvurma yönünde çokça kullanılır.¹⁰⁵

4.3. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ KAVRAMI

Kaba kuvvete başvurma yönünü özellikle uluslararası ilişkilerde yaşanan sınır ihlalleri ya da devletlerarası önem arz eden konularda yaşanan diplomasi krizlerinde görmemiz mümkündür. Uluslararası ilişkilerde sert, yumuşak ve akıllı olmak üzere üç güç kullanımıyla karşılaşırız.

¹⁰⁴ Bu Güç/Kuvvet Çeşitleri Hakkında Geniş Bilgi İçin Bkz. Karataş, Nergiz, **Televizyon Dizilerinde Gücün Temsili**, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, say: 2, 2013, s.78-86.

¹⁰⁵ Popüler olana başvurma yönü için bkz. Warburton, Nigel, **A’dan Z’ye Düşünmek**, Çev: Sevda Çalışkan, Dost Kitabevi, Ankara, 2006, s. 101.

a. Sert Güç: Zor kullanmak, fiili müdahale ve mukabelede bulunmak gibi davranışlar sert gücü tanımlayan eylemlerdir. Askerlerin yaptıkları fiil buna örnek gösterilebilir.

b. Yumuşak Güç: Uluslararası alanda istediği hedeflere kaba güç kullanarak ulaşmak yerine diğer aktörlere ikna yoluyla ulaşma anlayışını uygulayan güç çeşididir.¹⁰⁶

c. Akıllı Güç: Modern zamanımızda güç kullanımının farklı olarak yani daha rasyonel, etkili ve yumuşak biçimde uygulanmasıdır. Akıllı gücü kullanan lider kişi başarıya odaklanır. O, asıl hedefe ulaşmak için bazı küçük hedeflerden vazgeçebilir veya onları öteleyebilir. Yine bu gücü kullanan kişi diğer aktörlerle iyi ilişkiler kurar, korkutmaktan çok siyasi hamlelerle söz konusu aktörleri ikna etmeye çalışarak başarı için elindeki tüm imkânları sonuna kadar kullanır.

4.4. KABA KUVVETE BAŞVURMA (ARG. AD BACULUM)

Ad Baculum Latince “sopaya başvurma” anlamındadır. Delil olarak bu, birisine bir neticeyi kabul ettirmek için kaba kuvvete veya kuvvet tehdidine başvurulduğunda işlenen bir yanlış türüdür.¹⁰⁷ Kaba kuvvete başvurma, kişinin sağlam delil sunma ve kuvvetli muhakeme ile fikrini kabul ettirme yerine, bu fikrini karşı tarafa kabul ettirmede gözünü korkutma veya gözdağı verme yollarını araştırmasıdır. Böyle bir delilde, konuyla ilgili uygun, makul bir delil getirme ve rasyonel bir çaba içerisinde bulunmanın yerini kaba kuvvet almaktadır.

Dr. Johnson, Berkeley’in sübjektif idealizmini anlayamadığı için, maddi âlemin varlığını ispat etmek amacıyla apaçık duyulara başvurarak, elindeki bastonu yere vurmuş ve "Bunu, bu maddeyi nasıl inkâr edebilirsin?!" diye mukâbelede bulunmuştur. Bu delil, tartışılan konuya uygun düşmemektedir. Çünkü Berkeley’in inkâr ettiği şey, Johnson’un bastonu ile ispat etmek istediği şey değildir. Yine, “Zenon hareketi reddediyor” diyerek Diogenes’in ayağa kalkıp birkaç adım gidip-

¹⁰⁶ Sağlam, Zeliha, **Güç Kavramı ve Orta Doğu’da Değişen Dengeler Üzerine Güç Okuması**, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2014, s. 5.

¹⁰⁷ Brody, “Logical Terms”, **The Encyclopedia of Philosophy**, C. V, s. 64; Barker, Stephen F., **The Elements of Logic**, 192-193; Copi, Irving M., **Introduction to Logic**, London, 1969, s. 60; Baum, Robert, **Logic**, s.494.

gelmesi de buna örnektir. Aslında Zenon'un karşı çıktığı, duyular düzeyindeki değil, akıl düzeyindeki harekettir.¹⁰⁸

Argumentum ad baculum, kaba kuvveti bir ikna aracı olarak kullanmaktadır ve kaba güce başvurmadan tartışmaları kazanamayacak olan insanların başvurduğu bir yöntemdir.¹⁰⁹ Bu yanlış “gerekçeleriniz kazanmanıza yetmiyorsa, o zaman elinize değneği almalısınız.” düşüncesini ilke edinip taktik olarak kullanır.

Ad baculum yanlış, yukarıda da belirttiğimiz gibi, tartışma esnasında tarafların birbirlerine konuyla ilgili kanıt sunma yerine tehdit/kaba kuvveti ikna aracı olarak kullanma esasına dayanır. Bu yanlış, özellikle uluslararası antlaşmalar müzakere edilirken veya birbirlerine komşu ülkelerin sınır olduğu milletlerde gerginlik anlarında etkileyici askeri manevralar yapılırken başvurulur. Böyle bir davranışa başvurma komşu ülkenin daha uysal olması için tasarlamış olmakla birlikte tam tersi bir durum için de söz konusu olabilir.¹¹⁰ Olayın sonucunu, çoğunlukla, tehdit unsurunu kullanan ülkenin sahip olduğu güç belirler.

Kaba kuvvete başvurma yanlış genellikle tartışılan konuyu ispat etmek için delil getirme yerine daha kolay kolay ve kestirme bir yola başvuru olan yöntemdir. Ancak bu tür bir faaliyet, tartışılan konuyla alakası olmadığından, tarafların dikkatlerini çekmiş olsa da, tehdidin kullanımı aslında bir delil sunma değil aksine mantığı terk etme olacaktır. Aşağıda ağırlıkla sosyal ve siyasi konularla ilgili sunacağımız çok sayıda örnek bu yanlışın mahiyetini ve bozuk işleyişini izah etmeye yeterli olacaktır.

6 Nisan 2017 tarihinde Türkiye de Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini içeren 18 yeni anayasa maddesini oylayacağı referandum hazırlığının devam ettiği süreçte Cumhuriyet Halk Partisi'nden (CHP) kamuoyuna birbiri ardında ilginç ifadeler duyuruldu. Bunlardan en dikkat çekici olanları Konya Milletvekili Hüseyin Bozkurt'un 2 Nisan 2017'de yapmış olduğu açıklama ile Cumhuriyet Halk Partisi eski genel başkan Deniz Baykal'ın 3 Nisan 2017'de İstanbul'un Maltepe ilçesinde ‘Tek Adam Referandumunu Değerlendiriyor’ adlı yürüttüğü “Hayır” propagandasında kamuoyuna canlı yayın aracılığıyla duyuruldu. aHBR Sabah Ajansı

¹⁰⁸ Emiroğlu, **Mantık Yanlışları**, s. 183.

¹⁰⁹ Pirie, **Girdiğiniz Her Tartışmayı Kazanmanın Yolları**, s. 18.

¹¹⁰ Little, W. Winson/ Wilson W. Harold/ Moore, W. Edgar, **Applied Logic**, Cambridge 1995, s. 20.

programı ve Halk Tv haber arşivinde yayınlanan bu çarpıcı ifadeler aşağıda yer almaktadır:

16 Nisan halkoylaması ile ilgili aşağıda yer alan haberinin mantıksal tutarlılığını inceleyeceğiz.

Tarih: 2 Nisan 2017’de aHBR de yayınlanan arşiv kaydı;

“Hüseyin Bozkurt (Konya Milletvekili): De ki evet çıktı. Kimse heveslenmesin.... Biz yine Samsun’dan başlarız, Amasya’ya gideriz. Buradan Sivas’a gideriz, Ankara’ya geliriz. Buradan İnönü’ye Sakarya’ya, Dumlupınar’a... Sizi İzmir’e kadar kovalamazsak anamızdan emdiğimiz süt helâl olmasın. Sizi de sizin yedi göbek sülalenizi de bütün emperyalistleri de yine İzmir’den denize dökeriz.”

Tarih: 3 Nisan 2017 de Halk Tv ‘Tek Adam Referandumunu Değerlendiriyor’

Deniz Baykal (Antalya Milletvekili : “Hayır çıkarsa 9 Eylül 1922’de İzmir’de düşmanı denize dökmüş gibi o sevinci yaşayacağız.”

Referanduma sayılı günler kala 'hayır' cephesindeki CHP'den art arda ilginç mesajlar geliyor. Söylemleri 'denize dökmek' üzerine kuran CHP'liler iki tercih için de benzer tehditler savuruyor. Maltepe'deki Türkan Saylan Kültür Merkezi'nde düzenlenen programa katılan CHP Antalya Milletvekili Deniz Baykal, "Hayır çıkarsa düşmanı denize dökmüş gibi sevineceğiz" dedi. CHP Konya Milletvekili Hüsnü Bozkurt ise "Evet çıkarsa hepinizi denize dökeriz" tehditlerini savurdu.

Burada, 16 Nisan Halk oylamasına sayılı günler kala Türk siyasi arenasında yer alan sıcak gündeme damgasını vuran en çarpıcı örneklerden sadece birine yer verdik. Seçim sırasında parti taraflarının birbirleri hakkında yapmış oldukları propagandalara az çok şahit olmuşuzdur ancak halk oylamasında sadece “evet” ve “hayır” cephesi olduğundan ve konusu itibari ile ülke gündemini çok ilgilendirmesinden dolayı siyasetçilerimizden ilginç cümleler duymaktayız.

Cumhuriyet Halk Partisi eski genel başkanı Deniz Baykal’ın halkoylaması sonucunda “hayır” çıktığı zamanki ruh hallerini tasvir ederken adeta tarihten feyz alarak “evet” cephesini işgalci kuvvetlere benzeterek “evet” cephesine karşı deyimi yerindeyse aba altında sopa göstererek; “ayağınızı denk alın; oylamada “evet”

çıkarsa vay halinize!” mesajını vermiş, böylece delil yerine kaba kuvvete başvurma yanlışına düşmüştür.

Eski genel başkan Deniz Baykal’ın ardından Konya Milletvekili Hüsni Bozkurt ise *tehdit* içeren cümlesini Deniz Baykal gibi dallandırıp budaklandırmadan doğrudan “Evet çıkarsa hepinizi denize dökeriz!” diyerek kamuoyuna duyurmaktan çekinmemiştir. Böylece o da 9 Eylül 1922 ruhunu siyaset adına tehditkâr söylemine malzeme yaparak aynı yanlışı daha açık şekilde işlemiştir.

Uluslararası ilişkilerde, diplomasi krizinde kaba kuvvete başvurma yanlışıyla sıkça karşılaştığımızı yukarıda belirtmiştik. Burada, dünya gündemini etkileyen ve sıcaklığını hala koruyan Arabistan, BAE, Mısır ve Bahrey’in Katar’a karşı almış oldukları diplomatik tavrı mantıksal açıdan değerlendirmek istiyoruz.

“Bilindiği üzere Katar dünyanın en zengin Arap ülkelerinin başında gelip güney batı Asya’da yer alır ve yarım ada şeklinde coğrafi yapıya sahip bir ülkedir. 2017 Haziran ayı başında başta Arabistan olmak üzere altı Arap devletinin Katar’a ambargo uygulamasıyla Katar krizi dünya gündeminde yerini aldı. Çıkan krizin ardından Suudi Arabistan, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn Haziran ayından bu yana diplomatik ilişkileri kestikleri Katar’a 13 maddelik bir talep listesi iletti. Kabul edilmesi için Katar’a 10 gün süre verilen listede İran’la ilişkilerin kesilmesi ve Türkiye’nin Katar’daki askeri varlığının sonlandırılması gibi taleplerde bulunuluyordu. Katar’a iletilen talepler şu şekilde sıralanıyordu:

1. İran’la diplomatik ilişkileri kes ve İran’daki ofislerini kapat. İran Devrim Muhafızları üyelerini Katar’dan gönder. İran’la askeri işbirliğini sonlandır. İran’la ticarete ABD yaptırımlarına uy.

2. Müslüman Kardeşler, DEAŞ, El Kaide ve Lübnan Hizbullah’ı gibi ‘terörist organizasyonlarla’ ilişkisini bitir. Resmi olarak bu yapıları terörist ilan et.

3. Al Jazeera’yi ve bağlantılı istasyonlarını kapat.

4. Arabi 21, Rassd, Al Arabiya Al-Jadeed ve Middle East Eye’da dâhil olmak üzere direkt veya dolaylı yoldan Katar fonlu olan medya kuruluşlarını kapat.

5. Türkiye’nin Katar’daki askeri varlığını derhal iptal et. Katar toprağında Türkiye’yle askeri işbirliğini bitir.

6. Suudi Arabistan, BAE, Mısır, Bahreyn, ABD, Kanada ve diğer ülkeler tarafından terörist olarak görülen kişiler, gruplar ve organizasyonlara her türlü yardımı kes.

7. Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn tarafından aranan teröristleri teslim et. Mal varlıklarını dondur. Hareketleri ve finansal durumları ile ilgili istenen bilgileri paylaş.

8. Başka ülkelerin içişlerine karışmayı kes. Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn vatandaşlarına Katar vatandaşlığı verme. Katar vatandaşlığı bulunanların kendi ülkelerinin yasalarını ihlal etmeleri durumunda pasaportlarını iptal et.

9. Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn'deki muhalif gruplarla tüm ilişkileri kes. Katar'ın bu gruplarla önceki ilişkileri ve bu gruplara sunduğu desteğin tüm belgelerini teslim et.

10. Katar'ın politikaları nedeniyle son yıllarda yaşanan can ve mal kayıpları için tazminat öde. (Tazminat miktarı daha sonra Katar'la birlikte belirlenecek.)

11. Askeri, politik, sosyal ve ekonomik olarak diğer Körfez ve Arap ülkeleriyle 2014'te Suudi Arabistan'da belirlenen çizgiye gel.

12. Tüm talepler Katar'a ulaştıktan sonra 10 gün içerisinde kabul edilmezse, talep listesi geçersiz olacaktır. Bu doküman, Katar'ın talepleri kabul etmemesi durumunda ülkelerin ne yapacağını açıklamaz.

13. Taleplerin kabulünden sonra ilk yıl için aylık denetimlere razı ol. İkinci yılda her çeyrekte, takip eden 10 yılda ise yıllık denetimleri kabul et.¹¹¹

Yukarıda paylaştığımız Katar ve Arap devletleri arasındaki 13 maddelik ambargo listesinin teker teker titizlikle incelenmesi uluslararası alanda ve Devletler Hukuku'nda önem arz eder ancak bizi bu maddelerin mantıksal açıdan incelenmesi ilgilendirecektir.

¹¹¹ <http://www.haber7.com/dunya/haber/2362234-iste-katara-sart-kosulan-13-madde-turkiye-ile>
(Erişim Tarihi: 03.12.2017)

Maddeleri bir bir incelediğimizde Katar'ın, Arap devletlerince diplomatik, ekonomik, iletişim, ulaşım, askeri ve sosyal alanda bir çıkmaza itilmek istendiği sonucunu çıkartıyoruz.

Arap devletleri tarafından bakmadığımız zaman Katarın da kendileri gibi bağımsız, zengin ve kendi kendini yönetebilme yeteneğine sahip, dünyada vatandaşlarına refah seviyesi yüksek yaşam standardı sunan nadir ülkelerden birisi olduğunu görürüz. Ancak 4 Arap devletin birleşmesiyle oluşturulan 13 maddelik yasak listesi Katar'ın bağımsız devlet olma özelliğine gölge düşürmektedir. Yukarıda yer alan listeyi göz önüne alarak diyebiliriz ki 4 büyük Arap devleti, bu maddeleri hakedecek gerekçeleri veya argümanları ortaya koymadan, arkalarına aldıkları global güçlerle Katar'a karşı kuvvete, korku ve sindirmeye dayalı bir tehdit gücü kullanmaktadır.

Gelişen iletişim ağlarıyla sosyal medya hayatımızın olmazsa olmazları listesinde yerini almıştır. Haliyle gündeme konu olan olayları, özel günleri, sosyal olayları, haberleri hatta yaşamı kolaylaştıracak her şeyi sosyal medyada bulmamız mümkün hale gelmiştir. Bu olumlu yönü yanı sıra sosyal medyada da güya yumuşak tarzda, terbiye edilmiş, kılıf geçirilmiş tehdit içeren kuvvet gösterileriyle sıkça karşılaşırız.

Aşağıda vereceğimiz örnekte haftalık mizah dergisi olan Penguen'in 9 Ekim 2014 tarihli kapak sayfası Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın din dersi ile ilgili yaptığı bir konuşmayı mizah ile eleştirerek hedef kitlesine ulaştırmaya çalışmıştır.

Şekil 8: Penguen Mizah Dergisi, Kaba Kuvvete Başvurma Yanlışı

Karikatürü incelediğimizde polis sorgusu altında iki lise öğrencisi görmekteyiz. Öğrencilerin işledikleri kabahatten değil de polis memuru karşısında olmaktan dolayı korktukları her hallerinden belli olmaktadır.

Sorguya çeken polis memurunun sorusuna karşı gençlerin, “Dinci derse gelmedi. Ders boştu polis amca!” sözüyle Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın zorunlu din dersinin kaldırılmasıyla ilgili iddia ettiği yoruma cevabın mizah yoluyla geldiğini anlamaktayız.

Polis memurunun belinde asılı olan silahıyla, ışık üzerinden dik ve sert bir şekilde yönelttiği sorular karşısında ürkmüş ve korkmuş tavırlarıyla korka korka cevap veren gençlerin göstermiş oldukları tutum onları, polis memurunun kullandığı güç kaynaklı hatalı bir çıkarıma sevketmiştir.

“1996 seçimlerinde Türkiye’nin merkez sağ partilerinden olan Anavatan ve Doğru Yol Partileri seçim sonunda Refah Yol Partisinin gerisinde kalmışlardır. Mecliste üç parti yer almaktaydı. İlk sırada Refah Yol, ikinci Doğru Yol Partisi ve en son olarak da Anavatan Partisi vardı. Haliyle hükümet kurmak için koalisyon gerekiyordu.

Hükümet kurma çalışmalarına başlayan Refah Yol genel başkanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan, Doğru Yol Partisi ve Anavatan Partisi liderleriyle görüşmeye başlamıştı. Ancak bu süreçte parti liderleri Tansu Çiller ve Mesut Yılmaz koalisyon kurmaya hiç de niyetli değillerdi. İşte tam bu süreçte Türk Basın ve Türk siyasi tarihinin daha önce görmüş olmadığı bir olay yaşandı.

Refah Yol yönetimiyle koalisyon istemeyen; ama o güne kadar susan Berna Hanım’ın ağzından, “Mesut, bu koalisyon olursa ben boşanırım” sözü çıktı. Yılmaz, bir şey demedi. Yılmaz, şimdi Berna Hanım’ın bu sözlerini hatırladı, “Şaka, bana böyle sözler söyler mi canım” dedi.

‘Hanımların ‘Boşa Berna Pankartı’

Ama Berna Hanım gülerek, “Bu sözlerimi Ertuğrul Özkök’e sen söyledin. O da yazdı.” dedi.

Bunun üzerine DYP’li bir grup kadın evimizin önünde, ‘Boşa Berna’ diye pankart açtı” anımsatması yapınca o da söylemiş olduğu sözleri kabullendi. Berna Hanım bu sözleri neden söylediğini de şöyle açıkladı: “Bu koalisyon olacaksa demek ki onca yıldır tanıdığım Mesut bu değilmiş, başka biriymiş, diye düşündüm.”¹¹²

Ayrıntılarıyla verdiğimiz, “Refah Yol ile evlenirsen seni boşarım, Mesut” başlıklı haberini, değerlendirmek istiyoruz.

Doğru Yol ve Anavatan partileri hükümet kurup kurmamayı düşündüğü süreçte Anavatan Parti lideri Mesut Yılmaz’ın eşi Berna Yılmaz’ın “Mesut, Refah Yol ile hükümet kurarsa onu boşarım!” sözüyle dikkatleri üzerine çekmeyi başarmış ki bu slogan sokağa taşmış, Refah Yol ile hükümet kurulmasını istemeyen diğer parti üyeleri sokaklarda “Boşa Berna” diye eylem düzenlemiştir.

¹¹² <http://www.hurriyet.com.tr/onunla-evlenirsen-bosaniriz-8347792> (Erişim Tarihi: 02.05.2016)

Berna Yılmaz'ın tehdit niteliğindeki uyarısı, Mesut Yılmaz ile olan evliliğinin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulacak hükümeti ile alakasız olmakla birlikte Berna Hanım'ın hükümet kurmaya çalışan siyasilerin atlatmaya çalıştıkları bu zor süreçte anlamsız sözlerle siyasi hayata müdahale etmesi ve Anavatan partisi liderini köşeye sıkıştırması kaba kuvvet yanlısının en açık örneklerindendir. Çünkü Berna Hanım'ın yaptığı açıklamada, iddia ile delil arasındaki bağlantı sağlam ve yeterli değildir dolayısıyla bunun mantıksal bir geçerliliği yoktur.

Tarihimizin geçmiş dönemlerinde özellikle Anayurt olan Orta Asya'da köklü bir askeri geleneğin sürdürüldüğü bilinmektedir. Osmanlı kültür ve medeniyetini incelediğimizde sefer ve harp esnasında mehterhanesi, saltanat sancaklarının altında durup, nevbet vururdu. Mehterler, harp meydanlarında gece karanlığında devamlı çalar ve aynı zamanda da “yektir Allah!” diye bağırırlardı. Öyle ki harp esnasında atla oluşturulmuş mehterler, İbn-i Haldun'un da dediği gibi, İslamiyet'e uzun ömür ve dinamizm veren bir Türk anlayışıydı.¹¹³ Harp esnasında, padişahın veya seraskerin yanında durup, harp boyunca askerin cesaretini arttırmak ve düşmana dehşet vermek için davulları çalarlardı.

Osmanlı da mehter takımının sefer ve harp esnasında saltanat sancağı altında sürekli çalınması harp sırasındaki düşman askerilerini psikolojik olarak etki altına almayı hedeflemiştir.

Harp zamanında kılıçlarla birlikte müziğin gücünü de kullanmayı akıl eden Osmanlı devleti mehteran tarafından çalınan davullarla “dinleyin, biz gelmeden sesimiz geliyor, vaktiniz varken kaçın...” denilmek istenerek, düşmana davul sesleri ve gür sesli erkeklerin naralarıyla korku salınmış, onlara gözdağı vermiştir. Bu askeri strateji bir bakıma kuvvet gösterisinde bulunmaya örnek olabilir.

Son zamanlarda birçok işyerinde karşılaşılan olaylardan biri olan mobbing uygulamasına ve psikolojik güc kullanımına, ünlü bir çiftin İstanbul-Almanya arası seyahat eden business yolcuları arasında çıkan bir haberlerini örnek olarak vermek istiyoruz.

¹¹³ Ögel, Bahaeddin, **Türk Kültür Tarihine Giriş**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, C. VIII, s. 5.

Ay TV'nin haberine göre, Gülsen Uymaz ile televizyonda haber programı sunan gazeteci eşi Musa Uymaz'ın, Almanya-İstanbul-Ankara aktarmalı uçaktaki rahat tavırları bazı yolcuları rahatsız etti. Uçağın business bölümünde seyahat eden Uymaz çifti, ayakkabılarını çıkararak abartılı bir şekilde öndeki koltuğa dayadılar. Bu diğer yolcuların tepkisine yol açtı. İddiaya göre, Almanya-İstanbul arasında seyahat eden bazı business yolcuları, rica etmelerine rağmen, Uymaz çifti bu tavırlarından vazgeçmedi. Bunun üzerine rahatsız olan yolcular durumu kabin amirine bildirdiler.

Kabin amiri bayan görevli, Uymaz çiftini ayakkabılarını giymeleri ve abartılı şekilde uzanarak hem öndeki, hem de yandaki yolcuları rahatsız etmemeleri konusunda uyardı. Musa Uymaz'ın, kabin görevlisini, "İstediğim gibi otururum. Bak bu senin son yolculuğun olacak. Çünkü bir daha uçamayacaksın" diyerek görevden aldirmekle tehdit ettiği ileri sürüldü.

Görüldüğü gibi Musa Uymaz'ın kabin memuruna "İstediğim gibi otururum. Bak bu senin son yolculuğun olacak. Çünkü bir daha uçamayacaksın" diyerek görevden aldirmekle tehdit etmesi, görevi başındaki memuru korkutması, hostesin görevine yönelik bir kusur veya eleştiri unsuru bulunmamasına rağmen kaba kuvvete başvurma yanlısını içermektedir. Burada yolculara rahatsızlık veren ve huzur ortamını bozan Uymaz çiftidir ve işi gereği, yolculuk sırasında asayiş korumaya çalışan da kabin memurudur.

Çağımızda gelişen teknoloji ile internetin ve bilgisayarın olmadığı ev yok denecek kadar azdır. Dünyanın bir ucundaki haberi, akıllı telefonlar sayesinde çektiğimiz fotoğraflar ve videolarla paylaşıp dünyaya anında duyurabiliriz. İnternetin tüm dünyaya kazandırdığı sosyal medya ağları aracılığıyla her şeyi duyabilir, yazabilir ve paylaşabiliriz.

Ülkemizde gündemi değiştirecek yeni yasalar ya da köşe yazarlarımızın o anda önem arz eden mühim konularda yazmış olduğu köşe yazıları ve yaptıkları yorumlar hakkında karikatür dergileri eleştiri amaçlı çizimler yapabilmekte. Bazen bu çizim ve yorumlarda kantarın topuzu kaçmakta, kuvvet tehdidinde bulunulmakta ve kaba kuvvete başvurma yanlısı işlenebilmektedir. Aşağıda paylaşmış olacağımız

karikatür sosyal medyada demokrasi hakkında yazılmış bir köşe yazısını eleştirmek amaçlı çizilmiştir. Biz bu karikatürün mantıksal tutarlılığını inceleyeceğiz.

Şekil 9: Kaba Kuvvete Başvurma Hatası

12 Nisan 2010 tarihli *Mizah* dergisinde yayımlanan İzel Rozental'in kaleminden bir karikatür yukarıda yer almaktadır.

Karikatürü incelediğimizde kravatlı modern erkek imajı verilmiş bir kişi olarak çizilen Demokratör'ü, demokrasinin kendisi ya da demokrasiyi savunmak amaçlı yazı yazmaya hazırlanan bir köşe yazarı olarak algılayabiliriz.

Karikatürle ilgili iki farklı yorum yapabiliriz. İlki Demokratör'ün "nerde ulan demokrasi düşmanları!" diyerek elindeki kalemi silah gibi tutan çizgi film kahramanı 'kaptan mağara adamı' gibi kullanmaya her an hazır mış gibi duruş şekliyle tehditkâr bir tavır sergiliyor olmasıdır. Bir diğer yorum ise kalemi keskin kalemşör bir köşe yazarı olup savunduğu dünya görüşünden farklı siyasi görüşe sahip kitleyi keskin kalemiyle dövmeye hazır bir tavır içinde tehdit savuran bir köşe yazarı olmasıdır.

Karikatürde yansıyan tepkiyi ve verilmek istenen mesajı okumakta zorlanmıyoruz. Zira o gayet başarılıdır. Ancak o, tarz ve şekil olarak paradoksal bir düşünceye de sevketmektedir. Çünkü vermiş olduğu mesaj demokrasinin anlamıyla ters düşmektedir. Demokratör isimli karikatür "Nerde ulan demokrasi düşmanları" sözü ve elindeki sopasıyla belli bir kitleye sopa göstere göstere demokrasi aramayı amaç edinmiş olması kaba kuvvete başvurma yanlısıdır.

Kuvvet tehdidiyle, mobbing uygulaması, kısacası üzerinde durduğumuz yanlışla hayatımızın birçok alanında karşılaşmamız mümkündür. Şu diyalogda bunun bir örneğini görmekteyiz.

Erol: Eyvahhh! Aşırı hız yaptığımız için trafik polisi arkamıza takıldı. Ehliyet ve ruhsat da yok. Ne yapacağız şimdi Işıl?

Işıl: Sen arabayı polisin dediği yere çek ve polis geldiğinde sakın karışma!

Erol: Neden?

Işıl: Sen bana bırak! Bakan çocuğuyum ben.

Trafik polisi: Ehliyet ve ruhsat lütfen!

Işıl: Ehliyet ve ruhsat yok memur bey.

Trafik polisi: Arabayı bağlayacağız o zaman, inin lütfen!

Işıl: Memur bey ehliyet ve ruhsat yok ama karşınızda bakan çocuğu var. Siz şimdi arabayı bağlarsınız tamam, anlıyorum ama yarın sizin de maaşınız bağlanabilir. İyi düşünün derim!

Trafik memuru aşırı hız yapan ve gerekli evrakları yanında bulundurmayan gençlere cezasını kesmek için görevini icra etmeye çalıştığı sırada bakan çocuğu olduğunu iddia eden Işıl adındaki kişi, kusurlu olduğunu itiraf edip durumu kabulleneceği yerde polis memuruna görevinden uzaklaştırılacağı tehdidinde bulunarak ona psikolojik baskı yapmaktadır. Vatandaşlık görevini, sorumluluğunu tam anlamıyla kavrayamamış bu insanlar suçlarını kabul edecekleri yerde ailesine halkın takdiriyle verilmiş bir gücü sırf kendi çıkarları için vatana hizmet eden memura ‘görevinden uzaklaştırılırsın’ tehdidiyle psikolojik baskı uygulayıp o kişiyi iş yapamaz hale getirebilirler. Bu tür tehdit veya baskı altında kalanlar ise genelde ikilemde kalmaktadır. Bir yanda tehdit veya baskının doğurmuş olduğu kaygı veya korku, diğer yandan görevini yapmanın sorumluluğu. Burada ikinci yolu seçmek etik ve mantık açısından doğru ve tutarlı bir davranış olacaktır.

Şekil 10: Tehdit Yoluyla Kaba kuvvete Başvurma Hatası

Karikatürde hanım müşterinin yemek yemek için bir restoranda, yanına hizmet vermek amacıyla gelen garsonla kısa bir konuşması yer almaktadır. Yanına gelen garsona ‘bana bak benim siparişlerimi çabuk getirmelisin, kocam, bu lokantanın ortaklarından, ona göre!’ sözüyle hanımefendi garsona aba altından sopa göstermiştir.

Bu sözün altında, garsona “ayağını denk al! ben senin patronunum hizmetinde yanlış veya bir eksik görürsem kovulursun” mesajı yatmaktadır.

Hanımefendinin, garsona karşı göstermiş olduğu bu tavrın iş ahlâkı ve görgü kuralları arasında yeri yoktur. Açıkça tehdit edip karşılığında titiz bir hizmet beklemesi açıkça kaba kuvvete başvurma yanlışını içermektedir.

Aşağıda, dönemin bağımsız milletvekili olan Kamer Genç’in TBMM’de geçen tartışmasını kaba kuvvete başvurma yanlışını açısından incelemek istiyoruz.

“*Kamer Genç (Devamla)* - Efendim, birileri başlarını örtüyor ama gidip bir başka cumhurbaşkanlarının koluna giriyorlar. Birileri başlarını örtüyorlar ama gidip de Yunanistan Başbakanına kendisini öptürüyorlar. Ben anlamıyorum. Benim bir anlayış biçimim?

Metin Kaşıkçıoğlu (Düzce) - Sen anlamazsın!

Kamer Genç (Devamla) - Ben anlamadım arkadaşlar. Böyle bir şey olur mu yani?

Mustafa Elitaş (Kayseri) - Anlasan şaşırırdık zaten!

Kamer Genç (Devamla) - Siz zannediyorsunuz ki bugünler hep böyle gider. Bugünlerin sonu sizin için felakettir, onu bilesiniz. Halkının hakkını sormayan insanların sonu hiçbir zaman selamet değildir.

Şimdi bana laf atabilirsiniz, ben bir tek kişiyim, bağımsızım, ama ben halkın sözüyüm, halkın sesiyim. Onu bilmenizi istiyorum. (AK Parti sıralarından gürültüler)¹¹⁴

4 Haziran 2008’de Hürriyet com internet gazetesinde “Mecliste Muthiş Diyaloglar” adlı habere göz attığımızda Kamer Genç konuşmasında isim vermeden birileri başörtülü ama “Yunan Başbakanına kendisini öptürüyor ya da başka Cumhurbaşkanlarının kollarına girerek...” diye eleştiriyor ve akabinde mecliste diğer vekillerde cevap vermekte geç kalmıyor. Diğer milletvekillerinin sözlerine yetişemeyen Genç, söz konusu kişiyi eleştirmekten vazgeçip “Siz zannediyorsunuz ki bugünler hep böyle gider. Bugünlerin sonu sizin için felakettir, onu bilesiniz. Halkının hakkını sormayan insanların sonu hiçbir zaman selamet değildir!” sözleriyle vekilleri tehdit ediyor.

Kamer Genç’in konuşma sırasında takındığı tavır; delil, öncül ve sonuç ilişkisi arasındaki mantıksal tutarlılık açısından zayıftır. Özetle Genç, sözlerinin tartışmaya sebebiyet vermesiyle düşmüş olduğu zor durumdan kendini kurtarmak için meclistekilere aba altından sopa göstererek ‘siz böyle gideceğini zannediyorsunuz ama yakın zamanda nasılsa darbe olur’ imasında bulunarak onları tehdit etmiştir.

Burada, 24 Nisan 1915 tarihindeki Ermeni Tehciri sırasındaki tavırlarıyla yakın tarihe damgasını vurmuş olan; iyi bir asker ve nişancı ancak fitratından ötürü fevri, öfkeli ve zalim kişiliğiyle bilinen Yakup Cemil hakkında dilden dile gezen bir hikâyeye yer verip onu *ad baculum* yanlışı açısından değerlendirmek istiyoruz.

“Yakub Cemil son adamlarını, ünü bütün imparatorluğa yayılmış ve günümüze kadar da gelmiş olan Sinop Zindanları’ndan devşirir. Hepsi birbirinden belalı, hepsi birbirinden tehlikeli iki bin adam. “Berberler bir adım öne çıksın” der. Ve komutlar komutları izler: “1 leşi, 2 leşi, 3 leşi, 4 leşi, 14 leşi olan bir adım öne

¹¹⁴ <http://www.hurriyet.com.tr/iste-mecliste-yasanan-muthis-diyaloglar-9094970>
10.05.2015)

(Erişim Tarihi:

çıksın.” Sonunda bir kişi kalır hem berber olan hem de 14 leşi bulunan, yani 14 cinayeti olan, yani 14 adam öldüren. Yakub Cemil 14 leşli berberi şöyle bir süzer tepeden tırnağa ve sonra “Getir bir sandalye ve beni tıraş et, seni özel berberim tayin ettim” der. Berberin gözü kanlı, Yakub Cemil’in gözü kara. Usturanın sapı katilin elinde, ağzı Yakub Cemil’in gırtlığında. Ölümle liderlik arasındaki süre saniyeden de kısa. 14 leşli özel berber Yakub Cemil’in yüzünü sabunlamakta, 2 bin kanlı katil sahneyi izlemeye ve Yakub Cemil sandalyede ayak ayaküstüne atmış tütününü tütürmede. O sandalyenin üstünde, o usturanın ucunda ve o 2 bin kanlı katilin huzurunda liderlik sınanmakta, daha doğrusu insanlara liderlik dersi vermekte.”¹¹⁵

Bu hikâyede Yakub Cemil’in gözü karalığı, yiğitliği ifade edilmeye çalışılmıştır. Cemil’in 14 leşli özel bir berber olan mahkûmun eline 2 bin katilin önünde keskin usturayı verip önüne kendisini tıraş etmesi için oturmasında onun gözü karalığından kaynaklanan sert bir tutum gizlidir. O sandalyede tıraş olmak için oturan adamın, 14 leşi olan kanlı bir katilden daha sert, kararlı, acımasız ve lider ruhuna sahip biri olduğunu gösterir. Burada olayın bizi ilgilendiren yönü, bu hareketiyle Yakub Cemil’in kendisini izleyen mahkûmlara karşı verdiği veya sergilediği tutumdur: O burada, “Kellesini bir psikopata bile uzatma güç ve cesaretini gösteren ben, hapisanedeki gücümü ve egemenliğimi kabul etmeyi ezerim!” mesajıyla kaba kuvvete başvurma yanlısına malzeme olmaktadır.

Ahmet Vardar’ın, 2000’li yıllarda Sabah gazetesinde yayımlanmış olan köşe yazısından aldığımız şu alıntıyı mantıksal tutarlılığı açısından incelemek istiyoruz.

“Konuyu fazla açmak istemiyorum ama damarıma basılırsa hepsini tek tek açıkla. Şu anda özellikle trafik kazalarının bol olduğu Gelibolu’ya ambulans tahsis edilmesi benim için en önemlisi... Gerisini gerekirse tekrar yazarım.”¹¹⁶

Yazar, okurlarıyla paylaştığı bu yazısında kendisinin üzerine fazla gelinmemesi gerektiği uyarısında bulunmuş aksi takdirde konuyla ilgili bildiği ne varsa hepsini bir bir anlatacağı yolunda muhataplarını tehdit etmiştir. Ancak onun için şu an önemli tek şeyin Gelibolu’ya ambulans tahsis edilmesi olduğu vurgusunu yapmaktadır.

¹¹⁵ <https://foyuk.wordpress.com/category/tanzimat-sonrasi-osmanli/page/2/> (Erişim Tarihi: 10.09.2017).

¹¹⁶ Vardar, Ahmet, “Bu Ülkede Ambulanslarda Partilere Göre mi Dağıtılıyor?”, **Sabah**, 15.08.2000.

Aslında Vardar, isim vermeden muhatap olduğu kişi ya da kurumlara üstü kapalı yapmış olduğu tehdit göndermesiyle amacına ulaşmayı hedeflemektedir. Eğer istediği talepler yerine gelmezse ismini vermediği kişi ya da kurumu deşifre edeceği imasında bulunmakta, ambulansı güzelliikle tahsis etmezlerse onu kuvvet tehdidinde bulunarak alacağı güvenini yansıtmak istediği anlaşılmaktadır.

“Yanlış yoldasınız. Amacınız Kadirizmi çökertmekse ikinizin yaşının toplamından fazla yeğeni vardır Kadir'in.”¹¹⁷

Burada Pakize Suda'nın 12 Haziran 2009'da Hürriyet gazetesinde yayımlanan köşe yazısı yer almaktadır. Yazarımız haftalık köşesinde konuyla ilgili muhataplarına seslenmektedir. Hepimizin bildiği üzere Kadir İnanır Türk sinemasının en iyi jönlerinden birisidir. İnanır Türk sinemasının en yakışıklı ve en profesyonel oyuncusu olmanın yanında kendine ait kurallarıyla da (Kadirizm) tanınmaktadır.

Suda, günümüz sinema camiasının Kadirizm kurallarını yıkmaya çalışanlara köşesinden cevap vermiştir. Ancak yazarımız muhataplarına bu kuralın yıkılmasının yanlışlığını anlatacağı yerde ve söz konusu kişilerin neden yanlış yaptıklarını sağlam delillerle anlatmak yerine onlara Kadir İnanır'ın yeğenlerinin sayısııyla gözdağı vermeye çalışmaktadır.

Böylece Suda, isim vermeden Kadirizmi yıkmaya ya da eleştirmeye çalışan kişileri İnanır'ın sahip olduğu yeğen sayısııyla tehdit etmiştir. Bu, kaba kuvvete başvurma yanlışına verilecek en güzel örneklerdendir.

Osmanlı devletinin 10. padişahı ve İslam âleminin 39. Halifesi olan Kanuni Sultan Süleyman, Fransa'da moda olmaya başlayan dansı bir mektupla 100 yıl boyunca yasaklamıştır. Sultan Süleyman'ın Fransa üzerindeki etkisi sadece siyasi ve ekonomik değildir, sosyal alanda da müessirdir.

“ Ey Fransa Kralı Fransuva!

Ben ki, kırk sekiz krallığın hakanı Sultan Süleyman Han'ım.

Sefirimden aldığım habere göre, memleketinizde dans namı altında kadın-erkek birbirine sarılmak suretiyle, alamele-innas (herkesin gözü önünde) icra-i lağviyat (faydasız işler) işlenmekte olduğu mesmuu şahanem olmuştur (işitmişimdir).

¹¹⁷ Suda, Pakize, “Kadir Asılca Bana Asılırdı”, **Hürriyet**, 12.09.2000.

... İş bu rezaletin memleketime de sirayeti ihtimali muvacehesinde name-i hümayunum yed'inize (elinize) vusulünden (ulaşmasından) itibaren derhal son verilmediği takdirde, bizzat ordu-yu hümayunumla gelip men'e muktedir'im.”¹¹⁸

Rivayetlere göre Sultan Süleyman'ın Fransa Kralı Fransuva'ya bu fermanın ulaşmasının ardından ülkede 100 yıl boyunca dans edilmemiştir.

Kanuni'nin tarihe damgasını vuran mektubunun mantıksal tutarlılığını incelediğimizde dönemin en büyük ve sözü geçen bir devleti olan Osmanlı devletinin Müslüman olmayan devletler üzerinde sosyal bir güç olduğuna şahit oluyoruz. Öyle ki Kanuni Sultan Süleyman'ın dansı ayıp davranış ve oyunlar olarak tanımlarken bu işe son vermediği takdirde ordusuyla üzerine yürümeye ve Fransa'yı ortadan kaldırmaya niyetli olduğunu söyleyerek kralı açıkça tehdit etmiştir.

Bu tehdit gücüyle Osmanlı devletinin dünya siyasi, ekonomik, askeri gücünün yanında kendi Halife kimliğinin vermiş olduğu güçle İslam inancı, Türk örf ve adetleriyle uyuşmayan bir sosyal aktiviteyi (onun makul ve mantıksal, ahlâki ve siyasi gerekçesini açıklamaya hiç gerek duymadan) güç kullanarak yasakladığını görüyoruz. Zira Fransa hem Müslüman değil hem de Osmanlı'ya bağlı bir devlet değil, ancak Osmanlı sahip olduğu güç ve kudreti kullanarak kendi değerleriyle uyuşmayan bir kültürel aktiviteyi *ad baculum*'a başvurarak 100 yıl boyunca yasaklamıştır.

Kuvvete başvurma ve kuvvet kullanma tehdidi yoluyla karşıt olan politik güçleri zorlamak bu yanlışın çağdaş bir örneğidir. Makul ve gerçek delil yerine asker, tank, silah, üniforma, apolet vs. kavramları kullananlar söz konusu yanlış işlemektedirler. Kaba kuvvete başvurma yanlış, açık tehditlerden, kundakçı grupların tehdidinden şüphesiz daha kurnazca yollarla yapılır. Uluslararası alanda *arg. ad baculum*, savaş veya savaş tehdidi vasıtasıdır.¹¹⁹

Bu tür deliller, psikolojik düzeyde etkili olmalarına karşılık, mantıksal olarak asıl konuyla alakası olmayan insanlar ve uluslararası ilişkiler için tehlike arzeden delillerdir. Çünkü bunlar direkt olarak sunulmakta olup, düzenlenen makul

¹¹⁸ Bayraktaroğlu, Necdet, **Tarihimizdeki Muhteşem Mektuplar**, Hayat Yayın Grubu, İstanbul, 2012, s. 190.

¹¹⁹ Emiroğlu, **Mantık Yanlışları**, s. 184.

argümanlara göre çok daha kolay ve zahmetsiz görünen delillerdir. Aslında bu, gerçekte bir delil değil, delil getirmeyi terktir. Oysa kuvvet lehine muhakemeyi terketmek yanlış bir davranıştır.

Bu çeşit delillerle karşılaşıldığında yapılacak şey, şartlara göre değişir. Bazen kaba kuvvet tehdidine karşı makul delillerle etkili bir şekilde karşı koyulur; bazen sükût edilir veya uygun şekilde karşılık verilir.¹²⁰

Burada Nasreddin Hocanın güldürdüğü kadar da düşündürücü olan fıkralarından birini aktarmak istiyoruz. Hocamız ile dönemin Subaşısının uygulamaya koyduğu kama ve bıçak gibi kesici âletleri taşıma yasağı ile ilgili bir fıkra aktarmak istiyoruz:

“Yeni subaşı, merhum gibi doğru adammış ama gel gelelim, Akşehir’de mum tutturuyormuş. Yok, yan baktın! Yok, çamura battın! Derken günün birinde de, “Ne kaza bela gelirse, bunlardan gelir!” demiş; kamayı, bıçağı yasak etmiş.

Bizimkinin de toyluk zamanı, kafasından kavak yelleri esiyor ki, yasağı masacağı sayar mı? Bir güne bir gün, yatağının yanından ayırmazmış. Ne olmuş, nasıl olmuşsa, bir gün yakayı ele vermiş.

Subaşı:

- “Söyle bakalım molla, demiş; cübbenin altından çıkan bu koca alamet nedir?”

Molla Nasreddin ne desin:

- “A büyük başım, demiş; ben bununla kitabımın yanlışlarını düzeltiyorum!”

Bu söz üstüne subaşı, sular gibi köpürerek:

- “A Molla, sen boyundan büyük laf ediyorsun; hiç bununla yanlış düzeltilir mi?” deyince, bizimki de:

“Ne diyorsun ağam, demiş; bazen öyle yanlışlıklar oluyor ki, bu bile az geliyor!”¹²¹

¹²⁰ Emiroğlu, **Mantık Yanlışları**, s. 184.

Burada Hocamızın, yasağı ihlal etmesinin makul sebebini açıklayacağına Subaşıya ‘bazen öyle yanlışlıklar oluyor ki, bu bile az geliyor’ şeklindeki cevabıyla ona aba altından sopa gösterdiği görülmektedir. Öte yandan Hocanın bu tepkisi, yasakların toplumun sosyal düzenini bozmayacak şekilde makul ve mantıklı bir şekilde uygulanması gerektiği konusunda da uyarıcı bir nitelik taşımaktadır.

¹²¹ Güney, **Nasreddin Hoca Fıkraları**, s. 54.

SONUÇ

"Mantık yanlışı", insanları mantıksal olarak doğru olan düşünme tarzından alıkoyan, mantıksal bakımdan kusurlu herhangi bir delil demektir. Bu tabirin mantıkta, aslında doğru olmadığı halde şaşırtıcı, yanıltıcı, kandırıcı ve aldatıcı deliller hakkında kullanıldığını biliyoruz. Konudışılık yanlısının işlendiği delillerin temel özelliği, öncüllerin mantikî olarak netice ile alâkasız oluşu ve bundan dolayı da sonucu doğru olarak çıkartacak güçte olmayışdır. Bu tür yanlışlarda acelecilik ve peşin hükümlülük büyük rol oynamaktadır.

Bu yanlışlardan günlük hayatımızda bizi en çok ilgilendirenin de konudışılık yanlışı olduğunu görüyoruz. Konudışılık yanlışlarından da en çok dikkat çekip onlara karşı farkındalık oluşturmak istediğimiz yanlışlar ise bu çalışmamızda ele alıp incelediğimiz bu dört yanlıştır.

Sözkonusu dört yanlışı pratik veya günlük hayatta, siyasette hatta eğitimde en sık karşılaştığımız ve en çok aldatıldığımız yanlışlar olduklarını düşündüğümüzden dolayı seçmiş olduk. Nitekim bunları araştırırken ve örnekleri incelerken bu seçimimizde yanılmadığımızı gördük.

Bunlar delil gibi ileri sürülse de o nitelikte olmayan, gerçek delil olma vasfını taşımayan yanlış veya eksik delillerdir. Fakat bize, günlük hayatta sıkça düşülen yanlışların neler olduğunu göstermeleri bakımından önemlidirler.

Bu yanlışlardan en bozuk olanı ve yanlış olarak en olumsuz etki yapanı ilk ele aldığımız **kişiyi hedef alan delil** (*ad hominem*)dir. Üç şekilde işlendiği için tezimizde en geniş biçimde bu delili inceledik. *Ad Hominem* yanlışı daha ziyade önyargıya dayalı bir delillendirme yanlışıdır. Bu tür yanlışlara karşı korunmak için, kişiye yapılan hücumun, bahis konusu olan meseleyle irtibatının olmadığını göstermek gerekir.

Uygun bir delil getirme yerine şefkat ve merhamete başvurma (*ad misericordiam*), insanın bu asil duygusunu kötüye kullanarak fırsatçılık veya haksız talepler içerir. Ancak, şefkate başvurma veya merhamet için yalvarma, bir neticeye inanmada mantıksal neden olarak gösterilmedikçe bir yanlış değildir; bunun dışında, delil yerine ikame edildiğinde yanlış olur.

Kendi özel yetki alanında kabul görmüş bir otoriteye müracaat etmek büyük önem taşır ve bununla uygun deliller kurulur. Fakat bir otoriteye, onun özel yetki alanı dışındaki bir mesele hakkında başvurulmuşsa, bu başvuru ile **otorite** (*ad verecundiam*) yanlışı işlenmiş olur. Otorite olduklarına inanılacak iyi sebepler olmadıkça kişiler otorite olarak başvurulmayı hak etmiş olamazlar. Gazali, bazı insanların, riyazî ilimlerde otorite olan kişilerin din hakkındaki görüşlerini de aynen paylaşmalarını kınamakta; bir görüşün belirli insanlarca kabul edilmesinden onun doğru olduğuna hükmetmek umumî konudır. Bazı hayranlık duyulanlara, takdir edilenlere veya meşhur kişilere, onları aşan veya alanlarının dışında kalan konularda otorite diye başvurmak yanlıştır.

Kaba kuvvete başvurma (*ad verecundiam*) yanlışı, konuyla ilgili uygun, makul bir delil getirme ve rasyonel bir çaba içerisinde bulunmanın yerini kaba kuvvet almaktadır. Bu tür deliller, psikolojik düzeyde etkili olmalarına karşılık, mantıksal olarak asıl konuyla alâkası olmayan insanlar ve uluslararası ilişkiler için tehlike arzeden delillerdir. Bu çeşit delillerle karşılaşıldığında yapılacak şey, şartlara göre değişir. Bazen kaba kuvvet tehdidine karşı makul delillerle etkili bir şekilde karşı koyulur; bazen sükût edilir veya uygun şekilde karşılık verilir.

Konu edindiğimiz bu yanlışı dikkatle baktığımızda onların, dile getirdikleri konuya uygun deliller olmayıp asıl konuyla irtibatlarının ya kesik ya da zayıf kurulduğu, içeriklerinin sağlam olmadığı, haliyle gerçeğin saptırılmasına ve hakîkatin perdelenmesine vasıta oldukları; aldatma, kandırma, yanıltma, baştan savma, ciddi delil sunmadan kaçma gibi amaçlarla kurulduğu; bu amaçlarla kurulduğu için bunları serdedenlere bilimsel, mantıksal hatta ahlâki güvenin sarsıldığı; kendilerindeki bozukluklar sebebiyle zamanın kötüye kullanıldığı ve boşa tüketildiği görülür. Bunlar bilimsel, ahlâki, pratik bakımdan doğurdıkları sıkıntıların yanı sıra psikolojik ve dini açıdan da sıkıntılar doğurmaktadır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, muhatabı kandırmayı, savaştırmayı, aşağılamayı veya küçük düşürmeyi amaçladığından kişilerin psikolojisini olumsuz yönde etkiler, güveni sarsar, strese sokar, sataşmaya hatta hakarete yol açabilirler.

Dini açıdan bakıldığında **ad hominem** kişiyi küçük duruma düşürdüğünden, onun gururunu rencide ettiğinden, kendinde olan özellik veya kusurla karşı tarafı yargıladığından zanna ve kul hakkına girmeye yol açar. Halbuki dinimiz karşıdaki

kişiyi sert ve kırııcı davranmamayı, kendimize yapılmasını istemediğimiz şeyi karşımızdakine yapmamayı yani empati kurmayı, doğru ve tutarlı olmayı emreder. Yine dinimiz **merhametli** olmayı, Allah'ın merhamet sahibi olduğu ve kullarına da merhametli davranmamızı ancak bu soylu duyguyu istismar etmememizi talep eder. Yine dinimiz, bildiğimiz konularda hüccet ve delil getirerek konuşmamızı, haddimizi bilmemizi, ilgi alanımızın dışına çıkarak ahkâm kesmememizi (**otorite**) ister. Dinimizde asıl olan bilgiyle, hüccetle konuşmak, insanları hakka yumuşak üslupla davet etmek, bunu yaparken şiddete, **kaba kuvvete** başvurmamaktır. Zaten bu dini tebliğ eden kaba davranışa ikna edemez, etrafına kitleleri toplayamaz.

Her tanıtılan yanlış, o yanlış işlememe konusunda da hatırlatıcı ve uyarıcı imalarda bulunur. Zaten mantığın amacı da kişiyi düşüncede yanlışla düşmekten korumak değil midir? Önemlerinden ve pratik hayatta sıkça işlendiklerinden dolayı ayrı ayrı incelemeye değer gördüğümüz bu yanlışları tanıtmamız, mantığı pratik hayatta daha görünür ve kullanılır kılmamızın yanı sıra kişileri mantık tezgâhından geçirerek daha sağlam, daha tutarlı düşünme ve delil kullanmada yetkin kılacak, böyle yetkin kişilerden oluşan toplum da daha sağlıklı düşünecek, üretecek ve yaşayacaktır.

KAYNAKÇA

Armstrong, Walter Sinnott; Fogelin, Robert J., **Understanding Arguments An Introduction to Informal Logic**, Eight Edition, USA, 1976.

Ardıç, Engin, (27.07.2016), “Fetullah Gülen”, **Sabah**.

Ardıç, Engin, (09.07.2016), “İbrahim Efendinin Uçkuru”, **Sabah**.

Ardıç, Engin, (03.08.2016), “Anlamayan Eşşektir, Yanımıza Bırakırlar Mı?”, **Sabah**.

Ataklı, Can, (18.08.200), “Hayalet Kent Sarıyer”, **Sabah**.

Ateş, Süleyman, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1988, C.I.

Ayverdi, İlhan, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2005, C. 2.

Barker, Stephen F., **The Elements of Logic**, Mc Graw-Hill Book Co., New York, 1965.

Baum, Robert, **Logic**, By. Holt, Rinehart, Winston, New York, 1989.

Bayraktaroğlu, Necdet, **Tarihimizdeki Muhteşem Mektuplar**, Hayat Yayın Grubu, İstanbul, 2012.

Bentham, Jeremy, **The Book Fallacies**, London, 1824.

Brody, Boruch A., “Logical Terms, Glossary of”, **The Encyclopedia of Philosophy**, London, 1972.

Camus, Albert, Düşüş, Çev: Yalçın Tuna, Varlık Yayınları, İstanbul, 1985.

Cevizci, Ahmet, **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2002.

Cevizci, Ahmet, **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, Engin Yayıncılık, İstanbul, 2002.

Copi, Irving M., **Introduction to Logic**, London, 1968.

Çölaşan, Emin, (30.08.2000), “Merwe”, **Hürriyet**.

Çölaşan, Emin, (06.09.2000), “Bilin Bakalım İ. Melih Nedir?”, **Hürriyet**.

Çölaşan, Emin, (19.05.2000), “Çifte Bayram”, **Hürriyet**.

Dündar, Orhan ve Erhan, **Nasreddin Hoca**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 3216, Ankara, 1999.

Edgar, Andrew ve Sedqwick Peter, **Kültürel Kuramda Anahtar Kavramlar Sözlüğü**, Çev: Mesut Karaşahan, Açılım Kitap Yayın Grubu, İstanbul, 2007.

Elmalılı, M. Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, Eser Neşriyat, İstanbul, 1979, C. I.

Emiroğlu, İbrahim, **Klasik Mantığa Giriş**, Elis Yayınları, Ankara, 2012.

Emiroğlu, İbrahim, **Mantık Yanlıları**, Elis Yayınları, Ankara, 2004.

Emiroğlu, İbrahim, **Yanlış Düşünce ve Davranışlar Karşısında Mevlana**, İnsan Yayınları, 2009.

Ferruh, Kahraman, **Kur'an' da Karakter Tasviri**, Tibyan Yayıncılık, İzmir, 2014.

Gerard, Mendel, **Bir Otorite Tarihi**, Çev: Işık Ergüden, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

Güney, Eflatun Cem, **Nasreddin Hoca Fıkraları**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1974.

Günel, Ozan, **Otoriter İletişim ve Küreselleşme**, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.

Hasanoğlu, Alper, (19.10.2014), “İntihar”, **Radikal**.

Hökelekli, Hayati, “Merhamet”, **Değerler Eğitim Bülteni Dergisi**, say: 4, 2008, s. 78-85.

<https://www-hurriyet.com.tr/iste-mecliste-yasanan-müthis-diyaloglar-9094970>
(Erişim Tarihi: 10.05.2015).

<https://ihsansenocak.com/islam-dusmanligiyla-maruf-gazetenin-sebbiye-memuru-ahmet-hakan/amp/> (Erişim Tarihi: 26.09.2017).

<http://www.hurriyet.com.tr/tbmmde-tarihi-konusmalar-25018365> (Erişim Tarihi: 27.10.2015).

<http://www.haber7.com/dunya/haber/2362234-iste-katara-sart-kosulan-13-madde-turkiye-ile> (Erişim Tarihi: 03.12.2017)

<https://foyuk.wordpress.com/category/tanzimat-sonrasi-osmanli/page/2/> (Erişim Tarihi: 10.09.2017).

<http://www.hurriyet.com.tr/hawking-gelecekten-umutsuz->(Erişim Tarihi: 24.03.2016).

<http://www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/622967-iste-nazimin-ataturke-yazdigi-mektup> (Erişim Tarihi: 25.05.2016).

<http://www.internethaber.com/erdogana-kilicdaroglunun-ahi-tuttu-332387h.htm> (Erişim Tarihi: 05.07.2017).

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/224150/_4_kisinin_tuttugu_attan_dustun__bir_sey_dedik_mi__.html (Erişim Tarihi: 05.07.2017).

<http://safsatakilavuzu.com> (Erişim Tarihi: 02.12.2016).

<http://www.hurriyet.com.tr/onunla-evlenirsen-bosaniriz-8347792> (Erişim Tarihi: 02.05.2016)

İlker, Fiket ve Günaydın, Barış, “Kişilik Hakları – Medyada Etik ve Yargı Kararları”, **Küresel İletişim Dergisi**, sayı: 2, 2006, s.1-15.

Karakaya, Hasan, (10.10.1999), “Kendimde Değilim Bugün”, **Vakit**.

Karakaya, Hasan, (19.05.2009), “Saylan’ın Ölümü... O, Milletten Özür Diledi Mi Ki?”, **Vakit**.

Karataş, Nergiz, **Televizyon Dizilerinde Gücün Temsili**, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, say: 2, 2013, s. 78-86.

Kaypakoğlu, Serdar, **Kişilerarası Cinsiyet Farklılıkları Güç ve Çatışması**, Derin Yayınları, İstanbul, 2008.

Koç, Orhan ve Nihal Hayran, “Çalışma Hayatında Kadına Yönelik Taciz (Mobbing): Kocaeli- Körfez İlçesi Örneği”, **Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi, ve Yönetim Kongresi Bildirileri**, 23-25 Haziran 2011, s. 1109-1124.

Koç, Ozan, **Kamu ve Özel Sektör Üst Düzey Yöneticilerinde Otorite Kullanımı ve Vizyonu**, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze, 2012.

Kongar, Emre, **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2004.

Kur'an-ı Kerim.

Little, W. Winson/Winson W. Harold/Moore, W. Edgar, **Applied Logic**, Cambridge, 1955.

Mackie, J.L., "Fallacies", **The Encyclopedia of Philosophy**, London, 1972.

Mevlânâ, Celâleddîn Rûmî, **Dîvân-ı Kebir**, Çeviren ve Hazırlayan: Abdalbâki Gölpınarlı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, C.V.

Mevlânâ, Celâleddîn Rûmî, **Fîhî Mâh Fîh**, Çev: Meliha Ülker Anbarcıoğlu, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1990.

Mevlânâ, Celâleddîn Rûmî, **Mesnevî**, Çev: Veled İzbudak, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991.

Morgan, T. Clifford, **Psikolojiye Giriş**, Haz: Sirel Karataş, Ankara, 2000.

Nesin, Aziz, **Bir Sürgünün Anıları**, Nesin Yayınevi, İstanbul, 2011.

Okay, M. Orhan, **Beşir Fuad İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002.

Ögel, Bahaeddin, **Türk Kültür Tarihine Giriş**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, C. VIII.

Özdenören, Rasim, **Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler**, İnsan Yayınları, İstanbul, 1985.

Özdemir, İnan, **Okur Yorumlarında Otoriter Eğilimler: Diyarbakır Olaylarına İlişkin Haber Yorumları Üzerinde Bir İnceleme**, Kültür ve İletişim Dergisi, 2009.

Özkök, Ertuğrul, (03.09.2015), “Utan Ey Büyük Adam”, **Hürriyet**.

Pirre, Madsen, **Girdiğimiz Her Tartışmayı Kazanmanın Yolları**, Çev: İnan Mutlu, Efil Yayınları, 2011.

Sağlam, Zeliha, **Güç Kavramı ve Orta Doğu’da Değişen Dengeler Üzerine Güç Okuması**, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2014.

Sennet, Richard, **Otorite**, Çev: Kâmil Duran, Ayrintı Yayınları, İstanbul, 2011.

Suda, Pakize, (12.09.2000), “Kadir Asılsa Bana Asılırdı”, **Hürriyet**.

Tamer, Rauf, (19.09.2000), “Satır Araları”, **Sabah**.

Torun, Ehlinaz, “Üniversite (Yüksek Öğretim) ve Mobbing”, Adli Bilimciler Derneği, TOBB Etü Hukuk Fakültesi, **Mobbingle Mücadele Sempozyumunda Sunulan Bildiri**, 2011, s.1-14.

Tolan, Barlas, **Toplum Bilimlerine Giriş**, Murat ve Aydın Yayınevi, Ankara, 1996.

Turgut, Ali, **Kur'an-ı Kerim'e Göre Ahlâk Esasları**, İstanbul, 1979.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1998.

Ural, Şafak, “Aristotelesçi Mantık Anlayışı”, **Felsefe Dünyası**, Ankara, say: 65, 2012.

Vardar, Ahmet, (15.08.2000), “Bu Ülkede Ambulanslar da Partilere Göre Mi Dağıyılıyor?”,**Sabah**.

Warburton, Nigel, **A'dan Z'ye Düşünmek**, Çev:Sevda Çalışkan, Dost Kitabevi, Ankara, 2006.

Yiğitceoğlu, Emel, **Türk Örgüt Kültüründe Otorite ve Otorite Çeşitleri**, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Mersin üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2013.